

MÓN EMMURALLAT CAP A L'APARTHEID GLOBAL

Autoria: Ainhoa Ruiz Benedicto · Mark Akkerman · Pere Brunet

Publicat per:

**Stop
Wapenhandel**

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Carrer Erasme de Janer 8, entresol, despatx 9

08001 Barcelona

T. 93 441 19 47

www.centredelas.org

info@centredelas.org

Autoria: Ainhoa Ruiz Benedicto, Mark Akkerman, Pere Brunet

Col·laboradores: Maren Mantovani, Niamh Ní Bhriain, Benjamin Ladraa

i Sidahmed Jouly

Editor: Jordi Calvo Rufanges, Nick Buxton

Agraïments: Alejandro Garcés Peiró, Sabina Puig Cartes, Carles Conejos,
Ares Perceval, María Vázquez

Barcelona, novembre 2020

Disseny i maquetació: Esteva&Estêvão

Foto de portada: Délmagyarország/Schmidt Andrea; p. 5: Robert Hickerson;
p. 9: The Advocacy Project; p. 11: Ignatian Solidarity Network; p. 21: William John Gauthier;
p. 32: Israel Defense Forces; p. 45: Russ McSpadden

D.L.: B-19744-2010

ISSN: 2013-8032

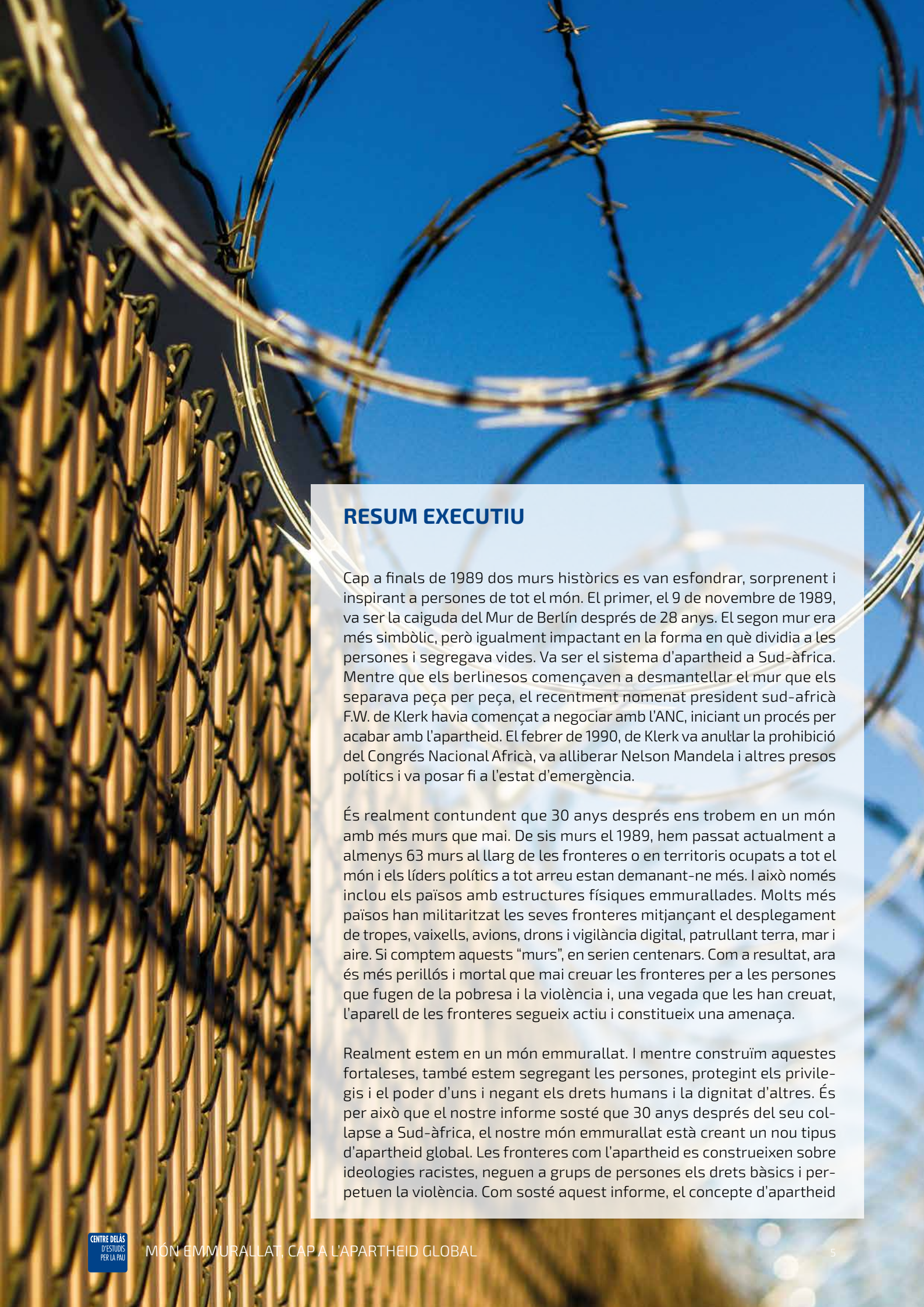

ÍNDIX

Resum executiu	5
Introducció	9
1. Murs, seguretat i por.....	11
1.1 La globalització de la por, la inseguretat i el risc	11
1.2 Aixecant murs al món	13
2. Murs per l'Apartheid Global.....	21
2.1 La construcció d'un Apartheid Global	21
2.2 El concepte d'Apartheid Global	23
2.3 Casos significatius del règim d'Apartheid Global	24
3. La Indústria que hi ha darrere la construcció de murs.....	32
4. Conclusions	47
Bibliografia	50
Annex.....	68

Índex de taules, gràfics i annexos

Taula 1. Murs fronterers construïts al món al període 1968-2018.	15
Taula 2. Quantitat de murs construïts segons les raons exposades pels governs.	19
Taula 3. Rànquing de països segons els murs construïts a les seves fronteres al període 1968-2018.	20
Taula 4. Empreses involucrades a la construcció de les barreres de separació d'Israel	34
Taula 5. Empreses contractades per treballar a les tanques frontereres de Ceuta i Melilla.	38
Taula 6. Empreses finançades a la línia d'esforç "Ports i Fronteres Segures" de la Iniciativa Mérida	43
Gràfic 1. Murs fronterers construïts al món al període 1968-2018	17
Gràfic 2. Murs fronterers construïts al món per subregions.	18
Gràfic 3. Principals raons aportades pel govern per justificar la construcció de murs fronterers	19
ANNEX	
Bibliografia de Murs.	68

RESUM EXECUTIU

Cap a finals de 1989 dos murs històrics es van esfondrar, sorprenent i inspirant a persones de tot el món. El primer, el 9 de novembre de 1989, va ser la caiguda del Mur de Berlín després de 28 anys. El segon mur era més simbòlic, però igualment impactant en la forma en què dividia a les persones i segregava vides. Va ser el sistema d'apartheid a Sud-àfrica. Mentre que els berlinesos començaven a desmantellar el mur que els separava peça per peça, el recentment nomenat president sud-africà F.W. de Klerk havia començat a negociar amb l'ANC, iniciant un procés per acabar amb l'apartheid. El febrer de 1990, de Klerk va anul·lar la prohibició del Congrés Nacional Africà, va alliberar Nelson Mandela i altres presos polítics i va posar fi a l'estat d'emergència.

És realment contundent que 30 anys després ens trobem en un món amb més murs que mai. De sis murs el 1989, hem passat actualment a almenys 63 murs al llarg de les fronteres o en territoris ocupats a tot el món i els líders polítics a tot arreu estan demanant-ne més. I això només inclou els països amb estructures físiques emmurallades. Molts més països han militaritzat les seves fronteres mitjançant el desplegament de tropes, vaixells, avions, drons i vigilància digital, patrullant terra, mar i aire. Si comptem aquests "murs", en serien centenars. Com a resultat, ara és més perillós i mortal que mai creuar les fronteres per a les persones que fugen de la pobresa i la violència i, una vegada que les han creuat, l'aparell de les fronteres segueix actiu i constitueix una amenaça.

Realment estem en un món emmurallat. I mentre construïm aquestes fortaleses, també estem segregant les persones, protegint els privilegis i el poder d'uns i negant els drets humans i la dignitat d'altres. És per això que el nostre informe sosté que 30 anys després del seu col·lapse a Sud-àfrica, el nostre món emmurallat està creant un nou tipus d'apartheid global. Les fronteres com l'apartheid es construeixen sobre ideologies racistes, neguen a grups de persones els drets bàsics i perpetuen la violència. Com sosté aquest informe, el concepte d'apartheid

global "ajuda a explicar les tendències i estructures de poder i la segregació global" en les quals "els murs són només una de les dimensions físiques i visibles de la creixent violència cultural, estructural i física que aquest sistema crea al món".

En aquest informe examinem l'augment dels murs construïts per part de cada vegada més governs, les causes subjacents de l'aparició d'un apartheid global i les empreses que busquen lucrar-s'hi. A més de proporcionar una descripció global dels murs fronterers, l'informe analitza set estudis de cas: Austràlia, l'Índia, Israel, Mèxic-Guatemala, Espanya, Síria i el Sàhara Occidental.

Entre les seves conclusions, l'informe revela que:

- Hi ha hagut un augment constant de murs des de 1989 amb notables onades de construcció de murs el 2005 i 2015. Només l'any 2015 es van construir catorze murs. Des de 2018, hi ha 63 murs a tot el món.
- La investigació conclou que 6 de cada deu persones al món viuen en un país que ha construït murs a les seves fronteres.
- Àsia té el major nombre de murs (56 per cent) seguida d'Europa (26 per cent) i Àfrica (16 per cent).
- Les principals raons que donen els governs per justificar els murs són per aturar la immigració i el terrorisme, atribuïdes com els motius clau per construir la meitat dels murs del món. Les raons donades per a la construcció de murs són les següents: immigració (32 per cent), terrorisme (18 per cent), contraban de béns i persones (16 per cent), narcotràfic (10 per cent), disputes territorials (11 per cent) i entrada de militants d'altres països (5 per cent).
- Israel és el país amb el major nombre de murs (sis), seguit del Marroc, l'Iran i l'Índia (tres), i Sud-àfrica, Aràbia Saudita, Emirats Àrabs Units, Jordània, Turquia, Turkmenistan, Kazakhstan, Hongria i Lituània (dos).
- L'Índia ha construït tres murs fronterers de 6.540 quilòmetres de llarg, el que significa que el 43 per cent de les seves fronteres estan emmurallades.
- El Sàhara Occidental té un mur construït per les forces d'ocupació marroquines considerat "la barrera militar funcional més gran de món", de 2.720 km de llarg envoltat per nou milions de mines terrestres, la qual cosa el converteix en un dels països més minats del món.

■ L'exemple d'Austràlia mostra com els països no necessiten murs físics per mantenir allunyats els migrants. Les forces armades d'Austràlia i el Comando de Fronteres Marítimes de la Força Fronte-rera d'Austràlia utilitzen una gamma de patrulleres i avions per protegir les fronteres marítimes, junta-ment amb un sistema de detenció fora de les seves fronteres summament controvertit i que viola els drets humans. Austràlia ha gastat aproximadament 5 mil milions de dòlars australians en polítiques de seguretat fronterera entre 2013 i 2019.

■ Mèxic i la seva frontera amb Guatemala és un altre cas de fronteres militaritzades que no depenen de murs. Aquí s'ha construït una extensa infraestruc-tura de seguretat a la frontera i els seus voltants, amb equips i fons estatunidencs a través del pro-grama Frontera Sur, el que empeny els migrants a embarcar-se en rutes més perilloses i en mans de traficants i contrabandistes.

■ Fins a 4 països d'un total de 5 han construït murs fronterers contra Síria en alguns dels seus trams, on la situació de la població civil és extremadament greu, 13 milions de persones necessiten ajuda hu-manitària i 6,2 milions es troben desplaçats de les seves llars al seu propi país.

Dirigir i treure profit d'aquest augment en la construc-ció de murs és tot un Complex Industrial Fronterer. Aquesta indústria ha reforçat una narrativa en què la migració i altres desafiaments polítics i/o huma-nitaris a la frontera s'emmarquen principalment com un problema de seguretat, on la frontera mai pot ser prou segura i per al qual les seves últimes tecnologies militars i de seguretat són sempre la solució.

Molts murs i tanques són construïts per empreses de construcció locals o per organismes governamentals, com l'exèrcit. No obstant això, els murs estan sempre acompanyats per una varietat de sistemes tecnolò-gics -com equips de monitorització, detecció i identi-ficació, vehicles, avions i armes- que proporcionen les empreses militars i de seguretat. Els sistemes autò-noms i robòtics, com els drons i les torres intelligents, també s'utilitzen (o proven) cada vegada més per a la seguretat fronterera, fins i tot com a part de, o con-nectats a, murs i tanques.

■ La nostra investigació anterior va identificar a grans empreses armamentistes com Airbus, Tha-les, Leonardo, Lockheed Martin, General Dynamics, Northrop Grumman i L3 Technologies com les prin-cipals guanyadores de contractes relacionats amb la construcció de murs fronterers i tanques a Eu-ropa i els Estats Units. Els casos descrits en aquest informe mostren que altres empreses com Elbit,

Indra, Dat-Con, CSRA, Leidos i Raytheon, també són actors importants en el mercat global de murs i tanques.

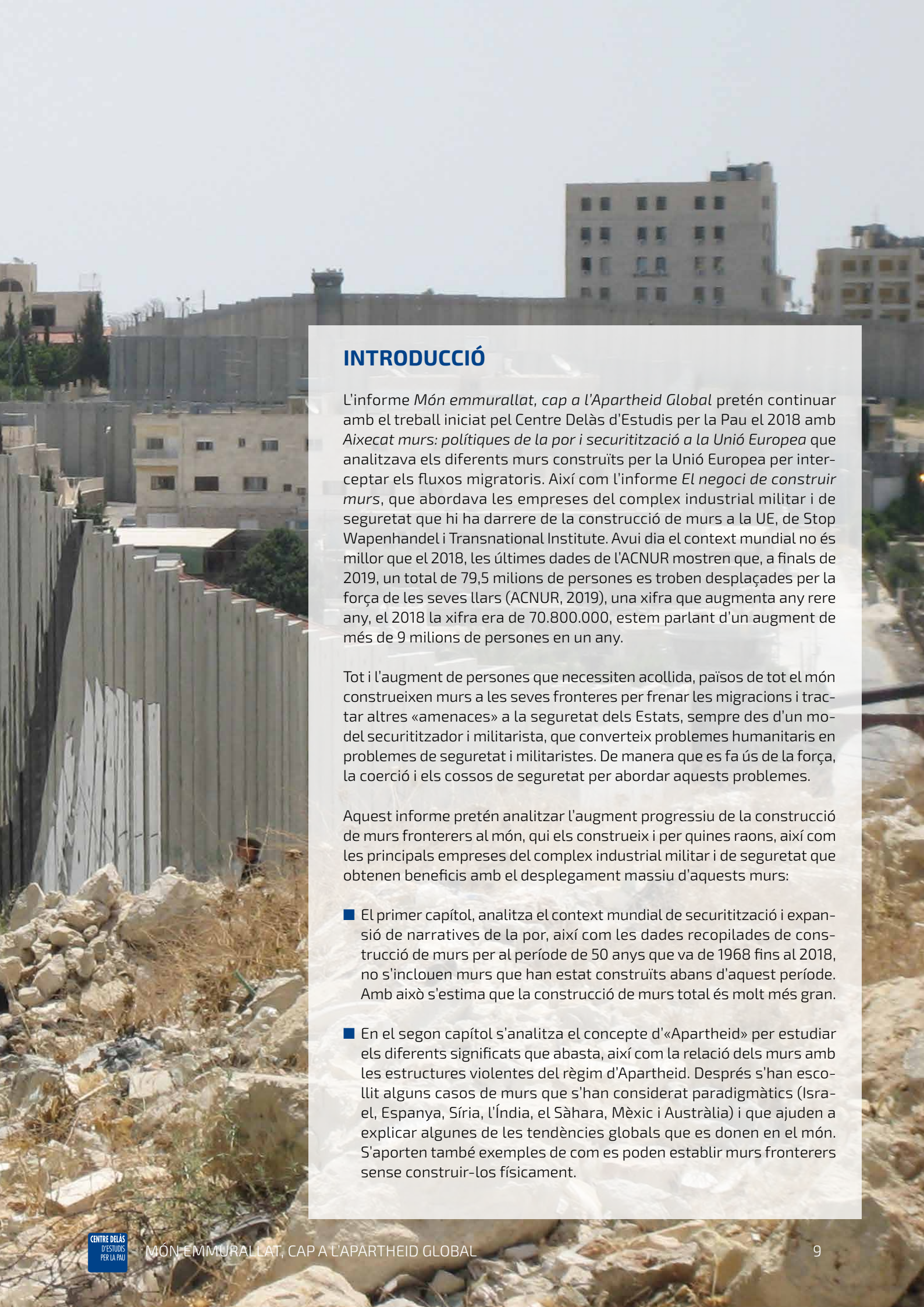
- Empreses israelianes com Elbit i Magal Security són actors globals notablement importants en la construcció i el manteniment de murs, sovint promovent el seu treball en l'àmbit internacional assenyalant la seva participació 'provada sobre el terreny' en la construcció de l'extensa infraestructura de murs i tanques d'Israel dins dels seus territoris ocupats.

Darrere de l'augment dels murs i la indústria s'amaga una narrativa poderosa i manipuladora que s'ha tornat hegemònica. Sosté que els migrants, en particular, són una amenaça per a la forma de vida d'alguns països, en comptes de víctimes de polítiques econòmiques i polítiques perpetuades i promogudes pels països més rics que obliguen les persones a abandonar les seves llars. Aquesta narrativa utilitza el llenguatge de la por per persuadir les persones que donin suport a les solucions basades en la seguretat, en particular la militarització de les fronteres, i fer els

ulls grossos davant les seves conseqüències mortals. És manipulador, perquè distreu a la gent de les causes reals de la inseguretat -la concentració de poder i riquesa a mans d'una petita elit, un sistema que només existeix a costa de l'explotació de les poblacions més pobres del món- que impedeix la provisió d'habitatge, atenció mèdica, educació i mitjans de subsistència per a tots que brindarien seguretat i pau duradores.

La narrativa de la por i la seguretat és clarament seductora, tal com mostra l'augment de murs a tot el món, però les experiències històriques de la caiguda del Mur de Berlín i l'Apartheid fa 30 anys demostren que no és impermeable. Els canvis en l'opinió pública, particularment com a resultat de la mobilització exitosa dels moviments socials, poden soscavar fins i tot els sistemes d'opressió més forts. Els murs que ens divideixen poden semblar permanents, però l'educació i l'acció política poden derrocar-los. És hora d'una nova onada de mobilització, contra el món emmurallat que només serveix a una petita elit i traeix les esperances de la gran majoria de la humanitat que vol viure amb dignitat i justícia.

INTRODUCCIÓ

L'informe *Món emmurallat, cap a l'Apartheid Global* pretén continuar amb el treball iniciat pel Centre Delàs d'Estudis per la Pau el 2018 amb *Aixecat murs: polítiques de la por i securitització a la Unió Europea* que analitzava els diferents murs construïts per la Unió Europea per interceptar els fluxos migratoris. Així com l'informe *El negoci de construir murs*, que abordava les empreses del complex industrial militar i de seguretat que hi ha darrere de la construcció de murs a la UE, de Stop Wapenhandel i Transnational Institute. Avui dia el context mundial no és millor que el 2018, les últimes dades de l'ACNUR mostren que, a finals de 2019, un total de 79,5 milions de persones es troben desplaçades per la força de les seves llars (ACNUR, 2019), una xifra que augmenta any rere any, el 2018 la xifra era de 70.800.000, estem parlant d'un augment de més de 9 milions de persones en un any.

Tot i l'augment de persones que necessiten acollida, països de tot el món construeixen murs a les seves fronteres per frenar les migracions i tractar altres «amenaces» a la seguretat dels Estats, sempre des d'un model securitzador i militarista, que converteix problemes humanitaris en problemes de seguretat i militaristes. De manera que es fa ús de la força, la coerció i els cossos de seguretat per abordar aquests problemes.

Aquest informe pretén analitzar l'augment progressiu de la construcció de murs fronterers al món, qui els construeix i per quines raons, així com les principals empreses del complex industrial militar i de seguretat que obtenen beneficis amb el desplegament massiu d'aquests murs:

- El primer capítol, analitza el context mundial de securització i expansió de narratives de la por, així com les dades recopilades de construcció de murs per al període de 50 anys que va de 1968 fins al 2018, no s'inclouen murs que han estat construïts abans d'aquest període. Amb això s'estima que la construcció de murs total és molt més gran.
- En el segon capítol s'analitza el concepte d'«Apartheid» per estudiar els diferents significats que abasta, així com la relació dels murs amb les estructures violentes del règim d'Apartheid. Després s'han escollit alguns casos de murs que s'han considerat paradigmàtics (Israel, Espanya, Síria, l'Índia, el Sàhara, Mèxic i Austràlia) i que ajuden a explicar algunes de les tendències globals que es donen en el món. S'aporten també exemples de com es poden establir murs fronterers sense construir-los físicament.

- En el tercer i últim capítol, s'analitzen les empreses del complex militar industrial de seguretat implicades en la construcció, avanç i consolidació de l'Apartheid Global a través de les empreses implicades en els casos analitzats en el capítol 2.

En el cas de l'anàlisi sobre els murs construïts per al període 1968-2018 s'han utilitzant, principalment, articles de premsa, alguns textos acadèmics que han estudiat el fenomen com els de Reece Jones o Elisabeth Vallet i llibres d'autors, també especialitzats en l'estudi de murs, com els de l'historiador David Frye o el d'Andrea Mubi i Mattias Kärholm. Cal esmentar que la recopilació de la informació sobre els murs és complexa a causa de la manca de dades fiables, per tant, totes les dades esmentades són estimades, encara que s'han consultant diverses fonts per tal d'aportar una aproximació el més exacta possible. Alguns murs s'han inclòs com «fronterers», encara que la demarcació sigui motiu de disputa o hagi estat fruit d'una conquesta territorial no reconeguda per totes les parts.

El capítol sobre el complex industrial fronterer i el paper de les empreses en la construcció de murs i tanques, se centra en els casos presentats en el segon capítol. Aquest capítol no té com a objectiu donar una visió general de tota la indústria global involucrada en murs i tanques frontereres, però presenta perfils dels actors corporatius més importants en els casos estudiats.

Per a això, vam analitzar una varietat de fonts: documents governamentals, contractes, llocs web d'empreses, mitjans de comunicació del sector militar i de seguretat, premsa general i treballs d'altres ONG i investigadors. No va ser possible identificar les empre-

ses involucrades en la construcció de tots els murs i tanques investigades en aquest informe. A vegades hi ha manca de transparència per part dels governs, en altres casos el mur o tanca es va construir fa molt de temps o la major part de la feina la van fer les pròpies forces militars o de seguretat, amb empreses desconegudes que van proporcionar el material i els equips. També es pot trobar poc, per exemple, sobre les empreses involucrades en la barrera del Sàhara Occidental. De la mateixa manera, el règim militar de Myanmar, que ha construït una tanca a la frontera amb Bangladesh, no és conegut per la seva transparència.

Amb aquesta investigació pretenem respondre a les següents preguntes:

- Quants murs que generen violència contra les persones s'han construït en els últims 50 anys?
- Quines són les principals raons que aporten els Estats per justificar aquest emmurallament?
- ¿S'està avançant cap a la construcció del que podríem considerar un Apartheid Global?
- Quines empreses estan obtenint beneficis del creixent emmurallament al món?

En definitiva, amb aquesta investigació tenim l'objectiu d'augmentar el coneixement sobre les polítiques de seguretat internacionals de gestió fronterera que s'estan duent a terme, i sobre la violència que es genera en el món contra les persones que, precisament, han hagut de fugir de les seves llars per causa de la violència. La construcció de murs a les fronteres i el emmurallament dels Estats, està reforçant la desigualtat, construint recintes tancats que augmenten la segregació entre persones que semblen comptar amb el privilegi de la protecció i aquelles que acaben trobant-se desprotegides a l'altre costat del mur.

1. MURS, SEGURETAT I POR

1.1 LA GLOBALITZACIÓ DE LA POR, LA INSEGURETAT I EL RISC

Les noves amenaces que apareixen en els espais fronterers i que afecten els fluxos migratoris han estat construïdes per part d'alguns sectors des de la securització i des del paradigma de la societat del risc. De tal manera que es produeix el que Léonard defineix com una "extrema politització de la migració i la seva presentació com una amenaça a la seguretat" (Léonard, 2010: 231). Aquesta politització i securització del fenomen migratori s'emmarca en el context actual caracteritzat per una societat del risc que al seu torn fomenta la cultura de la por.

La societat del risc és una societat cada vegada més preocupada pel seu futur i la seva seguretat, la qual cosa comporta la necessitat de conviure amb els riscos, que "es treuen el vel de la latència i guanyen un significat nou i central en les discussions socials i polítiques" (Beck, 2006). Els nous riscos (al contrari dels riscos empresarials i professionals dels segles XIX i XX) ja no es limiten a llocs i grups socials concrets, sinó que solen ser globals i universals: risc nuclear, contaminació, escalfament global, epidèmies, degradació ambiental. Les societats es perceben a si mateixes com a més insegures i sorgeixen noves categories de riscos que, encara que afecten fonamentalment les classes desposseïdes, no deixen fora de perill als poderosos.

Però el risc no està lluny de la por. Noam Chomsky (Chomsky, 1996) ens parla de la cultura de la por i explica les noves estratègies basades en imposar silenci i en sembrar la por. En aquest treball concreta la seva anàlisi en un país com Colòmbia, on el tres per cent superior de l'elit terratinent posseïa en 1996 més del 70% de la terra cultivable, mentre que el 57% dels agricultors més pobres subsistia amb menys del 3%. En aquest país, on el 40% de la població viu en "pobresa absoluta", l'estratègia de fomentar el temor ha funcionat durant dècades, amb mecanismes que han instaurat una cultura permanent de la por que ha estat altament efectiva per a fer callar les protestes i reivindicacions populars. Durant les últimes dècades aquesta cultura de la por s'ha anat estenent pel planeta, sembrant racisme i xenofòbia i apellant als instints humans més primitius.

La incertesa davant el futur i la inestabilitat en el present són les bases de la por i en moltes ocasions de l'acció política. Els científics socials consideren que una mica d'ansietat no és negativa si motiva la gent a donar suport a polítiques que ajudin a solucionar problemes (Perceval, 2018). Però ens trobem davant la paradoxa que els que prometen immunitat, protecció i tranquil·litat són els que gestionen la por en el seu benefici (Perceval, 2018: 222). En aquest sentit, Noam Chomsky (2016) parla de l'estratègia de la defensa del castell dels poderosos i acomodats quan diu que: "com que el món se'ns ha acabat i ja no podem colonitzar ni depredar noves terres, els poderosos només poden tenir més i més a costa d'augmentar les desigualtats i de protegir, amb exèrcits, els seus

privilegis". El subtil és que, en comptes d'explicitar la necessitat de salvaguardar el poder i els privilegis mitjançant la força i amb mètodes violents, aquests poderosos, bons gestors de la por, creen discursos i escenaris de temor perquè siguin els mateixos ciutadans els que reclamin ser protegits, com ja argumentava Hobbes en el Leviatán (Perceval, 2018: 224). La cultura de la por, generalitzada, no té com a objectiu la protecció de la ciutadania, és un mecanisme pervers l'objectiu del qual és el manteniment i increment del poder i patrimoni de les elits.

Podríem dir que estar segur és viure lliure de por i tenir cobertes les necessitats (habitatge, alimentació, salut, etc.). La seguretat, per tant, està íntimament relacionada amb el concepte de risc (amença als valors i a la nostra manera actual de vida) i amb l'absència de por. Ara bé, les amenaces i riscos poden ser objectius o subjectius; la por, en canvi, és sempre subjectiva. La por va lligada a la percepció que tenim del risc de morir, de ser atacats o de perdre el que tenim. Atés que la seguretat i la por (en contrast al risc) no són fàcilment mesurables, l'avaluació objectiva del risc pot ser un dels elements clau per a comprendre i avaluar objectivament els perills, els riscos i el grau de seguretat.

L'anàlisi que fa Chris Harris (Harris, 2018) dels resultats de l'Eurobaròmetre 2017 pel que fa a la percepció social subjectiva del nombre d'immigrants en els diferents països de la Unió Europea és altament reveladora. Exceptuant el cas d'Estònia, en la resta de països, la proporció de persones immigrants que la gent percep que hi ha al seu país és molt superior a la realitat. En el cas d'Itàlia, per exemple, la percepció social és que el percentatge d'immigrants és del 24,6%, quan el valor real és del 7%. A Espanya, aquests valors són del 23% i 9%, i a Holanda, del 12,5% i 9%. A Polònia, la percepció és del 10% mentre que el percentatge real és de l'1% i a Eslovàquia, aquests valors són del 8% i del 0,6%. Ens trobem davant un clar exemple d'amplificació induïda de la percepció de risc subjectiu, amb la seva corresponent contribució a l'augment de la por col·lectiva. Perquè, fins i tot des de la perspectiva del discurs xenòfob que defensa que la població immigrant incrementa els riscos, la proporció objectiva d'immigrants en molts països és tan baixa que l'argument de la inseguretat i dels riscos associats a la població immigrant cauria pel seu propi pes. La nostra hipòtesi és que, en uns països més que en uns altres, els poders interessats a fomentar la cultura de la por han estat realment eficaços i han sabut, amb el seu discurs, incrementar la percepció social de risc subjectiu. Només així s'expliquen casos com el de Polònia, amb una percepció mitjana de la proporció d'immigrants que és deu vegades superior al valor real.

El concepte de securització és recent. Segons Zygmunt Bauman (Bauman, 2016):

"Recentment, en el discurs públic ha aparegut el terme "securització", fins ara desconegut. Aquest neologisme es refereix al fet cada vegada més freqüent de reclassificar com un exemple 'd'inseguretat' alguna cosa que fins llavors es considerava que pertanyia a una altra categoria fenomènica. Aquesta requalificació comporta gairebé automàticament la transferència d'aquesta cosa a l'àmbit, càrrec i supervisió dels òrgans de seguretat [de l'Estat]. La securització, encara que tal vegada no tindrà els efectes esperats, ajuda als polítics a convèncer els seus votants que es prenen de debò les seves queixes i que actuen amb promptitud".

Les amenaces i les situacions de risc generen por. Però la por als altres no és espontània. És interessada, i es promou perquè sense por no hi ha mercat de la seguretat. Existeixen importants interessos a promoure discursos que plantegin noves i majors amenaces i, per tant, que fomentin la por de les persones, per a d'aquesta manera beneficiar les agendes polítiques i interessos econòmics dels sectors vinculats a la seguretat. El foment intencionat de la por, basat moltes vegades en el mite de la inseguretat associada a les persones immigrants, facilita les respostes militaritzades, amb un enfocament de securització que és altament rendible per a alguns i que alhora pot acabar portant a més extremisme violent. Com bé explica Bauman (Bauman, 2016), la securització és un truc de màgia calculat perquè només sigui això: un truc que consisteix a desviar l'ansietat i apartar-la dels problemes que els governs són incapaces o són refractaris a afrontar. Però a més hi ha un altre objectiu "latent", en aquesta securització: el negoci. És el negoci de la por, que es nodreix de la petició social, induïda, de protecció enfront de l'Altre, de l'estrany. És el negoci que fa rics a polítics i amics de polítics dels països del Nord, el negoci que blindava les fronteres i els murs, tancant-les a les persones mentre els deixa permeables als fluxos de capitals i armament.

El discurs securitari de la migració i les fronteres va trobar en l'11-S el context perfecte per a la seva expansió, arribant a introduir-se fins i tot en sectors allunyats de tesis racistes, contribuint a l'amplificació i percepció de noves amenaces. És a dir, enfront de l'absència d'enteniment i anàlisi sobre els fenòmens fronterers o d'uns certs elements que generen inseguretat global, l'espai fronterer passa a ser un lloc on inserir diferents por i prejudicis que, en realitat, poden no tenir a veure amb la frontera i els fenòmens que es relacionen amb ella. És d'aquesta manera que determinats sectors socials proposen un reforç fronterer per a proveir una sensació fictícia i de sensació immediata i curterminista de seguretat,

basada, entre altres elements, en la construcció de murs fronterers.

El discurs securitari intenta publicitar una suposada superació de la societat del risc, amb una visió utòpica d'una total seguretat i de "risc zero" per a aquells que desitgen viure "protegits" per murs. Però això és impossible, perquè aconseguir un risc nul té cost infinit. El fet de voler eliminar tots els riscos, reals o construïts, requereix d'una mobilització de recursos que podrien ser desviats per tractar amenaces reals per a les nostres societats, com poden ser l'escassetat d'habitatge, l'atur o la violència de gènere. En poques paraules: el discurs securitari minva els recursos que haurien de destinar-se a la implementació de polítiques de seguretat humana basades en les necessitats de totes les persones i en la protecció dels seus drets i dignitat.

Curiosament, i com es veurà en el següent apartat, les principals raons aportades pels governs per justificar la construcció de murs fronterers inclouen la immigració (32%) i el terrorisme (18%). Entre ambdues suposen el 50% dels arguments governamentals. Es parla de seguretat nacional i no de la seguretat humana de les persones. Es parla de riscos i no dels beneficis econòmics de les indústries de seguretat i dels associats a la construcció i manteniment dels murs. Però els discursos sobre immigració, terrorisme i riscos, intencionalment s'aparten de les dades reals i dels valors objectius per a generar percepcions socials subjectives que no es corresponen amb la realitat (Harris, 2018). El suport social a la construcció dels murs fronterers se sustenta en una amplificació intencionada dels riscos, amb discursos polítics i mediàtics que fomenten una cultura generalitzada que contempla la por als immigrants.

Els murs pretenen parar als altres, a aquells que temem, als desconeguts que creiem que poden sacsejar la nostra plàcida existència, a aquells que el discurs oficial ens vol fer percebre com a generadors d'inseguretat. Curiosament, en un món en el qual el poder econòmic s'ha globalitzat i en el qual la informació i la comunicació són també globals, hi ha qui parla de fortalises i castells, intentant obviar que la nostra aldea és el planeta i tractant d'amagar els seus interessos econòmics. El discurs securitari se'ns presenta com la gran solució que ha de permetre'ns superar la por, aixecant murs que ens protegeixin de les amenaces i evitant els riscos. Però la seva fallàcia es desintegra amb una simple anàlisi basada en la quantificació objectiva dels riscos. Perquè la vida és risc, i cal saber conviure amb aquest risc, modulant el nostre nivell de por en funció dels riscos objectius del món que ens envolta. El risc objectiu de patir problemes d'habitatge, el de no tenir feina, o fins i tot el de morir per

malaltia, són ordres de magnitud més elevats que els que poden derivar-se de la immigració o el terrorisme. El discurs securitari, a més, atempta contra la dignitat d'aquestes "Altres" persones, immigrants, que són tan "Nosaltres" com els que vivim dins de fortalises. Però una anàlisi comparativa del valor quantitatiu dels diferents riscos objectius als quals ens enfrontem indica, sense cap dubte, que els riscos associats als àmbits de la seguretat humana (alimentació, habitatge, salut) són altament superiors als que es plantegen des dels discursos de seguretat militaritzada (Brunet, 2017). En aquest context, sembla obvi que cal moure els pressupostos securitaris que aixequen murs cap a aquelles àrees relacionades amb la seguretat humana, que representen un major risc per a la població (salut, per exemple). Encara que això redueixi sensiblement el negoci i el nivell de beneficis de molts agents del poder global.

Zygmunt Bauman explicava, citant al filòsof Kwar-me Anthony Appiah (Bauman, 2016) que

"el repte és transformar la ment i el cor formats al llarg de mil·lennis i equipar-los amb idees i institucions que ens permetin viure junts com la tribu global en la que finalment ens hem convertit. Un gran repte, certament: un repte de vida i mort (vida conjunta, mort conjunta). Ens acostem, o potser ja hem arribat, a una bifurcació en el camí dels nostres possibles futurs: benestar cooperatiu o extinció col·lectiva. I encara som incapaços de prendre consciència de la interdependència global de la nostra espècie, que sense lloc a dubte no retrocedirà (...), les converses que pugui haver-hi entre tots dos costats de les fronteres poden ser agradables o simplement irritants, però són sobretot inevitables" (Bauman, 2016).

Si el diàleg transfronterer és inevitable, les solucions securitàries que mantenen, amplien i armen els murs fronterers deixen de tenir sentit. Els murs haurien de caure, per a donar pas a àgores de diàleg i trànsit.

1.2 AIXECANT MURS AL MÓN

La narrativa necessària per a desenvolupar el procés securitari afegida al model de la societat que governa a través del risc, crea societats que es perceben a si mateixes com més insegures. La consolidació de societats que se senten més insegures acaba generant tendències de segregació espacial (Melgaço i Botello, 2015: 150). Aquesta segregació es deu, principalment, a la cerca per part d'alguns sectors socials d'aïllament dels suposats elements amenaçadors per aconseguir un determinat model de seguretat.

Les conseqüències són que, aquestes dinàmiques entorn de la por, la seguretat i el risc, serveixen de mecanisme diferencial, divisor i fraccionari de diferents sectors i capes de la societat, segons els riscos que aquestes perceben i les eines de les quals disposen per a fer-los front. D'aquesta manera la separació física i divisòria de l'espai, es converteix en una política comuna a seguir i, la interposició de barreres, l'eina per a fer-la efectiva.

En aquest model de societat, que sembla voler augmentar la seva seguretat sobre la base de la segregació, diferents elements entren en joc per a la seva consolidació. Els murs són artefactes essencials, com s'analitza a continuació, en un món que avança cap a l'aïllament.

En la següent taula és possible observar la quantitat de murs fronterers construïts en el món durant el període estudiat de 50 anys, que va de 1968 a 2018 i que, a data de realització d'aquesta recerca, segueixen en peu. Per tant, no s'inclouen aquells murs construïts durant el període estudiat però que s'han derrocat. La taula també proporciona informació sobre quins països els han construït, en quin any i quines raons han exposat els governs constructors, així com les regions i subregions on es troben aquests murs.

Taula 1. Murs fronterers construïts al món en el període 1968-2018

Regió de l'Estat constructor	Subregions	Estat constructor	Estat/Zona	Any d'inici (aprox)	Raons exposades pel govern constructor
ÀFRICA	Nord d'Àfrica	Marroc	Territoris saharauis ⁽⁵¹⁾ ^{(99) (111)}	1987 ^{(1) (111)}	Conquesta territorial, territori en disputa ^{(1) (5)}
			Algèria ^{(10) (12) (118)}	2015 ^{(19) (203)}	Tràfic de drogues, immigració ⁽¹¹⁾⁽²⁰⁾
			Espanya (Melilla) ⁽⁷⁵⁾	2014 ⁽⁷⁵⁾	Immigració
		Tunísia ⁽¹⁷⁾	Líbia ^{(15) (71) (72) (111) (76)}	2015 ^{(71) (203)}	Terrorisme contraban ⁽¹⁵⁾ ^{(16) (71) (74)}
		Algèria	Marroc ^{(12) (18) (7)(8)}	2015 ⁽⁹⁾	Contraban, terrorisme ⁽¹³⁾ ^{(14) (20)}
		Egipte ⁽²⁵⁾	Franja de Gaza ^{(28) (51)}	2009 ^{(1) (25)}	Contraban ^{(25) (26)}
	Àfrica oriental	Kenya	Somàlia ^{(158) (157) (159) (a)}	2016 ⁽¹⁵⁸⁾	Terrorisme, contraban ⁽¹⁵⁸⁾ ^{(157) (159)}
	Àfrica meridional	Sud-àfrica	Zimbabwe ^{(99) (160) (164)} ^(b)	1985 ^{(160) (164)}	Immigració ^{(160) (161)}
			Moçambic ^{(99) (118) (166)}	1986 ⁽¹¹⁸⁾	Entrada de militants, immigració, caça furtiva, contraban ^{(118) (167) (168)}
		Botswana	Zimbabwe ^{(111) (118) (161) (99)}	2003 ^{(161) (163)}	Immigració ⁽¹¹⁸⁾ Salubritat animal ^{(161) (163)}
	Àfrica occidental	Nigèria	Camerun ^{(205) (208) (209)}	2014 ⁽²⁰⁵⁾	Terrorisme, contraban, tensió territorial ^{(205) (208)}
AMÈRICA	Amèrica del nord	Estats Units ⁽⁴⁾	Mèxic ^{(51) (78)}	1990 ⁽⁴⁾	Immigració, tràfic de drogues ⁽⁴⁾

Regió de l'Estat constructor	Subregions	Estat constructor	Estat/Zona	Any d'inici (aprox)	Raons exposades pel govern constructor
ÀSIA	Àsia occidental	Israel	Palestina (Cisjordània/ West Bank) ⁽³⁶⁾	2002 ⁽¹⁾	Terrorisme
			Egipte ⁽²⁷⁾	2011 ^{(27) (42)}	Immigració ^{(27) (28)}
			Franja de Gaza	1994 ⁽¹⁾	Terrorisme
			Jordània ^{(33) (34)}	2015 ^{(34) (36)}	Immigració, terrorisme ⁽³²⁾
			Líban ^{(28)(29) (30) (31)}	2012 ^{(35) (39)}	Terrorisme ^{(29) (39)}
			Síria (Alts del Golan) ^{(27) (36) (37) (42)}	1973/2013 ^{(27) (41) (42)}	Immigració, terrorisme ⁽²⁷⁾
		Aràbia Saudita	Iraq ^{(44) (50)}	2006 ⁽²⁰⁹⁾	Terrorisme, tràfic ^{(43) (44)}
			Iemen ^{(43) (46)}	2013 ^{(45) (46)}	Immigració, terrorisme ⁽⁴⁵⁾
		Oman	Iemen ^{(47) (49)}	2013 ^{(47) (56)}	Contraban ⁽⁴⁷⁾
		Emirats Àrabs Units	Oman ^{(48) (55) (56) (148)}	2005 ⁽¹⁴⁸⁾	Immigració ^{(55) (56)}
			Aràbia Saudita	2007 ⁽²⁰⁹⁾	
		Jordània ⁽⁵⁸⁾	Síria ^{(60) (62) (111)}	2008 ^{(61) (63)}	Terrorisme, immigració, contraban ^{(58) (60)}
			Iraq ^{(60) (62) (111)}	2008 ^{(61) (63)}	Terrorisme, immigració, contraban ⁽⁶⁰⁾
		Turquia	Síria ^{(6) (63)(64) (75)}	2013 ⁽²⁰⁷⁾	Terrorisme, immigració ^{(63) (65) (66)}
			Iran ^{(64) (66)}	2017 ⁽⁶⁴⁾	Immigració, contraban, entrada de militants ⁽⁶⁴⁾
		Iraq	Síria ^{(68) (69) (75) (148)}	2018 ^{(67) (68) (69)}	Terrorisme ^{(67) (68) (69)}
		Kuwait	Iraq ^{(51) (77) (80) (118)}	1994 ⁽⁷⁹⁾	Post-invasió ^{(77) (79)}
		Azerbaidjan	Armènia ^{(209) (214)}	2015 ⁽¹¹⁵⁾	Tensió territorial ⁽²¹⁴⁾
		Xipre	Xipre Nord-Xipre Sud ^{(51) (230)}	1974 ^{(1)(7) (111)}	Conquesta territorial, territori en disputa ^{(230) (231)}
	Àsia meridional	Pakistan (Línia Durand)	Afganistan ^{(51) (89) (90) (117)}	2005 ⁽²⁰⁹⁾	Terrorisme, immigració ^{(89) (91) (117)} , tensió territorial
		Iran	Iraq ⁽⁹⁸⁾	2015 ⁽¹¹²⁾	Terrorisme, contraban ⁽⁹⁸⁾
			Afganistan ^{(54) (95) (112)}	2000 ⁽¹¹²⁾	Narcotràfic ⁽⁵⁴⁾
			Pakistan ^{(54) (92) (93) (94)}	2011 ⁽¹¹²⁾	Narcotràfic ^{(54) (96)} Immigració ^{(92) (94)}
		Índia ⁽¹⁾	Pakistan ^{(3) (51) (111) (118) (121) (123)}	1992 ⁽¹¹⁸⁾	Disputa territorial, terrorisme ^{(3) (118)}
			Bangladesh ^{(125) (123)}	1989 ^{(1) (112) (124)}	Immigració ^{(1) (120)} , crims ⁽¹¹⁹⁾ , narcotràfic ^{(122) (123)} , entrada de militants ⁽¹²⁵⁾
			Myanmar/Burma ^{(124) (148)}	2003 ^{(124) (112)}	Narcotràfic, entrada de militants ^{(124) (125)}

Regió de l'Estat constructor	Subregions	Estat constructor	Estat/Zona	Any d'inici (aprox)	Raons exposades pel govern constructor
ÀSIA (cont.)	Àsia Central	Turkmenistan	Uzbekistan ^{(99) (102) (104)}	2001 ^{(99) (116)}	Immigració. ⁽⁹⁹⁾
			Afganistan ^{(101) (103)}	2014 ⁽¹⁰¹⁾	Terrorisme ⁽¹⁰¹⁾ , contraban, narcotràfic ⁽¹⁰³⁾
		Uzbekistan	Afganistan ^{(99) (112) (114) (116)}	2001 ^{(212) (213)}	Immigració, terrorisme ^{(115) (116)}
		Kazakhstan	Uzbekistan ^{(99) (105) (106) (112)}	2006 ^{(107) (116)}	Tràfic de drogues ⁽⁹⁹⁾ immigració, narcotràfic ⁽¹⁰⁷⁾ , disputa territorial ⁽¹¹⁶⁾
			Kirguizistan ⁽¹⁰⁸⁾	2010 ^{(109) (209)}	Contraban ⁽¹⁰⁸⁾
		Kirguizistan	Kazakhstan ⁽¹⁰⁹⁾	2015 ⁽²⁵⁸⁾	
	Àsia Oriental	Xina	Corea del Nord ^{(111) (128) (130) (131)}	2006 ⁽¹³⁰⁾	Immigració ^{(128) (130) (131)}
	Àsia sud-oriental	Myanmar/Burma	Bangladesh ^{(136) (137) (140)}	2009 ^{(138) (140)}	Expulsió i evitar entrada de Rohingya ^{(136) (137) (139) (141)}
		Tailàndia	Malàisia ^{(118) (148) (150)}	2004 ⁽¹⁴⁸⁾	Contraban, narcotràfic, entrada de militants, terrorisme ^{(142) (143) (150)}
		Malàisia	Tailàndia ^{(118) (145)}	1991-2004 ^{(118) (144)} 1997	Contraban, narcotràfic, entrada de militants, terrorisme, immigració ^{(142) (143) (144)}
		Brunei	Malàisia (Limbang) ^{(147) (148) (112) (124)}	2005 ^{(148) (112)}	Disputa territorial ⁽¹⁵¹⁾
EUROPA	Europa Occidental	Àustria	Eslovènia ^{(24) (51) (178)}	2015 ⁽¹⁸⁵⁾	Immigració ^{(51) (185)}
	Europa de l'Este	Bulgària	Turquia ^{(51) (178) (184)}	2013 ^{(52) (182)}	Immigració ^{(52) (183) (184)}
		Hongria	Croàcia ^{(51) (178) (185)}	2015 ⁽¹⁸⁵⁾	Immigració ⁽⁵¹⁾
			Sèrbia ^{(6) (51) (178)}	2015 ⁽²⁰¹⁾	Immigració ^{(6) (51) (201)}
		Ucraïna	Rússia ^{(84) (165) (238) (239)}	2015 ^{(84) (238) (240)}	Tensió amb Rússia, immigració, contraban ^{(165) (240)}
		Rússia (Ossètia del Sud)	Geòrgia ^{(248) (253) (254)}	2009 ⁽²⁴⁸⁾	Tensió territorial, fronteres en disputa ^{(80) (82) (83) (248) (254)}
	Europa del Nord	Letònia	Rússia ^{(178) (210) (213)}	2015 ^{(210) (212)}	Tensió territorial, immigració, contraban ^{(210) (211) (212) (223)}
		Lituània	Rússia (Kaliningrado) ^{(216) (217) (219)}	2015 ^{(217) (218)}	Tensions territorials, contraban, immigració, frontera exterior UE ^{(216) (217) (218) (221) (223)}
			Bielorússia ^{(209) (220) (222) (223) (224) (225)}	2005 ⁽²⁰⁹⁾	Contraban, immigració, frontera exterior UE ^{(222) (223)}
		Regne Unit	França (Port de Calais) ^{(51) (178) (226)}	2016 ^{(228) (229)}	Immigració ^{(5) (226) (227) (228) (229)}
		Noruega	Rússia ^{(22) (176) (178)}	2016 ^{(235) (237)}	Immigració ^{(22) (235) (237)}
		Estònia	Rússia ^{(209) (223)}	2018 ^{(255) (256)}	Tensió territorial, immigració ⁽²²³⁾

Regió de l'Estat constructor	Subregions	Estat constructor	Estat/Zona	Any d'inici (aprox)	Raons exposades pel govern constructor
EUROPA (cont.)	Europa del Sud	Grècia	Turquia ⁽¹⁷⁸⁾ ⁽¹⁸⁴⁾	2012 ⁽¹⁸²⁾ ⁽¹⁸⁵⁾	Immigració ⁽¹⁷⁹⁾ ⁽¹⁸⁰⁾ ⁽¹⁸¹⁾
		Eslovènia	Croàcia ⁽¹⁷⁸⁾ ⁽²³²⁾	2015 ⁽²³²⁾ ⁽²³³⁾ ⁽²³⁴⁾	Immigració ⁽²³²⁾ ⁽²³³⁾ ⁽²³⁴⁾
		Espanya	Ceuta-Marroc ⁽¹⁷⁸⁾ ⁽²⁴⁵⁾ ⁽²⁴⁶⁾	1993 ⁽¹⁸²⁾ ⁽²⁴⁷⁾	Immigració ⁽⁵¹⁾ ⁽²⁴⁵⁾ ⁽²⁴⁷⁾
			Melilla-Marroc ⁽¹⁷⁸⁾ ⁽²⁴⁴⁾ ⁽²⁴⁵⁾	1996 ⁽¹⁸²⁾ ⁽²⁴⁷⁾	Immigració ⁽⁵¹⁾ ⁽²⁴⁴⁾ ⁽²⁴⁵⁾
		Macedònia	Grècia ⁽⁵¹⁾ ⁽¹⁷⁸⁾ ⁽¹⁸⁸⁾	2016 ⁽¹⁸⁷⁾	Immigració ⁽⁵¹⁾ ⁽¹⁸⁶⁾

Font: Elaboració pròpia a partir de les fonts integrades a la taula. Per consultar les fonts veure annex 1.

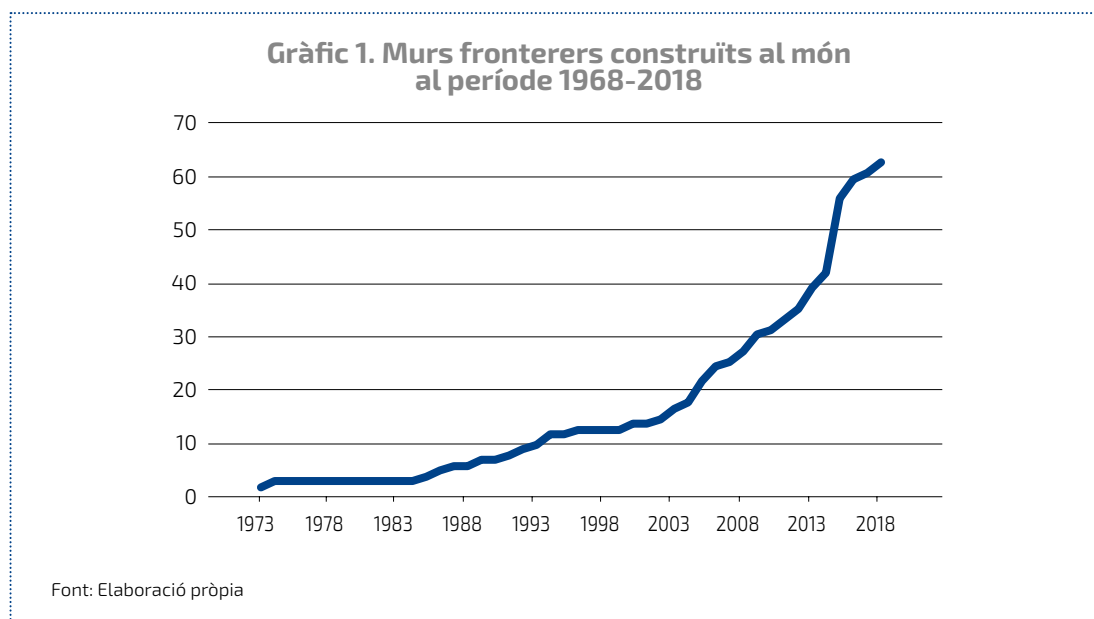
*No s'inclouen murs construïts abans de 1968 encara que segueixin en peu (ex: Corea Nord-Corea Sud)

Al següent gràfic, és possible observar l'evolució de la construcció de murs que apareixen a la Taula 1. Les dades indiquen un augment notable al període estudiat. De l'any 1968 al 1973 no es localitza la construcció de cap mur fronterer, és a partir de 1973 quan s'aixeca el d'Israel en territori d'un altre Estat, Síria i la zona dels alts del Golan, de manera que el mur consolida una conquesta territorial. Com es veurà durant l'anàlisi, Israel té un paper destacat en el sistema de construcció de murs mundial. El següent mur, serà l'aixecat a Xipre per Turquia el 1974, de manera que es divideix a les poblacions del nord i del sud de l'illa, també sobre la base d'un model de conquesta territorial per part de Turquia.

Tal com es pot apreciar, la construcció de murs es manté i va en augment al llarg del període estudiat. Destaca l'any 2005, moment en el que es passa de 17 murs al 2004 a 21 al 2005, la qual cosa marca una pujada destacable en comparació amb els anys an-

teriors. Però serà l'any 2015 on es manifesti el major augment, passant de 42 murs al 2014 a 56 al 2015, any en què es construeixen un total de 14 murs al món, especialment per països de la Unió Europea, coincidint amb l'arribada de milers de persones a les portes d'Europa.

Aquestes dades proporcionen suficient informació com per a poder afirmar, que la situació mundial durant tot el període avança, de manera progressiva, cap a un model que podríem definir com d'«apartheid global». Això passa malgrat que el 1989 es va celebrar la caiguda del mur de Berlín, un dels murs més coneguts i simbòlics de les últimes dècades. Amb tot, el món ha experimentat més construccions de murs des de llavors, després de la caiguda del mur de Berlín, el món ha passat de construir 6 murs a aixecar un total de 63 murs fronterers fins l'any 2018, que es mantenen en el moment de publicació d'aquesta recerca.

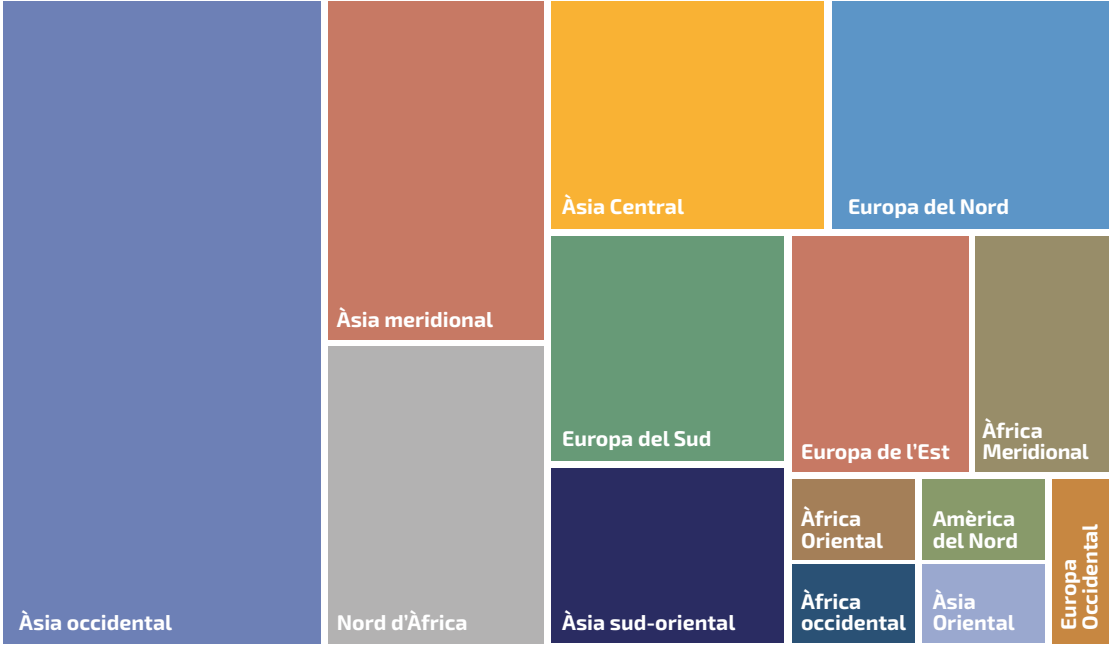

Quant a les regions amb països que més han impulsat la política de construcció de murs fronterers trobem que Àsia destaca com a regió amb major nombre de murs construïts amb un 56%, seguida per Europa amb un 26%, amb un percentatge menor ve Àfrica amb un 16%, mentre que Amèrica només presenta un mur, el construït pels Estats Units a la frontera amb Mèxic, representant l'1% restant. Tan sols els països de la regió d'Oceania no han construït murs fronterers, encara que, com es veurà més endavant, amb el cas d'Austràlia, la pròpia geografia de la regió fa que la mar serveixi de barrera fronterera (Hyndman i Mountz, 2008: 253; Pau, 2017: 610). Això últim indica que no sols és important analitzar quins murs es construeixen i les raons, també és necessari analitzar les polítiques que s'apliquen en matèria fronterera, que poden fer que altres elements estiguin

actuant de la mateixa manera que ho faria un mur i pels mateixos motius.

El gràfic 2, en el qual es divideixen els murs construïts per subregions, mostra que la subregió que més destaca, amb diferència, és Àsia occidental amb un total de 19 murs, en la que trobem els països d'Orient Mitjà. Després d'aquesta subregió segueix, amb notable distància, Àsia meridional, amb un total de 7 murs, construïts pel Pakistan, l'Iran i l'Índia. Les 3 subregions que continuen; Nord d'Àfrica, Àsia Central i Europa del Nord, tenen 6 murs cadascuna en el seu territori. Només quatre subregions tenen només 1 mur construït al seu territori; Àfrica Occidental, amb el mur de Nigèria, Amèrica del Nord, amb el dels Estats Units, Àsia Oriental, amb el de la Xina, i Europa Occidental, amb el d'Àustria.

Gràfic 2. Murs fronterers construïts al món per subregions

Font: Elaboració pròpia.
Font per a les regions: Statistics Division de les Naciones Unidas

Com es pot observar les principals raons són; la immigració amb un 32%, el terrorisme amb un 18%, el contraban de béns i persones en un 16%, el narcotràfic amb un 10%, les disputes i tensions territorials amb un 11% i l'entrada de militants d'altres països amb un 5%. La resta de raons no presenten massa rellevància com són que el país es trobi a la frontera exterior de la Unió Europea, la conquesta territorial, la salubritat animal i la caça furtiva.

Per tant, es pot concloure que són la immigració i el terrorisme les principals raons per les quals es construeixen murs en el món, suposant totes dues raons juntes el 50% del total de raons exposades pels governs, és a dir, la meitat dels murs del món.

En aquest punt, és pertinent preguntar-se, si realment la política de murs és eficaç per a resoldre totes dues problemàtiques existents en el món.

Taula 2. Quantitat de murs construïts segons les raons exposades pels governs

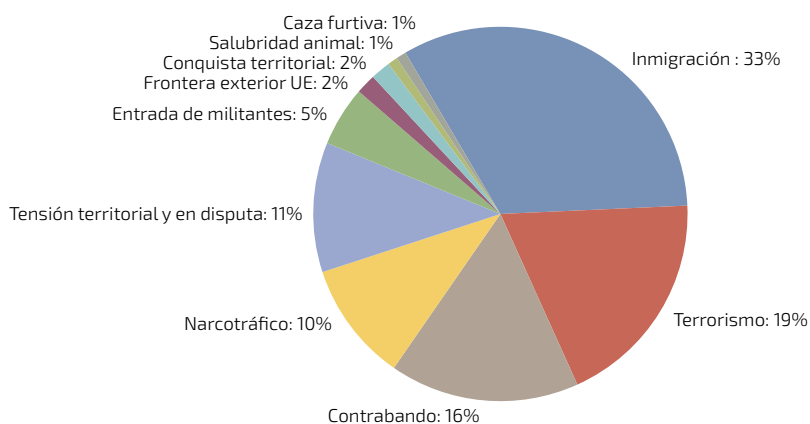
Principals raons exposades pel govern constructor	Murs justificats per aquestes raons
Immigració	38
Terrorisme	22
Contraban	19
Narcotràfic	12
Tensió territorial i en disputa	13
Entrada de militants	6
Frontera exterior UE	2
Conquesta territorial	2
Salubritat animal	1
Caça furtiva	1

Font: Elaboració pròpia

De manera que per motius migratoris s'han construït un total de 38 murs de 1968 a 2018, 22 per raons de terrorisme, 19 per contraban, 12 per narcotràfic i 13 per tensions territorials o territoris en disputa. En aquesta anàlisi cal tenir en compte que alguns murs són construïts sobre la base de diverses raons, motiu pel qual, el total de murs que apareixen en aquesta taula no coincideixen amb el total de murs construïts en el període 1968-2018.

Finalment, i per a acabar de desgranar els resultats, en la següent taula s'assenyala el rànquing de països segons la quantitat de murs fronterers que han construït, i que segueixen en peu avui dia.

Gràfic 3. Principals raons aportades pel govern per justificar la construcció de murs fronterers

Fuente: Elaboración propia

Taula 3. Rànquing de països segons els murs construïts a les seves fronteres en el període 1968-2018

Israel	6
Índia	3
Iran	3
Marroc	3
Aràbia Saudita	2
Emirats Àrabs Units	2
Espanya	2
Hongria	2
Jordània	2
Kazakhstan	2
Turkmenistan	2
Turquia	2
Algèria	1
Àustria	1
Azerbaidjan	1
Botswana	1
Bulgària	1
Xina	1
Xipre	1
Egipte	1
Eslovènia	1
Estats Units	1
Estònia	1
Grècia	1
Iraq	1
Kenya	1
Kirguizistan	1
Kuwait	1
Letònia	1
Lituània	2
Macedònia	1
Myanmar/Burma	1
Nigèria	1
Noruega	1
Oman	1
Pakistan (Línia Durand)	1
Regne Unit	1
Rússia (Ossètia del Sud)	1
Sud-àfrica	2
Tailàndia	1
Tunísia	1
Ucraïna	1
Uzbekistan	1

Font: Elaboració pròpia

Tal com mostra la taula 3, Israel encapçala la llista amb més murs fronterers construïts, amb un total de 6. Li segueixen el Marroc, l'Iran i l'Índia amb 3 murs construïts. Els països amb 2 murs fronterers aixecats són; Sud-àfrica, l'Aràbia Saudita, Emirats Àrabs, Jordània, Turquia, Turkmenistan, el Kazakhstan, Hongria i Lituània. Dos d'ells països membre de la Unió Europea.

Cal assenyalar, que hi ha aspectes que també és important analitzar, com els quilòmetres de mur construïts per cada país, que no s'han afegit per la dificultat per recollir les dades, o la quantitat de murs en comparació amb el total de fronteres amb altres països, la qual cosa podria mostrar amb major claredat el nivell d'aïllament del país constructor respecte als seus veïns. Per exemple, si un país té 4 fronteres amb altres països, i construeix 3 murs, mostra una evident voluntat política de tancament de fronteres. Aquest aspecte serà analitzat quan s'estudiïn alguns casos concrets.

En definitiva, i com exposa l'historiador Frye (2019), que arriba a denominar aquesta onada de construccions de murs com la «Segona Era de les Muralles» (2019: 291), al segle XX s'entra en un moment en què apareixen tot un seguit de murs que ha eclipsat la primera onada, que va de les construccions de l'antiga Grècia fins a finals de segle XIX (2019: 296).

Les dades mostren que el món ha avançat cap a una política de murs per a frenar problemàtiques de diversa índole. No deixa de sorprendre, sobretot, que l'entrada en un món globalitzat hagi portat més murs que mai en la història de la humanitat, aquest fet desperta múltiples interrogants sobre el valor, significat i funcions que tenen els murs per a les societats contemporànies.

2. MURS PER L'APARTHEID GLOBAL

2.1 LA CONSTRUCCIÓ D'UN APARTHEID GLOBAL

Els murs són estructures que formen part de la nostra vida diària i que modulen i donen forma a les ciutats i els entorns en els quals vivim i que, per tant, resulten familiars fins al punt que, moltes vegades, el significat que hi ha darrere de la seva construcció pot ser passat per alt. Els murs tenen un paper en les nostres societats major del que a vegades s'ha pogut considerar, sent també infraestructures rellevants per analitzar i comprendre el món que ens envolta. En aquest sentit, hi ha autors que assenyalen que l'anàlisi sobre els murs pot ajudar a diversos estudis relacionats amb les ciències socials i polítiques com, per exemple, l'anàlisi de les relacions soci-espacials, de les maneres de poder institucionalitzat, així com de la formació i articulació de territoris a diferents escales espacials (Mubi i Kärrholm, 2019: 1).

El paper dels murs analitzat per Young (2019: 17), apunta que són components constructius essencials per a formar espais on protegir-se de les inclemències de l'exterior i per a poder desenvolupar la vida, oferint, d'aquesta manera, funcions tan necessàries com són les de seguretat i protecció. No obstant això, encara que en l'ideari social sigui comú relacionar el mur a un element de protecció, són artefactes complexos les característiques i les funcions dels quals depenen del context en què s'insereixin i dels elements que els

complementin, definint, d'aquesta manera, les seves funcions i significats.

Per tant, cal considerar que, és possible parlar d'un altre paper dels murs que va més enllà de la protecció, i poden ser utilitzats d'aquesta manera com a artefactes d'opressió, o que poden contribuir a ella, de manera que ajudin a consolidar sistemes i polítiques que sustentin diferents tipus de violència. Els murs, per tant, es mouen en la dualitat entre la protecció i la segregació espacials (Mubi i Kärrholm, 2019: 1).

Entre els exemples històrics més paradigmàtics de polítiques segregacionistes destaca el règim d'apartheid a Àfrica del Sud. De fet, la mateixa paraula "Apartheid" en l'idioma afrikàans significa «separació» (Levine i Streamlau, 2001: 576). L'apartheid sud-africà es va consolidar, fonamentalment, amb la implementació i desenvolupament de les polítiques basades en el concepte de raça, que ja van ser implementades anteriorment pels successius governs colonials (Levine i Streamlau, 2001: 576). El govern d'apartheid sud-africà va construir murs a les seves fronteres amb Zimbàbue i Moçambic, però els murs van ser més aviat geogràficament i políticament marginals que centrals en el desenvolupament del seu règim.

És possible afirmar que l'Apartheid va ser tot un sistema basat en diferents tipus de violència tal com les va definir Galtung (Ramsbotham, Woodhouse i Miall, 2011: 51). En primer lloc, es fa evident l'establiment

d'una violència estructural, ja que es denegava a persones negres natives i d'altres parts del món residents (indis i altres poblacions asiàtiques...), participar en qualsevol mena de processos polítics, alhora que s'establien lleis que permetien l'espoli de les terres de les persones natives per part dels colons, es practicaven tot tipus de polítiques de separació i segregació, i s'emprava a la població negra per a l'explo-tació laboral (Levine i Streamlau, 2001: 576). En segon lloc, totes aquestes polítiques no haurien estat possibles sense una àmplia acceptació social del racisme, basant-se en la superioritat dels blancs sobre la resta de poblacions, per tant, una àmplia consolidació de la forma de violència cultural. Finalment, la violència física, que va ser la manera d'imposar la violència cultural i estructural, basada en una alta repressió i militarització interna del país (Levine i Streamlau, 2001: 578), de manera que es consolidaven les polítiques de segregació mitjançant l'ús de la força i control social. Podem concloure, per tant, que va haver-hi tot un entramat de racisme institucionalitzat, amb profundes arrels en el model colonial, en el sistema d'apartheid sud-africà.

Aquesta experiència i la lluita contra l'apartheid a Àfrica del Sud han donat impuls per a la creació de la Convenció Internacional sobre la Repressió i el Càstig del Crim d'Apartheid. El 1973, l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar el text de la Convenció en el qual els Estats signants reconeixien l'Apartheid com un crim de lesa humanitat (Nacions Unides, 2020). Això va aparèixer més endavant en els Estatuts de Roma, mitjançant els quals es va establir el Tribunal Penal Internacional, un tribunal vinculat a les Nacions Unides, dependent de la ratificació dels Estats, amb la finalitat de tractar els crims de transcendència internacional. En els Estatuts es fa esment, en l'article 7, als crims de lesa humanitat, contemplant l'«Apartheid» com un crim, mitjançant el qual els seus responsables poden ser processats. En aquests Estatuts el crim d'Apartheid apareix definit de la següent manera:

«h) Per "el crim d'apartheid" s'entendran els actes inhumans de caràcter similar als esmentats en el paràgraf 1 comesos en el context d'un règim institucionalitzat d'opressió i dominació sistemàtiques d'un grup racial sobre un o més grups racials i amb la intenció de mantenir aquest règim;» (Estatut de Roma de la Cort Penal Internacional, 1976: 6)

Entre aquests crims es van incloure l'«assassinat, la tortura, els tractes inhumans i la detenció arbitrària de membres d'un grup racial; la imposició deliberada a un grup racial de condicions de vida calculades per a causar la seva destrucció física; mesures legislatives discriminatòries en els àmbits polític, social, econòmic i cultural; mesures que divideixen a la població

segons criteris racials mitjançant la creació de zones residencials separades per als grups racials; la prohibició dels matrimonis interracial; i la persecució de les persones que s'oposen a l'apartheid» (Nacions Unides, 2020).

Encara que el règim d'apartheid a Àfrica del Sud va acabar en el 1994 amb les primeres eleccions democràtiques, la Convenció encara està vigent. De fet, hi ha un cos substancial de descobriments d'experts legals que confirma que el règim israelià és un règim d'apartheid tal com es defineix en el dret internacional (Falk, 2011) i un esforç internacional perquè les Nacions Unides iniciïn recerques internacionals sobre el règim d'apartheid d'Israel sobre el poble palestí en el seu conjunt, així com sobre la responsabilitat penal individual i estatal associada, fins i tot, mitjançant la reconstitució del Comitè Especial de l'ONU contra l'Apartheid i el Centre de l'ONU contra l'Apartheid per a acabar amb l'apartheid al segle XXI (Al-Haq, 2020).

A més, cal recordar que cap dels polítics que van instaurar les polítiques d'apartheid sud-africà, o els responsables del desplegament de les estructures necessàries per dur-lo a terme han estat portats davant el tribunal. Al seu torn, els efectes de segles de colonialisme i apartheid marquen encara la realitat de la societat sud-africana, una de les societats més desiguals del món (Williams i Satgar, 2020).

Aixecar murs, simbòlics i físics, és necessari per construir i mantenir un sistema d'apartheid. En el cas d'Àfrica del Sud els murs simbòlics basats en la repressió, l'odi, la desigualtat, així com en l'acceptació de diferents formes de violència cultural, van mostrar fins a quin punt no feien falta murs físics per a consolidar la segregació, encara que fossin també necessaris. Un exemple que serveix per entendre de quina manera actuaven els murs simbòlics, van ser les fonts d'aigua on s'installaven cartells que indicaven quines eren per als blancs i quins per a la resta de races. La combinació de repressió i violència cultural, basada en la construcció de murs simbòlics, no necessitava instal·lar un mur o altres infraestructures per a la segregació, la separació estava consolidada en l'imaginari cultural.

Quirk (2013) analitza les segregacions espacials que s'aplicaven durant el règim d'apartheid. En primer lloc, mostra com es veuen reflectides les formes en què s'estableixen delimitacions geogràfiques, és a dir, fronteres, en aquest cas urbanes, encara que no amb la finalitat de determinar i delimitar sobirania, com s'ha vist anteriorment. Les lleis de segregació, precisament, han d'exercir la seva sobirania en tot el territori per a ser efectives. En segon lloc, mos-

tra com les delimitacions geogràfiques ajuden a consolidar la segregació espacial, no sols des d'una perspectiva d'aïllament de la població blanca de la resta, sinó també entre classes segons el seu poder adquisitiu. Es pot apreciar que les classes altes es troben més aïllades d'altres races, ja que es veuen envoltades de població blanca de menys ingressos, més pròximes a la població nativa. Per tant, l'entramat de segregació i violència estructural i cultural no es basa només en visions i narratives de superioritat blanca, sinó també sobre la base de diferències entre classes socials determinades pels recursos econòmics, la qual cosa és possible afirmar que genera diferents tipus d'interseccionalitat en allò referent a l'accés al territori.

El model de segregació geogràfica de l'apartheid sud-africà és un exemple clar que ajuda a comprendre de quina manera es poden construir murs, encara que no siguin físics, que consoliden polítiques de violència a través de separació i segregació. A més, és possible afirmar que aquest tipus de política suposa una contextualització forçada constant, és a dir, a les persones se'ls recorda en el seu dia a dia en quin costat del mur es troben, fent de l'opressió un relat de la vida diària.

Els murs físics, d'altra banda, ofereixen una major relació entre la geografia, el territori i la violència o, com apunten els autors Tyner i Inwood, l'existència «interseccional entre violència, espai i lloc» (2014: 771). No sorprèn llavors que l'apartheid d'Israel, promovent una contínua ambició d'annexió territorial a demarcar, al contrari d'Àfrica del Sud, utilitzi murs físics com una eina central de la seva política.

Per tant, és important analitzar la manera en què els murs poden convertir-se en la forma visible i palpable de tota mena de violències subjacents, que a més produeixen disruptions en les relacions, cossos i en el desenvolupament de la vida diària de les persones (Mubi i Kärrholm, 2019: 1).

Així mateix, els murs poden ser l'element que defineix on són reconeguts els Drets Humans: «limitat per un mur, els drets humans, d'una banda, cap dret per l'altre» (Pau, 2017: 605). D'aquesta manera, el mur, consolida, reforça, i és representació física que existeix una diferència real d'accés a drets entre els que viuen en un costat del mur i els que viuen en l'altre. Els acadèmics Avdan i Gelpi (2017: 15), apunten que les fronteres amb murs experimenten de manera substancial més violència que aquelles sense muralles, i assenyalen que diversos estudiosos de la temàtica, han argumentat que els murs poden exacerbar el conflicte entre països veïns. De la mateixa manera, i com exposa Frye (2019: 20), per a algunes

comunitats el mur mai serà prou llarg, ja que l'associen a sentir protecció mentre que per a unes altres són un element físic i simbòlic, que afecta el dia a dia de les seves vides, i que ajuden a consolidar i legitimar determinades polítiques d'exclusió, segregació i opressió generant dinàmiques de violència a través de la geografia.

2.2 EL CONCEPTE D'APARTHEID GLOBAL

La veritat és que és possible trobar similituds entre els mecanismes desplegats pel sistema d'Apartheid sud-africà i altres dinàmiques desenvolupades en altres parts del món, i fins i tot, en la implementació de polítiques i estructures globals. Per aquesta raó, des de fa dècades, el concepte s'ha tornat més complex. De manera que, «Apartheid» comprèn un règim de polítiques i estructures determinades, definit com un crim contra la humanitat pels Estatuts de Roma. Mentre que «Apartheid Global» és un concepte que serveix com a eina d'estudi i anàlisi amb la finalitat d'explicar i interpretar una estructura social pròpia de la globalització. De fet, per a l'analista polític Mutasa, tant el concepte de «Apartheid Global» com el de «globalització» engloben un nou paradigma (Mutasa, 2004).

En la mateixa línia, l'acadèmic Köhler assenyala que els conceptes polítics tenen diferents significats, depenent del discurs en què són emprats, i que en el cas d'«Apartheid Global», el concepte ajuda a explicar les estructures de la societat global (Köhler, 1995: 403). Per als periodistes Booker i Minter, el concepte apareix quan unes institucions antidemocràtiques, utilitzant en el sentit ampli l'expressió «antidemocràtiques», és a dir un ampli espectre d'institucions que no es consideren, o podrien no considerar-se com a tals¹, contribueixen a generar de manera sistemàtica i sistèmica, desigualtat econòmica. D'aquesta manera, es genera l'estructura per poder fer referència a la formació d'un «Apartheid mundial» que, per als autors, permet recollir dinàmiques pròpies del món global, i acaben afirmant que l'«Apartheid global» és, finalment, «el govern de la minoria» (Booker i Minter, 2001).

D'aquesta manera, autors com Samir Amin (2001) es pregunten, de manera pertinent: «Globalització o apartheid a escala global?». En aquest sentit l'autor apunta que, els països que formen part del «centre» en el context de la globalització, exerceixen formes de domini que expliquen la «creixent polarització i desigualtat entre els pobles», de manera que aquesta

1. Els autors a l'article en concret es refereixen a les multinacionals farmacèutiques, i a casos en els quals han protegit els seus interessos econòmics per sobre d'interessos sanitaris, en concret amb l'accés a la medicació per a millorar els símptomes del VIH, per qüestions de racisme estructural i de inequitat global (Booker i Minter, 2001).

forma de globalització és en realitat, segons Amin, l'organització de l'apartheid a escala global que comença ja des de la colonització. L'autor aporta aquí eines per a una major anàlisi, de manera que a través de diferents polítiques aplicades a escala global, que s'expandeixen en la globalització, com el creixent monopoli sobre l'extracció dels recursos naturals, es contribueix a generar desigualtats entre pobles. Per tant, darrere de la construcció d'un apartheid global, el primer que trobem és colonització i polítiques de desigualtat a escala mundial.

De manera que, el denominat Apartheid global, sembla ser un sistema que construeix, alhora que manté, estructures a nivell mundial, amb la finalitat de conservar la inequitat i la violència globals que permeten mantenir una posició de domini i poder d'unes poblacions i comunitats sobre unes altres, amb la finalitat d'obtenir beneficis de diferent índole: dominació cultural, econòmica, monopoli de recursos, privilegis i jerarquies en el moviment de les persones i mà d'obra barata, entre altres.

En aquest punt, és important buscar relacions entre el concepte d'«Apartheid global» i el tema aquí analitzat, el de les fronteres nacionals. En aquest sentit, l'acadèmic Nevis, que ha estudiat de manera àmplia la relació entre fronteres i el concepte d'apartheid global, assenyala també la creixent inequitat com un element clau d'aquest sistema. No obstant això, l'anàlisi de l'autor es centra més en el paper que juguen les fronteres en la construcció de l'apartheid global. D'una banda, en l'època de la globalització, les fronteres són essencials a l'hora de construir i reforçar un imaginari de classe i raça basat en la nació (2008: 189). Per una altra, la raça, la nació i la classe social, interseccionen en la construcció d'espais concrets, com per exemple la frontera. La frontera, segons l'autor (2008), té un paper de regulador del mercat laboral i, com s'ha vist en anteriors apartats, contribueix a crear un imaginari del migrant com una amenaça per a la seguretat (securitització), conduint al desenvolupament de polítiques racials a les fronteres. De manera que es produeix un reforç de les polítiques migratòries i frontereres en les últimes dècades, especialment als Estats Units i la Unió Europea, conduint al que l'autor denomina un sistema d'apartheid (Nevis, 2008).

El que Nevis apunta es corrobora amb l'anàlisi de les dades sobre l'augment de la construcció de murs a les fronteres en les últimes dècades. A través de l'anàlisi de les dades de la construcció de murs des de l'any 1968 fins al 2018, és possible concloure que el món aposta de manera creixent per polítiques de separació i segregació afectant, principalment, el moviment de les persones, especialment d'aquelles

persones que migren a la recerca de millors en les seves condicions de vida, ja sigui fugint de la desigualtat econòmica o de la violència dels conflictes armats o de la persecució política. Encara que, no deixa de sorprendre que en un món globalitzat en el qual, després de la caiguda del mur de Berlín, es va utilitzar una narrativa de llibertat de moviment per a les persones, s'han construït en 50 anys més de 60 murs fronterers.

De fet, els autors Rosière i Jones (2012), apunten que els murs fronterers en el procés de globalització haurien de resultar estructures anacròniques, ja que la narrativa de la globalització promociona un món de llibertat del moviment. Contràriament a això, apunten, el món actual es caracteritza precisament pel desenvolupament de societats que semblen replegar-se sobre si mateixes, endurant els controls i sistemes fronterers (Rosière i Jones, 2012: 217-218). Per als autors, hi ha hagut un desenvolupament des de les línies divisòries i delimitadores frontereres com a defensa militar dels Estats, cap a les fronteres com a sistema de tancament formant recintes per a privilegiats (Rosière i Jones, 2012: 220). Així mateix, en el món modern, trobar-se fora del mur, en el costat dels expulsats i als que se'ls nega l'entrada, pot significar estar exempt de la protecció dels drets humans que atorga estar dins d'ell (Pau, 2017: 603), com és el cas dels milions de persones que demanen asil cada any.

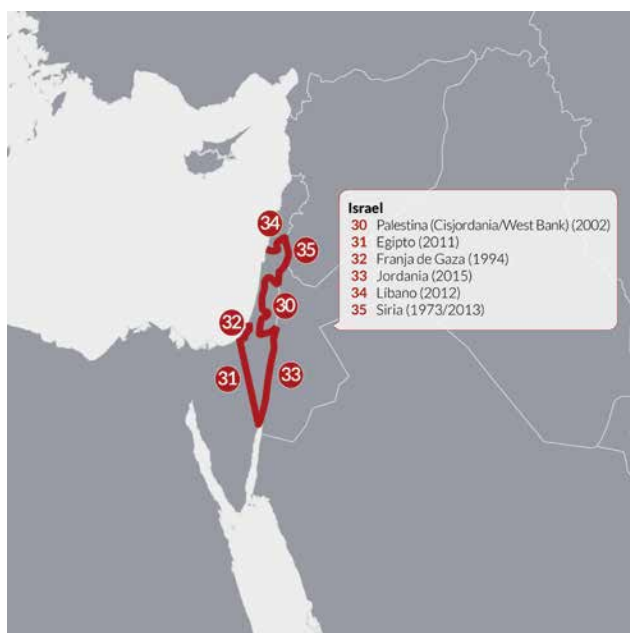
D'aquesta manera les dinàmiques del que pot ser considerat apartheid han evolucionat, sobretot, al llarg del segle XX per a trobar noves definicions entrant el segle XXI. L'anàlisi d'allò exposat anteriorment condueix a poder afirmar que existeixen similituds destacables entre el model que va donar nom al règim de l'«Apartheid» i l'aparició, d'un model desenvolupat a partir del concepte originari, el d'«Apartheid Global», que permet explicar tendències i estructures de poder i segregació globals. En aquest model, les polítiques de construcció de murs són només una de les cares físiques més visibles de l'expansió de les violències cultural, estructural i física que aquest sistema genera en el món.

2.3 CASOS SIGNIFICATIUS DEL RÈGIM D'APARTHEID GLOBAL

A continuació, s'aborda l'anàlisi d'alguns casos concrets de construcció de murs fronterers en el món. En primer lloc, Israel, ja que és el país que més murs ha aixecat a les seves fronteres del món, un total de 6. Totes les seves fronteres contenen en alguns dels seus trams una tanca o un mur de separació, la qual cosa el converteix en un autèntic país emmurallat. En segon lloc, s'estudia el cas de la frontera entre Mèxic i Guatemala, aquest cas no apareix en l'estudi de murs

ja que el que es pretén és analitzar de quina manera és possible construir barreres frontereres significatives amb l'extrema militarització de la frontera, sense que faci falta un mur. El següent cas, el d'Espanya, és paradigmàtic ja que és el primer país de la Unió Europea que construeix murs fronterers (Ceuta i Melilla) i el seu model de gestió fronterera servirà per al disseny de la denominada «Europa Fortalesa». El cas de Síria s'aborda per ser especialment particular, ja que és un país contra el que els països confrontants han construït murs, la qual cosa té un impacte considerable a l'hora que la gent pugui fugir del conflicte. L'Índia és un cas en què se sap amb certesa que ha emmurallat dues de les seves fronteres més grans per complet, les que comparteix amb el Pakistan i Bangladesh, i també ha construït tanques a la frontera que comparteix amb Myanmar, respectivament, convertint-se en un gran Estat emmurallat a Àsia. Finalment, s'analitza el cas d'Austràlia, que tampoc ha construït murs però que resulta d'interès, ja que la seva posició geogràfica, li permet utilitzar la mar com a espai emmurallat.

2.3.1 ISRAEL: EL MODEL D'ESTAT EMMURALLAT

Israel és el país que, com s'ha vist, lidera el rànquing de murs físics construïts, amb un total de 6. Malgrat que el govern d'Israel aporta el terrorisme i la immigració com les principals raons per justificar la seva construcció, els murs d'Israel són per la major part de la seva extensió eines d'annexió territorial. Com demostren Riya Al'Sanah i Hala Marshood (2019), Israel va utilitzar des de la seva fundació murs no-físics similars als que s'han vist en el cas de l'apartheid d'Àfrica del Sud.

La política de construcció de murs físics va començar el 1973 a la frontera amb Síria en la zona dels alts del Golan. Aquest primer mur físic, ja és mostra del camí que seguiran les polítiques expansionistes d'Israel, ja que es tracta de l'annexió d'un territori per part del país per la via militar, construint un mur per consolidar la conquesta, que serà ampliat el 2013. El 1994 es construeixen els murs de la Franja de Gaza, de manera que s'envolta la zona íntegrament, la qual cosa produeix un aïllament total de la població palestina i un control absolut sobre qui surt i entra al territori per part d'Israel. Aquest aïllament i els successius atacs militars d'Israel han produït una situació d'emergència humanitària entre la població palestina de Gaza al llarg del temps, així com bloquejos continuats d'entrada de subministraments, la qual cosa diverses organitzacions, entre elles israelianes, han declarat com a «crims contra la humanitat» (ONU, 2009).

El 2002 comença la construcció del mur que pretén ser fronterer per a Israel, però que també es basa en un model d'annexió territorial i d'ocupació, ja que ni tan sols respecta el traçat fronterer establert pels acords de 1949, la denominada Línia Verda. El mur, en la pràctica, consolida l'expulsió illegal de les persones palestines de les seves terres (ONU, 2014), i l'ocupació de terres per part de colons. En aquest sentit la Cort Internacional de Justícia (Abi-Saab, 2004) ha confirmat que el mur estaria vulnerant el dret internacional, de la mateixa manera ho ha fet Amnistia Internacional (2004). Així mateix, diverses organitzacions denuncien el mur com el "Mur de l'annexió" o el "Mur d'Apartheid" (Regan, 2016: 309) per les implicacions de segregació territorial i disrupció de la vida diària, i del moviment que genera en el dia a dia de les persones palestines, així com greus afectacions per l'economia palestina (Regan, 2016: 307; ONU, 2014), conseqüències que s'han vist en l'estudi de l'Apartheid sud-africà. Aquest mur a més incorpora tota una sèrie de sistemes tecnològics de control del moviment; càmeres de vigilància, torniquets automatitzats, formes de control remot, lectura de targetes biomètriques, escàners corporals, entre altres, que s'incorporen a una xarxa de base de dades (Pallister-Wilkins, 2015: 159). D'aquesta manera, la població palestina està en el seu conjunt securitzada, és a dir, convertida en amenaça (Pallister-Wilkins, 2015: 155), i el control de tots els seus moviments respon a aquesta securització. En aquest sentit, i com afirma Arieli (2016), la securització domina els discursos de la societat i la política al país, al què se li suma un considerable domini del sector industrial de seguretat en la presa de decisions i altres processos polítics (Arieli, 2016: 495). Com apunta Pallister-Wilkins, el mur construït en els Territoris Ocupats,

«és una bona il·lustració de la barrera com a dispositiu d'interrupció (...), la potència ocupant pot dur a terme diverses pràctiques de seguretat que fan que la població palestina sigui cada vegada més llegible a nivell biopolític.» (Pallister-Wilkins, 2015: 158).

Els altres murs construïts per Israel són el de la frontera amb Egipte, al 2011, el del Líban, al 2012, frontera en la que es produeixen freqüents tensions entre tots dos països, i el de Jordània al 2015.

Quan Regan analitza els discursos utilitzats per Israel destaca que el país utilitza el *discurs-tanca*, que justifica que aquestes estan dissenyades per aportar seguretat i reforçar la separació de territoris, apellant, al seu torn, a la llibertat de les persones, o Estats en aquest cas, de construir murs i tanques per a protegir-se (Regan, 2015: 311). Resulta evident que els murs d'Israel són exemple de com la construcció de murs pot convertir-se en una autèntica estructura de violència per a tota una comunitat.

2.3.2 L'ESPANYA FORTALESA: EL PARADIGMA DE LA MILITARITZACIÓ FRONTERERA DE LA UNIÓ EUROPEA

En territori de la Unió Europea existeixen murs previs a la construcció de les tanques de Ceuta (1993) i Melilla (1996), com són els casos de Xipre (1974) i els mal anomenats «Murs de pau» d'Irlanda del Nord (1969) que no són fronterers. A la construcció d'aquests murs li van seguir els de Ceuta i Melilla construïts per l'Estat espanyol, amb la finalitat de controlar, interceptar i impedir els moviments migratoris en el nord d'Àfrica. La tanca de Melilla comença a aixecar-se el 1996, la seva alçada va augmentar a 6 metres després de la denominada «Crisi de la Tanca» de 2005, en un intent de travessar les tanques de Ceuta i Melilla per

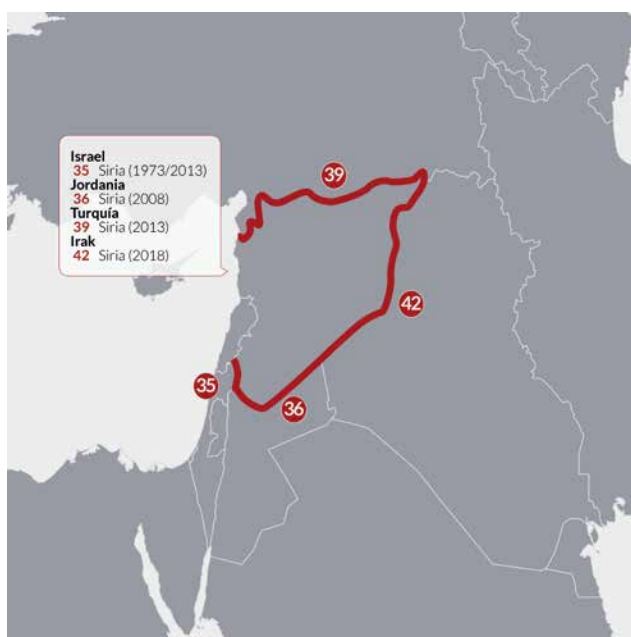
part de centenars de persones migrades, moment en què van morir cinc persones tirotejades per part de la Guàrdia Civil (Abad i Rodríguez, 2005). El 2007 s'afegeix a les dues tanques ja existents a Melilla la denominada *sirga tridimensional*, un tipus de cable metàl·lic trenat col·locat entre la tanques externa i interna que actua com un parany que impedeix la mobilitat de la persona que cau en ella (Andersson, 2015: 31). Un dels elements més polèmics de les tanques han estat les concertines (filferro amb fulles), que el 2007 es van retirar només parcialment, per després tornar-les a instal·lar íntegrament. No obstant això, al gener de 2020 va començar la seva desinstal·lació, encara que en el costat marroquí precisament s'està procedint a la seva instal·lació (Rivera, 2020). En aquest sentit, és important ressaltar que el debat sobre els mecanismes de militarització de les tanques per part dels governs gira entorn del «humanitarisme» dels sistemes de barreres que s'implementen, i de si aquests poden o no infringir més o menys mal a la persona que intenta travessar-la. Cal destacar que el propi sistema de tanques i muralles i els mecanismes que es despleguen en ells són coercitius (Andersson, 2015:30), la qual cosa implica l'ús de la força, la interceptació i la interrupció del moviment i que, per tant, construeix un sistema de violència que va més enllà dels danys físics.

A més de la construcció de tanques, en el cas de l'Estat espanyol, el mateix Mediterrani s'ha establert com un mur (Pallister-Wilkins, 2017: 63), a causa de les pràctiques relacionades amb la gestió de fronteres que s'estan desenvolupant. Tant el Mediterrani com l'Atlàntic, per la ruta de les illes Canàries, s'han convertit des dels anys 90 fins ara, en regions cada vegada més importants on establir polítiques frontereres. D'una banda, més enllà de les aigües territorials corresponents als països europeus, un dels aspectes que constitueixen el que es denomina «externalització de fronteres» (Akkerman, 2018: 82) i, per un altre, mitjançant el desplegament, cada vegada major, de diferents operacions marítimes en col·laboració amb l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex). Aquestes operacions es realitzen al Mediterrani per al control i vigilància dels crims transfronterers, entre els quals s'inclouen la migració, amb operacions com Índalo, Hera, Sofia o West Sahel, entre altres.

L'Estat espanyol és també paradigmàtic per la creació del Sistema de Vigilància Integrada Exterior (SIVE) als anys noranta, que ha servit com a exemple per a la creació del EUROSUR, un sistema que combina el control de dades de tots els països de la UE amb sistemes de radars i vigilància fronterers, que també s'ha externalitzat a tercers països. A les barreres físiques s'afegeixen els sistemes de vigilància per a detectar

qualsevol moviment pròxim a aigües nacionals, amb càmeres, infrarojos, detectors de moviment i altres tipus de sensors. D'aquesta manera l'Estat espanyol comença a definir el que després seran les principals polítiques de l'Europa Fortalesa, convertint-se en paradigma i referent per a la resta de la Unió Europea (Lancho, 2017).

2.3.3 MURS CONTRA SÍRIA: NO PODER FUGIR DE LA GUERRA

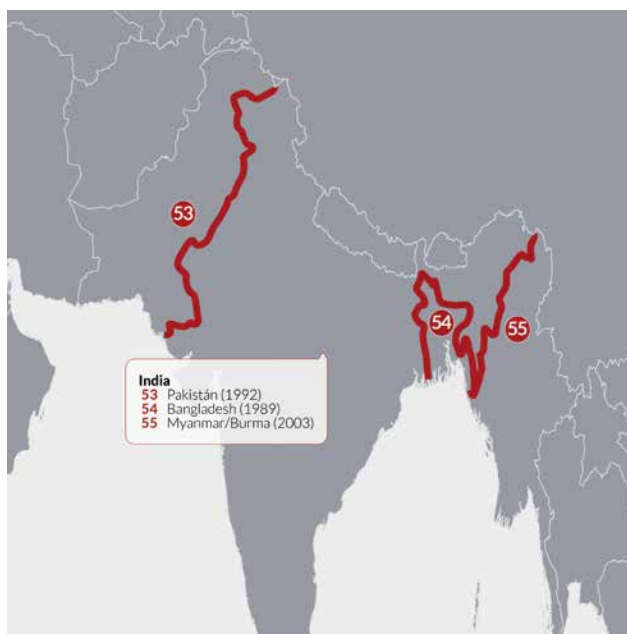
El cas sirianès és especialment particular i se'n troben pocs anàlisis. Es relaciona estretament amb la situació de guerra que viu el país des de 2011, i que, probablement, ha impulsat la construcció de murs contra el país. Fins a 4 països d'un total de 5 han construït murs a la frontera contra Síria en alguns dels seus trams, Israel al 1973, amb una ampliació al 2013, Turquia al 2013, Jordània al 2008 i l'Iraq al 2018, l'únic país veí amb Síria que no ha construït murs fronterers és el Líban. Tots els països han justificat la construcció de murs, principalment, sobre la base de raons de contenció del terrorisme i de la immigració. El terrorisme per l'aparició i expansió del ISIS, i la immigració deguda a totes les persones que intenten fugir de la violència del conflicte armat i exercida per ISIS. Cal assenyalar que la situació de la població civil a Síria és extremadament greu, 13 milions de persones estan necessitades d'ajuda humanitària i 6,2 milions es troben desplaçades de les seves llars en el seu propi país segons dades de l'ACNUR (ACNUR, 2020).

No obstant això, Turquia, que va aixecar el mur dos anys després de l'esclat del conflicte, és un dels països que més refugiats sirians ha acollit (ACNUR, 2020), la qual cosa probablement també es deu a l'acord signat amb la Unió Europea en 2016, l'*EU-*

Turkey Joint Action Plan, que establia un sistema de retorn de persones a la recerca d'asil procedents de Síria que arribaven a la UE, cap a Turquia, a canvi d'un paquet d'ajudes per al país. L'acord ha estat denunciat per Amnistia Internacional (Morengoni, 2016: 26). També presenten dubtes les garanties que ofereix Turquia com a país de retorn, per dues raons, per la que concerneix a la protecció dels refugiats sirians, ja que són considerats en un règim especial que restringeix considerablement els seus drets i no són oficialment reconeguts com a refugiats, i per si Turquia respecta el principi de «no devolució» que fa referència a les deportacions en calent (Morengoni, 2016: 27-28). Cal destacar que després de la signatura de l'acord, Turquia va reforçar la seva política fronterera, i l'acord és, al cap i a la fi, una manera per part dels països de la UE d'eludir les seves responsabilitats d'acollida.

Mentrestant, a les vores del mur construït per Turquia a la frontera amb Síria es comencen a establir assentaments de persones que fugen de la guerra (Ashawi, 2020). Per tant, resulta esclaridor que tant Israel, com Turquia com l'Iraq hagin construït, o ampliat, murs pocs anys més tard de l'esclat del conflicte el 2011, i amb les raons exposades, migració i terrorisme, la qual cosa indica, almenys, que s'està dificultant la sortida de les persones que fugen de la guerra i que resulten potencials demandants d'asil i que puguin estar-se quedant estancades al país.

2.3.4 ÍNDIA: LA SÚPER FORTALESA

El cas indi es podria definir com la construcció d'una fortaleza en el continent asiàtic. L'Índia ha construït murs al llarg de la totalitat de les seves fronteres amb el Pakistan, començant el 1992, i amb Bangladesh que va començar el 1989. L'any 2003, construeix tam-

bé una barrera en gran part de la seva frontera amb Myanmar. De 7 fronteres que comparteix l'Índia amb altres països (la Xina, Bhutan, Bangladesh, Nepal, el Pakistan, Myanmar i uns pocs quilòmetres amb l'Afganistan) 3 d'elles es troben amb barreres gairebé en la totalitat del tram fronterer. Les principals raons exposades pels successius governs de l'Índia per a la construcció són, la immigració procedent de Bangladesh, el terrorisme i la disputa territorial sobre el Caixmir amb el Pakistan, i l'entrada de militants i de narcòtics per la frontera amb Myanmar.

Malgrat que entre Bangladesh i l'Índia no hi ha disputes territorials, l'Índia també ha assegurat que es produeixen entrades de militants i tràfic d'armes a les seves fronteres (Carter i Poast, 2017: 242). Amb tot, la principal raó per construir un mur fronterer ha estat evitar l'entrada d'immigrants, majoritàriament musulmans (Sadikhi, 2016: 117). El resultat ha estat el tancament complet de la frontera amb Bangladesh, un total de 4096,7 quilòmetres, que es continua renovant en diferents fases. Sobre aquesta barrera, Rush (2012) apunta que la tanca no és realment una protecció real contra el moviment de persones, sinó que sembla respondre més a contribuir per donar una imatge d'Estat democràtic poderós i atractiu que necessita una tanca de protecció.

La frontera entre l'Índia i el Pakistan és més complexa i s'hi troben més tensions, essencialment per la disputa territorial amb el Caixmir. L'Índia va annexionar la regió el 1947, amb la qual cosa el tros de mur corresponent a aquest tram respondria a consolidar l'annexió territorial. La disputa entre tots dos països pel Caixmir els ha conduït a diverses guerres, i ha convertit la zona en l'espai fronterer més militaritzat de l'Índia (Sadikhi, 2016: 114). Finalment, s'ha construït una barrera en gran part de la frontera amb el Pakistan, un total de 2044 quilòmetres de 2912. L'Índia i Myanmar van formalitzar el traçat de les seves fronteres amb diversos acords, amb tot fins al moment s'estima que s'han construït més de 400 quilòmetres d'un total de 1463 quilòmetres de frontera, amb nous reforços realitzats el 2017, en part per impedir l'entrada de rohingyes (La Vanguardia, 2017), ja que estan sent expulsats del país veí.

A més, a partir de 2007 l'Índia comença a introduir cada vegada més noves millores tecnològiques en tots els seus murs; dispositius de visió nocturna, càmeres tèrmiques de mà, radars de vigilància, sensors terrestres, telescopis d'alta potència (Sadikhi, 2016: 119).

D'un total de 15.106 quilòmetres de frontera terrestre que té l'Índia amb altres països, s'estima que s'han aixecat més de 6.540,7 quilòmetres de barreres, el

43,29% de les fronteres del país es troben emmurallades. A més d'això, el govern, posteriorment va considerar que no era suficient per controlar les fronteres del país, i s'han instal·lat sistemes de satèl·lits per controlar el moviment transfronterer, la qual cosa ha costat al país més de 2 mil milions de dòlars, evolucionant en diferents models de sistemes de control tecnològic. D'aquesta manera és possible considerar l'Índia com una autèntica fortalesa al territori asiàtic.

2.3.5 EL MUR MARROQUÍ AL SÀHARA OCCIDENTAL

Després de la seva invasió del Sàhara Occidental el 1975, el Marroc es va enfrontar a una resistència violenta per part del Front POLISARIO i la fi dels anys 1970 va estar marcat per una lluita intensa entre les forces marroquines i el POLISARIO. Durant aquests enfrontaments, les forces marroquines, malgrat la seva superioritat en número i poder militar, van patir moltes derrotes a mans dels sahrauís, que estaven més familiaritzats amb el Sàhara (Remove the wall, n.d). Després del fracàs del seu atac, el Marroc va adoptar, amb el consell d'estrategs militars francesos i israelians, una estratègia clara basada en la construcció d'una sèrie de barreres ben defensades, o "vorals"², conegudes col·loquialment com "el Arcén", "el Mur", o per als sahrauís com "el Mur de la Vergonya" (Jensen, 2013). La construcció va ser duta a terme progressivament en 6 fases, cadascuna d'elles expandint el territori ocupat per l'armada marroquina. Entre agost de 1981 i abril de 1987, van ser construïts sis murs de diferents longituds. Amb la construcció del sisè mur, una línia llarga de fortificacions al voltant de 2,720 km de llarg va ser establerta. S'estén

2. De l'original en anglès "berms".

des del sud del Marroc fins a la punta sud-oest del Sàhara Occidental (veure el mapa de sota). El mur es considera que és "la major barrera militar funcional al món" (Zunes i Mundy, 2010: 21). S'estima que hi ha aproximadament entre 100.000 i 150.000 forces marroquines patrullant el mur. El Banc Mundial va estimar que un 60% dels costos de guerra del Marroc estaven coberts per préstecs i subvencions dels quals una part substancial, per valor de 500-1.000 milions de dòlars estatunidencs per any, provenien de l'Àrabia Saudita. Aquests diners van finançar el reforç militar del Marroc i al 1991 els préstecs van ser cancel·lats. L'equipament militar marroquí va venir principalment dels Estats Units i de França, els EUA proveint al voltant de dos terços de les armes del Marroc (Mundy, 2009: 223). El mur marroquí al Sàhara Occidental està envoltat de nou milions de mines terrestres (Crowder, 2014) que fan del Sàhara Occidental un dels territoris més minats del món (UNMAS, n.d). Això posa en perill les vides de la població local així com del seu bestiar i bloqueja l'accés segur a la terra cultivable i a les fonts d'aigua. Segons el Landmine Monitor, més de 2.500 persones han estat víctimes de mines antipersones i d'explosius romanents de guerra (ERG) al Sàhara Occidental des de 1975 (Genevacall, n.d). En termes econòmics, el mur marroquí també representa una barrera gegant darrere la qual el Marroc persisteix en la seva espoliació sistemàtica dels recursos naturals del territori (fosfat, pesca, minerals, agricultura, etc). Això dona feina a la majoria de les persones marroquines que viuen al territori i priva els sahrauís dels seus recursos i oportunitats d'ocupació. Els ciutadans sahrauís que viuen sota l'ocupació pateixen marginalització i privació dels seus drets socioeconòmics més bàsics (Remove the wall, n.d). El mur també ha destruït zones arqueològiques a causa de l'extracció excessiva de terra durant la seva construcció (Brooks, 2007).

Ni l'Assemblea General de les Nacions Unides ni el Consell de Seguretat han emès resolucions en relació al mur del Sàhara Occidental. No obstant això, la Cort Internacional de Justícia (CIJ), en la seva opinió consultiva de 2004 en relació al mur israelià a la Palestina ocupada, va representar un precedent important perquè tant el mur israelià com el marroquí estan construïts en territoris ocupats (UN, n.d.). Un dels arguments utilitzats per la cort en el cas de Palestina va ser que el mur va crear un 'fet consumat' adduint que podria convertir-se en permanent i ser equivalent a una annexió de facto. El Marroc sempre ha deixat clares les seves intencions d'annexar tot el Sàhara Occidental i, com Israel, ha instal·lat un número considerable de la seva població civil als territoris que ocupa (Mundy, 2012). A més, l'argument de la cort pel qual s'afirma que Israel bloqueja greument el dret de la població palestina a l'autodeterminació (CIJ, n.d),

pot ser igualment utilitzat en el cas del mur del Sàhara Occidental, ja que és un fet consumat que serveix alhora per a atrinxerar l'ocupació i per a permetre la futura annexió del territori. També constitueix un sever impediment al dret d'autodeterminació de la població sahrauí, tal com està estipulat a la resolució 1514 de l'Assemblea General de les Nacions Unides que declara el dret a la independència de països i pobles colonials.

2.3.6 MÈXIC-GUATEMALA: L'EXTERNALITZACIÓ DE LA FRONTERA SUD DELS ESTATS UNITS

La frontera entre els Estats Units i Mèxic és una de les més militaritzades del món, incloent murs, tanques i sensors de moviment (Miller, 201EU). Els Estats Units també ha estat exportant agressivament les seves polítiques de seguretat de fronteres (Akerman, 2018). Entre altres objectius, aquestes polítiques pretenen contenir als migrants, mantenint-los el més lluny possible.

L'exemple més prominent d'això ha estat la militarització de la frontera del sud de Mèxic, juntament amb Guatemala i, en menor grau, Belize. A pesar que no equival a un mur físic en sentit literal, l'extensa estructura de seguretat que ha estat construïda a la frontera i al voltant d'aquesta té conseqüències similars per als refugiats i els migrants contribuint a parar el seu avanç cap al nord i forçant-los a prendre rutes clandestines més perilloses. Tal com va anotar l'Oficina a Washington per a Assumptes Llatinoamericans (WOLA, per les seves sigles en anglès), la frontera sud de Mèxic s'ha convertit en 'el "mur" abans del mur', referint-se al mur construït al llarg de la frontera nord de Mèxic amb els Estats Units (Meyer i Isacson, 2019). Aquest "mur" militaritzat no es concentra únicament al llarg de la pròpia frontera sinó que ha portat al fet que gran part del sud de Mèxic estigui altament militaritzat sota el pretext d'impedir als migrants dirigir-se cap al nord. Hi ha una xarxa intrínseca de controls fronterers al llarg de les autopistes però també un increment de la militarització en centres urbans al llarg del sud de Mèxic encarregada de contenir als migrants (Agren, 2019).

La Iniciativa Mèrida, un acord de cooperació de seguretat entre els Estats Units i Mèxic, conclosa al 2007 i que inicialment tenia com a objectiu combatre els crims relacionats amb la droga, va contribuir a l'increment de la militarització de Mèxic en anys anteriors. A través de la Iniciativa, els Estats Units proveeix entrenament, equipament i finançament a Mèxic per a aspectes relacionats, incloent el reforç de la seguretat fronterera a les seves fronteres del sud (US Embassies and Consulates in Mexico, n.d). Durant els anys

inicials de la Iniciativa Mèrida, els Estats Units va destinar una gran quantitat de diners a la militarització de Mèxic, incloent 420,7 milions de dòlars estatunidencs en finançament militar estranger (FMF, 2008-2010), amb el que Mèxic va comprar aeronaus i helicòpters per a les seves forces de seguretat federals, a més d'altres béns militars (Congressional Research Service, 2020).

Gradualment, el focus de les relacions entre Mèxic i els Estats Units va passar de parar els crims relacionats amb la droga a controlar i frenar la migració. El 2014, el govern mexicà va llançar el Programa Frontera Sud, finançat a través de la Iniciativa Mèrida (Op. cit.). Encara que no hi hagués un pla complet posat sobre el paper, el programa incloïa per exemple instal·lar controls policials a les carreteres, controls fronterers i nova infraestructura al llarg de les rutes que els migrants utilitzen així com batudes als migrants per part de la policia i les forces militars. Els Estats Units va proporcionar equips d'inspecció no intrusius, una xarxa de comunicacions, quioscos biomètrics mòbils, equips canins i entrenament, a més d'altres formes de suport. Les forces militars i el personal policial dels Estats Units, de l'agència de Duanes i Protecció de Fronteres, també han estat desplegats a Mèxic i han estat activament involucrats en la seguretat fronterera i els treballs de control en sòl Mexicà (Arriola, 2017). La pressió estatunidenca sobre Mèxic es va intensificar amb la presidència de Donald Trump, qui va fer de la lluita contra la migració la seva principal prioritat en campanya. Mentre que el focus dels esforços de l'administració, especialment sota la mirada pública, està en la construcció del mur a la frontera amb Mèxic, aquesta també ha ampliat els esforços en l'externalització de fronteres. Això va culminar en un acord, pel qual Mèxic va ser coaccionat per les amenaces de Trump d'imposar aranzels en el comerç, a l'estiu de 2019. Com a part d'això, Mèxic va enviar milers d'oficials militars de la recentment formada Guàrdia Nacional a la frontera amb Guatemala per assistir amb seguretat fronterera (Sieff and Sheridan, 2019). Un altre element són els anomenats Protocols de Protecció de Migrants, sota els quals els Estats Units pot enviar de tornada a Mèxic a refugiats no mexicans, perquè esperin la tramitació de les seves sol·licituds d'asil. Mentrestant, els Estats Units també va introduir la coneguda com a "norma de trànsit de tercers països" (Transit-Country Asylum Ban), que dona als migrants l'estatus de no aptes per a l'asil quan han creuat un tercer país i no han sol·licitat asil en aquest.

Segons la WOLA, el reforçament al sud de la frontera mexicana s'ha concentrat en alguns nuclis de migració especialment rellevants, amb persones migrants que encara poden creuar-la a través de terrenys ir-

regulars i àrees remotes. Tanmateix, això ha tingut com a conseqüència que els migrants prenguin rutes més perilloses en les quals hi ha també majors riscos d'enfrontar-se a xarxes criminals. Una xarxa de punts de control a l'interior, dotada de personal per l'Institut Nacional de Migració, la policia militar, l'Armada Mexicana i la Marina Mexicana, ha expandit les fronteres cap a dins i ha conduït a més aprensions (Meyer and Isacson, 2019).

El fet que els Estats Units estigui utilitzant les regulacions de la COVID-19 com a pretext per a retornar encara més refugiats directament a Mèxic ha resultat en un augment de la pressió al sistema de refugiats de Mèxic, en l'expansió de camps temporals a la frontera amb els Estats Units i un fort increment de la detenció en centres de detenció atapeïts. La situació d'aquests migrants i refugiats que van aconseguir travessar la frontera entre Guatemala i Mèxic i els punts de control per a viatjar al nord cap als Estats Units també està lluny de ser segura. A Mèxic és habitual la violència, violacions dels drets humans i crims contra els refugiats, tant per part d'oficials corruptes com de bandes criminals.

2.3.7 AUSTRÀLIA: MURS MARÍTIMS I EXTERNALITZACIÓ

Austràlia no té murs al territori o tanques a les seves fronteres, però ha creat un mur marítim per impedir l'arribada de vaixells. A això s'hi suma un sistema de detenció fora de les seves fronteres altament controvertit, un exemple perfecte d'externalització de fronteres. Austràlia ha estat involucrada fa temps en el reforç de la seguretat fronterera i les capacitats de control de, per exemple, Papua Nova Guinea i Indonèsia (Guthrie and Kawi, 2004).

Amb les seves pròpies paraules, el govern australià declara que "Austràlia té polítiques estrictes de protecció de fronteres per combatre el tràfic de persones, impedir la migració il·legal a Austràlia i dissuadir a les persones d'embarcar en viatges perillosos en vaixells de tràfic de persones. És la política d'Austràlia retornar els vaixells de tràfic de persones on estiguin segurs de fer-ho. Ningú que viatgi a Austràlia il·legalment amb vaixell té permís de quedar-se a Austràlia" (Australian Government, n.d).

Aquesta política es va originar sota el govern d'Abbott el 2013, després que fes campanya durant les eleccions sobre la política de parar l'arribada de refugiats amb vaixell. Sota la Operation Sovereign Borders, les Forces de Defensa Australianes van començar una missió de seguretat de frontera marítima, en cooperació amb les forces frontereres i la policia federal (Australian Government, n.d). S'estima que Austràlia

ha gastat almenys 5.000 milions de dòlars australians en polítiques de seguretat de fronteres entre 2013 i 2019 (Bride Initiative Team, 2019).

Els vaixells amb refugiats que van entrar a aigües australianes, o bé van ser obligats a marxar, sovint sent retornats cap a Indonèsia o Sri Lanka en els propis vaixells o en pots salvavides taronges proporcionats per Austràlia, o bé les persones a bord van ser transferides i retingudes a centres de tramitació fora de les seves fronteres a Nauru o Papua Nova Guinea (Illa Manus), que havien estat utilitzats periòdicament des del 2001. Com que el govern negava l'entrada a tot refugiats que hagués arribat amb vaixell, molts d'ells van ser retinguts en aquests centres durant anys (Refugee Council of Austràlia, 2020).

La presó a Papua Nova Guinea va ser tancada a l'octubre de 2017, després que la Cort Suprema de Papua Nova Guinea ordenés que la detenció de refugiats en aquesta era il·legal i vulnerava els drets humans. Van passar anys vivint als llimbs, no obstant això, fins a trobar solucions de reassentament, sovint inadequades, per als refugiats que quedaven (Baker, 2019). Alguns d'ells van acabar encara així detinguts al Centre d'Immigració de Bomana, finançat per Austràlia, situat als afores de Port Moresby, la capital de Papua Nova Guinea (Amnesty International, n.d). Sense noves arribades i amb una gran part dels refugiats o bé reassentats als Estats Units o transferits a Austràlia per a tractament mèdic, queden unes 180 persones vivint als llimbs a Nauru també (Refugee Council of Austràlia, 2020).

Mentrestant, les forces armades d'Austràlia i el Comando Marítim Fronterer de les Forces Frontereres Australianes utilitzen una gamma de vaixells patrulla i aeronaus per vigilar les fronteres marítimes. Gairebé

cap vaixell de refugiats ha aconseguit desembarcar des de llavors, encara que a l'agost de 2018 un grup de refugiats, que es creu que van arribar amb vaixell des de Vietnam, van ser arrestats i transferits a detenció en la remota Illa Christmas (Sexton-Mcgrath and Mounter, 2018).

Sota el 'Projecte Sentinella', les forces armades van subcontractar aeronaus marítimes de vigilància a l'empresa Cobham (veure capítol sobre la indústria). Recentment, també han introduït vaixells no tripulats (vaixells robot anomenats Bluebottles). Segons el seu fabricant, Ocius Technology: "Podries tenir una tanca virtual d'aquests vaixells entre Austràlia i els seus veïns al nord perquè tot vaixell que tracti d'entrar a Austràlia faci saltar una alarma que pugui ser activada pels mateixos vaixells no tripulats que al seu torn enviaria un agent marítim per combatre l'amenaça" (Higgins, 2019). L'empresa espera que els sis Bluebottles que el Departament de Defensa ha encarregat siguin operacionals a principis del 2021 (Clifford, 2020).

L'any 2018, el Departament d'Assumptes d'Interior va iniciar el *Future Maritime Surveillance Capability* (FMSC) Project, convidant a empreses a mostrar les seves capacitats de proporcionar una nova generació de "plataformes i sistemes de vigilància, gestió d'informació de missions i sistemes de suport" (Australian Government, 2020). Grans empreses d'armes com Airbus, Leonardo, Northrop Grumman i Lockheed Martin van presentar ofertes, amb la perspectiva de contractes de centenars de milions de dòlars (Freed, 2019). Encara que és incert quants diners destinarà el govern al projecte, a l'agost de 2020 va anunciar una inversió de fins a 1.300 milions de dòlars australians en un programa de desenvolupament d'un nou dron per millorar les capacitats de vigilància marítima (Tillet, 2020).

3. LA INDÚSTRIA QUE HI HA DARRERE LA CONSTRUCCIÓ DE MURS

Tal com està descrit en els capítols anteriors, hi ha nombroses raons que els governs utilitzen per a justificar els murs i tanques. Els últims anys, frenar la migració ha estat l'argument principal, amb algunes excepcions destacables en, per exemple, Israel i l'Índia, on predominen altres raons. En tots els casos, estan per controlar a les persones i per mantenir a algunes d'elles, especialment migrants o pobles ocupats, fora o, en altres casos, dins de les fronteres nacionals o altres línies de demarcació.

Sovint tals objectius no poden aconseguir-se únicament construint un simple mur, tanca o una altra barrera. Tal com April Humble, Steve Wright i Ben Hayes (2015) subratllen, un mur és més que ciment o una tanca i sovint inclou "murs virtuals, monitoratge i torres franctiradores, càmeres, radars terrestres i vigilància infraroja de telecomunicació sense fil, sondes de diòxid de carboni, informàtica, sistemes d'identificació i bases de dades d'immigració". I després va més enllà perquè, tal com diu Col. Danny Tirza (Forces de Defensa d'Israel): "No és suficient construir un mur. Cal construir tot un sistema al voltant" (Miller, 2019). D'aquesta manera, un mur sempre és només una part d'una àmplia infraestructura de seguretat i control. Això no inclou únicament barreres (físiques), sinó també un sistema sofisticat de tecnologies de control, com Simon Daykin, director tècnic de l'empresa Leidos (veure el perfil a sota), va dir en una taula rodona el 2018: "Estem en una intersecció única entre les polítiques i la tecnologia que ens permeten

reimaginar el nostre mur. Podem guanyar fins i tot informació més detallada més ràpid que abans, particularment compartint informació de passatgers i duanes, fusionant-ho amb biometria, escanejat d'imatge i informació sobre el comportament per a millorar la intel·ligència, la gestió de fluxos i presa de decisions primerenca" (Jackman, 2018).

Mentre que els murs i les tanques sovint estan construïts per empreses de construcció locals, a vegades fins i tot per les pròpies forces militars o de seguretat, tot l'equip d'acompanyament, tecnologies i serveis proporcionen una llarga llista d'oportunitats de beneficis per a la indústria.

COMPLEX INDUSTRIAL FRONTERER

Sent la immigració citada com la principal raó de la construcció de murs i tanques en els últims anys, és important assenyalar que la indústria militar i de seguretat és una de les forces impulsores darrere de l'actual securització de la migració i la militarització de les fronteres. A través de grans pressions, grans empreses d'armes han emmarcat la migració com un problema de seguretat, retratant els migrants com una amenaça amb la qual cal lluitar a través de mesures (draconianes) que inclouen la construcció de murs i tanques així com la detenció i vols de deportació. Dins d'aquest procés de securització, "les fronteres han arribat a ser considerades espais excepcionals en els quals són desplegades mesures d'emergència i on el moviment de les persones i els fluxos migratoris s'han convertit en una amenaça" com a part de "la creació d'un sistema global en el qual els paradigmes hegemònics de seguretat se centren en l'estat i són

militaristes" (Ruiz, 2019). El resultat (i al mateix temps el causant) d'aquestes tendències és el 'complex industrial fronterer'. Aquest és "el nexa entre les polítiques fronteres, la militarització i l'interès financer", segons l'investigador Todd Miller (2019) o 'complex industrial migratori'. Informes recents sobre recerca de mercat preveuen un creixement anual del mercat global de seguretat fronterera d'entre 7,2% i 8,6% a un total de 65-68 mil milions de dòlars el 2025 (Global Reports Store, 2019). Europa destaca amb un índex de creixement anual previst del 15% (Homeland Security Research, 2017).

LES EMPRESES

El nostre informe anterior 'El Negoci de Construir Murs' va identificar les grans empreses europees d'armes Airbus, Leonardo i Thales com algunes de les majors proveïdores de tecnologia i equipament militar que acompanyen els murs i tanques fronterers. De manera similar, als Estats Units, empreses militars com Lockheed Martin, Elbit Systems of America, General Dynamics, Northrop Grumman i L3 Technologies destaquen en aquest àrea, segons Todd Miller al seu informe 'Més que un Mur' (Miller, 2019).

Els murs i les tanques són vulnerables, la qual cosa continua creant noves oportunitats de negoci. Als Estats Units, la Patrulla de Duanes i Fronteres va demanar ajuda a la indústria sobre idees de tecnologia i eines d'anti-incompliment i anti-escalada, després que els contrabandistes comencessin a tancar les seccions i escalar el mur a la frontera amb Mèxic (Marizio, 2020; Miroff, 2020).

Tot això significa que les empreses de diferents sectors estan involucrades en la construcció de murs i tanques així com en les moltes tecnologies i serveis relacionats. En aquest capítol identifiquem, en la mesura que ha estat possible, les empreses involucrades en els murs i les tanques descrites en els casos en l'anterior capítol. Aquestes inclouen les empreses que construeixen les tanques, sovint empreses de construcció nacional. Per a aquestes és sovint un únic projecte, no parteix del seu principal negoci, no obstant això hi ha excepcions, tal com mostra la situació als Estats Units. Allí, el govern ha emès una sèrie de contractes per valor de milers de milions de dòlars per a la construcció de parts del mur a la frontera amb Mèxic a unes deu empreses de construcció (Mirroff and Blanco, 2020). Els arquitectes Ersela Kripa i Stephen Mueller, professors assistents a la Texas Tech University, adverteixen sobre les conseqüències actuals, predient que "la indústria de construcció i l'entorn construït hereten tecnologies securocràtiques desenvolupades a l'ombra del mur" (Kripa and Mueller, 2019).

El major contracte únic per al mur a la frontera dels Estats Units fins ara va ser assignat al maig a Fisher Sand and Gravel, que va obtenir gairebé casi 1.280 milions de dòlars per construir al voltant de 42 milles de mur (Benth, 2020). Unes altres de les empreses més beneficiades són Southwest Valley Constructors, SLSCO i BFBC, cadascuna havent guanyat al voltant de 1.000 milions de dòlars per la construcció del mur.

Generalment, aquestes empreses que proporcionen la tecnologia i l'equipament militar i de seguretat directament relacionades amb els murs i les tanques són més importants que la pròpia construcció, d'aquí que aquest capítol se centri en elles. El total de les infraestructures de seguretat fronterera i de control en aquests països abasta molts més aspectes que aquells directament relacionats amb els murs i les tanques, però aquests estan fora de l'abast d'aquest informe.

Pel que fa a Austràlia i la frontera al sud de Mèxic, no hi ha murs físics, però hi ha nombroses empreses involucrades en el 'mur marítim' d'Austràlia, principalment els proveïdors d'aeronaus i embarcacions per patrullar les fronteres i el mar. De manera similar, les empreses es beneficien de les mesures de seguretat fronterera i de control a Mèxic finançades pels Estats Units, des d'equips d'identificació biomètrica a aeronaus de patrullatge.

En alguns casos, l'Índia en particular, companyies estatals juguen un rol important en la construcció dels murs i les tanques, però generalment és contractat a actors comercials. Aquest capítol retrata els actors principals referents a això, les empreses amb els contractes més grans o controvertits i/o aquelles involucrades en la construcció de murs en més d'un país. Habitualment, els governs prioritzen les empreses nacionals, especialment en qüestions militars o de seguretat. En conseqüència, aquest capítol no pot ser tractat com un resum dels actors globals més importants en el camp dels murs i tanques, sinó que ajuda a entendre aquest mercat i el tipus d'empreses actives en aquest.

ISRAEL

El centre de recerca "Who Profits from the Occupation" (Qui es beneficia de l'ocupació) té una base de dades extensa de les empreses que estan involucrades en l'ocupació israeliana de territoris de Palestina i Síria, incloent aquelles que han treballat en les barreres de separació. Aquesta base de dades mostra molts aspectes de la complexitat tècnica de les característiques de les barreres d'Israel.

Taula 4. Empreses involucrades a la construcció de les barreres de separació d'Israel

Empresa	País	Projecte
Ackerstein Industries	Israel	Va subministrar plaques de formigó per a la construcció del Mur de Separació
Ahstrom Group	Israel	Va subministrar materials de construcció per als punts de control al Mur de Separació
Avi Cranes	Israel	Va subministrar grues i maquinària per a la construcció i manteniment del Mur de Separació
B.G. Ilanit Gates and Urban Elements	Israel	Va subministrar portes de seguretat per als punts de control del Mur de Separació
Bardarian Brothers	Israel	La infraestructura utilitzada al Mur d'Annexió, desenvolupant dues seccions del mur
Bobcat Company	EE.UU	Va subministrar minicarregadors utilitzats a la construcció del Mur de Separació
Caterpillar	EE.UU	Va subministrar maquinària pesant utilitzada durant la construcció del Mur de Separació
CNH Industrial	Regne Unit	Va subministrar excavadores utilitzades durant la construcció del Mur de Separació
DefenSoft	Israel	Va proveir el disseny del conjunt de defensa del Mur de Separació
EL-Far Electronics Systems	Israel	Va proveir i va instal·lar tanques i el sistema de defensa perimetral com a part de la construcció del Mur de Separació
Elbit Systems	Israel	Veure perfil més a baix
Eli Yohanan Engineers	Israel	Involucrada en la construcció del Mur de Separació
Falcon (WF) Technologies	Israel	Va subministrar sistemes de control pel Mur de Separació al voltant de Jerusalem
Geo Danya	Israel	Involucrat en la construcció de tres seccions del mur subterrani al voltant de la franja de Gaza
Hitachi	Japó	Equipament documentat durant la construcció del mur subterrani al voltant de la franja de Gaza
Housing & Construction – Solel Boneh Infrastructures*	Israel	Construcció de seccions del mur terrestre i del mur subterrani al voltant de la franja de Gaza
JCB (J. C. Bamford Excavators)	Regne Unit	Va proveir excavadores de rodes i erugues i pales carregadores utilitzades durant la construcció del Mur de Separació
Lesico	Israel	Va construir seccions dels murs fronterers amb Egipte i Jordània, el mur al voltant de Gaza i del Mur de Separació
Liebherr International	Suïssa/ Alemanya	Va proveir maquinària de construcció pesant utilitzada en la construcció del Mur de Separació
Magal Security Systems	Israel	Construcció de 170km dels 708km de llarg del Mur de Separació; instal·lació de tanques elèctriques de dissuasió com a part del Mur; va construir una tanca elèctrica detectora al Golan sirí i va subministrar el sistema perimetral de detecció d'intrusió per a la barrera al voltant de la franja de Gaza
Manitou	França	Va subministrar grues utilitzades a la construcció i manteniment del Mur de Separació
Nesher Israel Cement Enterprises	Israel	Va subministrar, "amb tota probabilitat", ciment utilitzat a la construcció del Mur de Separació
Olenik Transportation Earth Work and Road Constructions	Israel	Va proveir piconadores utilitzades a la construcció del Mur de Separació
Olizki Infrastructure	Israel	Construcció del mur subterrani de la franja de Gaza
Orad Group	Israel	Sistemes de detecció electrònica i productes de seguretat perimetral instal·lats a les tanques com a part del Mur de Separació
Taavura Holdings**	Israel	Va proveir transport pesant i serveis d'enginyeria d'instal·lació a les autoritats israelianes durant la construcció del Mur de Segregació.
Tandu Technologies and Security Systems	Israel	Va proveir serveis de seguretat i comunicacions per als punts de control al llarg del Mur d'Annexió
Terex Corporation	EE.UU	Camions i reflectors utilitzats per contractistes privats per la construcció del Mur de Separació
Volvo Group (AB Volvo)	Suècia	Va proveir camions utilitzats durant la construcció del Mur de Separació
Yehezkel Morad	Israel	Involucrat en la construcció de la primera part del Mur de Separació
Yehuda Welded Mesh	Israel	Va proveir una tanca de 70km per la construcció del mur al voltant de la franja de Gaza; involucrat en la construcció del mur fronterer amb Egipte
Zoko Enterprises	Israel	Va subministrar equipament d'erugues per la construcció del Mur de Separació

* Shikun & Binui Solel Boneh Infrastructures, anteriorment coneguda com Solel Boneh

** Propietat conjunta d'Avraham Livnat Ltd. i Nesher Israel Cement Enterprises

La majoria de les empreses involucrades són d'Israel, però investigadors de "Corporate Occupation" van descobrir també maquinària de diverses companyies asiàtiques, europees i estatunidenques treballant al mur de Gaza. Entre elles es troben JCB (Regne Unit), Caterpillar i Terex (els EUA), Hitachi (el Japó), així com Bauer (Alemanya), Doosan (prèviament Daewoo, Corea del Sud), Hyundai (Corea del Sud) i Soilmec (Itàlia) (Anderson and Egret, 2018).

A part de les empreses que han treballat directament en els murs i tanques de les fronteres d'Israel, moltes altres empreses estan involucrades en treballs relacionats amb el mur, per exemple, proporcionar tecnologia de vigilància, detecció i monitoratge o serveis per als punts de control, una altra forma de barreres. Això inclou Controp Precision Technologies (Israel), el seu Sistema Estabilitzat Panoràmic Automàtic de Detecció d'Intrusos i Reconeixement, SPIDER per les seves sigles en anglès, va ser utilitzat per l'exèrcit israelià per a la vigilància al llarg del Mur de Separació, i les empreses de seguretat privada israelianes Modi'in Ezrachi i Sheleg Renten, les quals operen en punts de control al llarg del mur (Who Profits, n.d).

'PROVAT SOBRE EL TERRENY'

Les empreses militars i de seguretat israelianes són conegudes per promoure els seus productes i serveis fent gala de la seva experiència, ja sigui al "camp de batalla" o a la frontera. Com la campanya "Stop the Wall" apunta: "Les empreses [...] es beneficien de la capacitat de testar les seves tecnologies de vigilància, detecció i escaneig relacionades amb els murs, sobre una població captiva" (Stop the Wall, 2009). D'aquesta manera, per exemple Elbit Systems (veure a baix) ha exportat exitosament els seus productes als EUA i Europa.

En la licitació pels contractes europeus de seguretat fronterera, Saar Koush, en el seu moment CEO de Magal Security, que va construir el mur a Cisjordània, va dir: "Qualsevol pot fer-te un bonic Powerpoint, però només uns pocs poden mostrar-te un projecte tan complex com el de Gaza que és constantment testat en combat" (Zeveloff, 2016). RBTec Eletronic Security System, que va ser seleccionat per Frontex per a participar, a l'abril del 2014, en el seminari sobre "Plataformes i Sensors de Vigilància Fronterera", presumia en la seva sol·licitud que les seves "tecnologies, solucions i productes estan instal·lats a la frontera Israel-Palestina" (PAD, 204).

El 2015, Bulgària i Hongria van considerar públicament la idea de comprar tanques frontereres dissenyades per Israel. Encara que tots dos països van triar finalment altres empreses, l'experiència d'Israel va servir

d'inspiració (Williams, 2015). El Sistema Integral Integrat de Gestió de Fronteres de l'Índia (CIBMS, per les seves sigles en anglès), a les seves fronteres amb el Pakistan i Bangladesh també s'ha inspirat en la tecnologia israeliana (Khajura, 2018).

ELBIT SYSTEMS

Elbit System és el major productor d'armes d'Israel (i el número 28 en el top 100 global elaborat pel SIPRI (Fleurant, 2019)) i col·labora estretament amb les forces de defensa israelianes. L'empresa ha estat involucrada en els murs d'Israel des de començaments de segle. El 2002, l'any en què la construcció del Mur d'Annexió va començar, la seva subsidiària Ortek va obtenir un contracte de 5 milions de dòlars per a la construcció d'una tanca electrònica de 25 km i sistemes d'alerta al voltant d'Israel (Reuters, 2002). El 2006 li va seguir un contracte de 17 milions de \$ per a subministrar sensors avançats, una tanca electrònica, comunicacions, i punts de comando i control informatitzats per al mur (Homeland Security News Wire, 2006).

Elbit també ha proporcionat sistemes de vigilància per a les fronteres d'Israel amb el Líban i Síria (Parrish, 2019). El 2013 se li va atorgar un contracte per valor de més de 60 milions de dòlars per a la instal·lació d'un sistema de defensa fronterera, basat en la fusió de dades per "identificar qualsevol indicatiu sospitosos que estigui fora de la rutina habitual", en les zones ocupades dels Alts del Golan a la frontera amb Síria (Inbar, 2013). Al costat de l'empresa germana Rafael i el IDF, Elbit va començar a desenvolupar tecnologia de detecció subterrània per al seu ús a la frontera de la franja de Gaza (Cteh, 2018). Per extensió, el 2017 Elbit es va convertir en el contractista líder per a components "intelligents" de la nova part subterrània a 130 peus de profunditat del nou mur al voltant de Gaza. Elbit, conjuntament amb Israel Aerospace Industries, en la seva anterior empresa conjunta G-NIUS, també va desenvolupar el "Guardium" per a Gaza, un vehicle de terra no tripulat (UGV en les seves sigles en anglès), que es controla remotament. Posteriorment Elbit va donar un pas més en el desenvolupament del SEGEV, que és completament autònom, un UGV amb càmeres per al patrullatge fronterer (American Friends Service Committee, 2019).

La seva subsidiària americana Elbit Systems of America creada sobre aquestes experiències, va aconseguir un contracte de 145 milions de \$ el 2014 per a construir una nova xarxa de 55 torres de vigilància a la frontera entre Mèxic i l'estat d'Arizona (als EUA) (Lappin, 2014). El 2019, Elbit va obtenir també un contracte de 26 milions de \$ per instal·lar un sistema de monitoratge multisensor a la frontera de Mèxic i els

EUA (Jerusalem Post, 2019) Aquests contractes van seguir amb el fracàs del projecte SBI-Net per construir una "tanca virtual" en aquesta frontera. El contracte amb Boeing va ser cancel·lat el 2011, després de 1.000 milions de dòlars gastats, ja que el sistema desenvolupat de torres amb sensors, càmeres i radars funcionava inadequadament (Preston, 2011).

A més de tanques i tecnologia relacionada amb els murs, Elbit ofereix una àmplia gamma d'armes i tecnologies de seguretat, les quals són utilitzades també per a la seguretat fronterera. Un exemple d'això és el vehicle no tripulat Hermes, el qual ha estat venut a Suïssa i va ser llogat a la US Customs and Border Patrol (CBP) així com a l'Agència Europea de Seguretat Marítima, per a missions de vigilància, incloent patrutatge fronterer, per als estats membres de la UE (AFP and Times of Israel Staff, 2015).

AUSTRÀLIA

El mur marítim d'Austràlia ha estat principalment construït amb el desplegament de vaixells i avions. La companyia aeroespacial i de defensa britànica Cobham, en part a través de la seva subsidiària Surveillance Austràlia, és la principal proveïdora d'avions. Això inclou el contracte del Projecte Sentinel (2008-2021) per valor de 1.000 milions de dòlars, en el qual Cobham Serveis d'Aviació va integrar sistemes de missió a bord per als avions de vigilància marítima *Australia's Dash 8* i opera i manté els avions. Segons Cobham: "En el marc de la major operació externalitzada de vigilància del món nosaltres patullem els 15 milions de quilòmetres quadrats de la Zona Econòmica Exclusiva d'Austràlia en contracte amb la Força Fronterera Australiana" (Cobham, n.d). El contracte, el qual va ser conclòs el 2006 i construït en treball previ per Cobham des de 1995, va ser renovat per un període de 2 anys el 2012, per uns altres 163 milions de dòlars (Advance ADS, 2012). A més, Cobham ha rebut diversos contractes petits més de vigilància marítima de les Forces de Defensa Frontereres Australianes (Cobham, 2017).

Quan el Departament d'Interior d'Austràlia va suggerir l'ús de drons per a vigilància fronterera com a continuació del projecte Sentinel, Cobham es va ajuntar amb l'americana General Atomics Aeronautical Systems per presentar el MQ-98 SeaGuardian RPAS com a candidat per al programa de Futures Capacitats de la Força de Vigilància Fronterera Marítim Australiana (FMSC per les seves sigles en anglès) (Cobham, 2020).

Cobham va separar la seva divisió australiana, la qual representava al voltant del 70% dels seus serveis d'aviació internacionals en aquest moment, en una nova companyia, Cobham Aviation Services Australia,

el 2017 (Milne, 2018). Surveillance Australia és una de les seves subsidiàries. El gener de 2020 Advent International, un inversor de capital privat estatunidenc, va fer l'adquisició completa de Cobham per 4.000 milions de lliures, convertint-la llavors en una empresa privada i sortint així del llistat de la Borsa de Londres (Advent International, 2020).

Els avions P-3 Orion de vigilància de les forces de l'aire australianes també tenen un paper en la seguretat fronterera, entre altres tasques. Els avions de Lockheed Martin van ser actualitzats per L3 Communications i Tenix Defence (Tenix, 2005). El programa de suport vital pels Orions està a càrrec d'AP-3C Accord Alliance (Airbus Group Austràlia Pacific, BAE Systems Austràlia i el Departament de Defensa) (South Austràlia: The Defence State, n.d). Els avions seran reemplaçats per una nova flota de vigilància de P8-A Poseidons, construïts per Boeing, i drons MQ-4C Triton de Northrop Grumman (Air Force, n.d; Air Force, n.d). No obstant això, el futur dels Triton és incert, ja que el govern estatunidenc va proposar una parada temporal de dos anys en la seva producció el 2020 (Freed, 2020). Northrop Grumman va ser també contractat per valor de 233 milions de dòlars australians el 2017 per construir un nou sistema de satèl·lit terrestre per a patrulles frontereres i de defensa, per al projecte es va unir amb ViaSat Inc. (els EUA) i Optus (Austràlia) (Northrop Grumman, 2017). La companyia australiana de construcció, Hansen and Yuncken, va rebre una subcontracta per a la construcció de l'estació (Sarineen, 2017), l'empresa també va redesenvolupar el Centre de Detenció per a la Immigració de Villawood. (Hansenyucken, n.d).

La flota marítima de patrutatge d'Austràlia consisteix en dos guardacostes de les forces frontereres, Ocean Shield i Thaiyak, i vuit vaixells de patrulla Capi Class (Autralian Border Force, 2020). Els marines fan costat a la missió de seguretat fronterera amb el vaixell de patrulla Ocean Protector (Kuper, 2019). Els oficials en tots els vaixells estan armats amb pistoles del fabricant austríac d'armes Glock.

El Ocean Shield i el Ocean Protector van ser construïts per STX OSV (prèviament conegut com Aken Yards a Romania), que va entrar en fallida el 2017. Austràlia va comprar tots dos vaixells al mercat civil (Ellery, 2012). El Thaiyak va ser construït en els embarcadors de la constructora de vaixells australiana Strategic Marine. Strategic Marine va cooperar amb altres dues empreses australianes, AST Oceanics i McAlpine Marini Design (MMD), per a la construcció de les embarcacions (AST Oceanics, 2014). Oceanics també va rebre un contracte de suport de servei, el qual va ser estès fins a mitjans de 2021 el setembre de 2017 (AST Oceanics, 2017),

El constructor de vaixells australià Austal va produir les embarcacions de patrullatge Capi Class. L'empresa proveeix amb fons australians les mateixes embarcacions a la marina australiana i als guardacostes de Trinitat i Tobago, així com un altre tipus de vaixells de patrulla a dotze països insulars del pacífic i Timor-Oriental (Austal, 2020). Les forces de defensa australianes van pagar 330 milions de dòlars australians pel disseny, construcció i el suport de servei dels vaixells Capi Class (Austal, 2015).

Els vaixells de superfície no tripulats de la policia australiana Bluebottle (vaixells robot) que seran utilitzats per a la protecció fronterera els està desenvolupant Ocius Technology, prèviament anomenat Solar Sailor Holdings (Ocius, n.d). El disseny va ser guardonat amb 10.000 dòlars australians del premi a la innovació per a petites i mitjanes empreses a la fira d'armament marítim Pacific 2017 (SBS News, 2017). El juny de 2020 el Departament de Defensa Australià va atorgar un nou contracte de 5,5 milions de dòlars australians a Ocius per continuar amb el desenvolupament del Bluebottle. Melissa Price, ministra d'indústria de defensa, va dir: "aquesta tecnologia pot proporcionar a la Marina Real Australiana una capacitat única per protegir les fronteres marítimes australianes". El contracte va ser finançat en el marc del programa governamental de 640 milions de dòlars australians del Centre de Recerca de Defensa, l'objectiu del qual és invertir en el creixement de la indústria de defensa australiana (Australian Government, 2020).

Els centres de Recerca i desenvolupament de la companyia estan situats a la Universitat de New South Wales. Ocius treballa conjuntament amb Thales en els seus contractes de defensa, incloent el desenvolupament del Bluebottle USVs (Ocius, n.d). Thales proporciona sensors subaquàtics i matrius lineals per al Bluebottle. Ulludulla Engineering and Fibreglass, una companyia de New South Wales, també va facilitar equipament per al vaixell (Austal, 2015)

Com ha estat descrit en el capítol, el "mur marítim" australià està estretament connectat al seu programa de detenció deslocalitzat. El centre de detenció de Nauru estava gestionat inicialment pel contractista privat Broadspectrum (propietat de la multinacional espanyola Ferrovial), posteriorment per l'empresa australiana Canstruct (Amnesty International, 2017). La major empresa de seguretat a nivell global, G4S, va gestionar el centre a Papua Nova Guinea entre 2013 i 2014, temps durant el qual van esclatar les revoltes: un vigilant de G4S va matar a un refugià iranià (Doherty i Davidson, 2016; Tlozek, 2016), mentre que altres 69 refugiats van resultar ferits (Parliament of Australia, 2014).

La companyia britànica de servei Serco gestiona el centre de detenció en la remota Illa Christmas, la qual forma part del territori australià, com a part del contracte per a la gestió de tots els centres de detenció australians fora de les seves fronteres (Daniel, 2019).

THALES

El gegant armamentista francès, Thales, és el desè productor d'armes a nivell global, i el número quatre europeu (Fleurant, 2019). La companyia té un ampli portafoli en el sector de la seguretat i control fronterers, des de radars per a vaixells de patrulla fins a passaports biomètrics. Els sistemes de Thales van ser utilitzats, per exemple, pels vaixells neerlandesos i portuguesos desplegats en operacions de Frontex (Thales, n.d).

Thales ha implementat un sistema complet i integrat de seguretat fronterera a la frontera est de Letònia, combinant programari de comando i control amb sistemes optrònics, sensors i una xarxa de comunicació. El 2015 va guanyar un contracte per proveir a la Guàrdia Civil Espanyola amb dues unitats tèrmiques mòbils integrades en vehicles 4x4 per a la vigilància fronterera. Prèviament va subministrar "sistemes terminals fixos optrònics per a la vigilància" amb el mateix propòsit (Akkerman, 2016).

Thales Security System actualment proveeix el sistema de seguretat per a l'altament militaritzat port de Calais. Aquest sistema de vigilància i control d'accés inclou portes giratòries, càmeres IP (càmeres de seguretat connectades a una xarxa) al costat d'una de les tanques frontereres, i una estació de monitoratge (Bescherer, 2017). Thales és també probablement el productor de dos drons militars que fan tasques de vigilància en la zona del Eurotúnel (Burt, 2018). A més, juntament amb Elbit en l'empresa conjunta UAV Tactical Systems, Thales va produir els drons Watchkeeper, basats en l'Hermes 450. Inicialment utilitzats per l'exèrcit britànic a l'Afganistan, des de setembre del 2020 el Ministre de Defensa vola aquests drons sobre el Canal per interceptar barques de migrants (Drummond, 2020).

Thales va estar o està involucrat en almenys 27 projectes de recerca de seguretat fronterera finançats per la UE, habitualment en cooperació amb Leonardo. El 2008 va liderar el consorci per al projecte OPERAMAR, l'objectiu del qual és el desenvolupament de "interoperabilitat adequada dels sistemes actuals de gestió de la seguretat marítima" (CORDIS, 2010).

El 2019, Thales va adquirir per 4,8 milions d'€ a Gemalto, una gran empresa de seguretat d'identitat (biomètrica), integrant-la com la seva divisió d'Identitat Digital i Seguretat (DIS per les seves sigles angleses) (Burt, 2019). Aquesta divisió proporciona tecnologia d'identificació per empremta dactilar per a la base de dades d'EURODAC (Gemalto, 2018). Abans de l'adquisició de Gemalto, Thales ja proveïa a nou països africans de sistemes de control per als documents d'identitat (Thales, n.d). Gemalto, per si mateix, va ser contractat pel Marroc per subministrar, gestionar i assegurar els nous passaports marroquins biomètrics, i després de ser format per Gemalto, el Banc Al Maghrib, Banc Central del Marroc, va assumir la seva producció l'any 2013 (Privacy International, n.d). Gemalto també va proporcionar a Ghana un sistema de control de fronteres electrònic, basat en tecnologia d'identificació biomètrica, com a part del desenvolupament d'una política de migració nacional (Gemalto, 2013). La UE va elogiar aquesta política per estar alineada amb la Declaració i Pla d'Acció de la Valletta (EEAS, 2016). Ari Bouzbib, de Gemalto, va dir que aquest nou sistema per a Ghana "podria servir de model de modernització per a molts països africans" (Planet Biometrics, 2013). Altres clients han estat Uganda, amb un Sistema de Gestió de Visat per a enfortir la seguretat fronterera, i Algèria, Líban, Moldàvia, Nigèria i Turquia, per a passaports biomètrics o carnets d'identitat (Gemalto, 2017).

ESPANYA: CEUTA I MELILLA

No s'ha aclarit quines empreses van estar involucrades en les etapes inicials de la construcció de la tanca a Ceuta i Melilla. Els anys 2005 i 2006 se li van atorgar dos contractes a l'empresa espanyola de tecnologies de la informació i consultora Indra per valor de 21 milions de dòlars, per construir tanques addicionals a Melilla; mentre que Ferrovial i Dragados van ser els principals contractistes per a la construcció i reparació de les tanques de Ceuta (La Informació, 2015). Un informe de la Fundación Por Causa enumera les empreses, totes elles espanyoles, que han rebut contractes per a les tanques de Ceuta i Melilla entre 2005 i 2016 (Rodríguez i Fanjul, 2017)

Plettac Electronic Sistemas es va assegurar una cadena de deu contractes menors, per valor de 260.000€, per a proveir equips de videovigilància per a les tanques. European Security Fencing (ESF), un productor espanyol de filferros de pues i concertines, és part del grup corporatiu Mora Salazar. Des de 1998 Mora Salazar i ESF (creada el 2003), han estat involucrats en les tanques frontereres instal·lades al voltant de Ceuta i Melilla (European Security Fencing, 2013; European Security Fencing, n.d). ESF també va proporcionar el filferro de pues per a la tanca a la fron-

Taula 5. Empreses contractades per treballar a les tanques frontereres de Ceuta i Melilla

Empresa	Descripció
Indra	Sis contractes per a la construcció i reparació de tanques a Melilla*
Dragados	11 contractes per a la construcció de tanques i la seva reparació
Ferrovial	Nou contractes per a la construcció i manteniment de tanques
Proyectos Y Tecnología Sallén	Quatre contractes per al manteniment de la frontera perimetral**
Eulen	25 contractes de seguretat a Melilla
Initec Infraestructuras	31 contractes per al disseny, projecció, assistència tècnica i construcció de tanques frontereres i perímetres
Acciona	Quatre contractes per a treballs al perímetre fronterer de Melilla
Mora Salazar	Tres contractes per a la instal·lació de tanques a Ceuta i Melilla

* Inclouent un contracte amb Sallen Seguridad

** Inclouent un per a l'associació temporal amb Indra Sistemas; Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (2014) Human rights on the southern border – 2014, Març

tera entre Hongria i Sèrbia, i les seves concertines van ser instal·lades a la frontera entre Bulgària i Turquia, i Àustria i Eslovènia, així com a Calais, i durant alguns dies a la frontera entre Hongria i Eslovènia, abans de ser retirades (Marot, 2016).

El desembre del 2017 Ferrovial va guanyar un altre contracte, valorat en 4,5 milions d'euros, per al manteniment de les tanques de Ceuta i Melilla (Tenders Electronic Daily, 2018). Com s'ha descrit prèviament, Ferrovial va estar també implicat en el sistema australià de detenció fora de les seves fronteres, després de la compra de Broadspectrum. A causa de la pressió de grups de defensa dels drets humans, Ferrovial va anunciar que no renovaria els seus contractes, però va ser forçat a acceptar una extensió unilateral per part del govern australià fins que es trobés una nova empresa que es fes càrrec (American Friends Service Committee, 2013; Wiggins, 2016).

A principis del 2019 el Govern espanyol va contractar l'empresa armamentista ISDEFE per dur a terme un estudi preliminar per modernitzar la seguretat fronterera a Ceuta i Melilla, resultant en un pla de 17,9 milions d'€ per canviar de nou la infraestructura fronterera en totes dues ciutats.

El filferro de pues de ESF a les tanques espanyoles va ser retirat per l'empresa estatal Transformación Agraria SA (TRAGSA, part del hòlding estatal Sociedad Estatal de Participaciones Industriales (SEPI)), únicament per ser reposat per un nou filferro de pues a les tanques només en el costat marroquí (Martin, 2019). El Govern espanyol va començar a instal·lar en el seu cos-

tat "fronteres intel·ligents" per mitjà de la contractació de les subsidiàries espanyoles de Gunnebo (Suècia) i Thales per subministrar un sistema de reconeixement facial a les fronteres de totes dues ciutats format per 35 càmeres, quatre micros de cúpula i la plataforma del programari de Thales LFIS (Sistema d'Identificació Facial En Directe) per controlar el Sistema CCTV (Echarri, 2019). Gunnebo és un important proveïdor de "fronteres intel·ligents" (o "murs virtuals") i biomètriques. Ha proporcionat portes de control fronterer autòmats, portes d'accés pre-seguretat biomètriques i càmeres de reconeixement facial en més de 100 aeroports a Europa, Àfrica, Àsia i els EUA (Mayhew, 2018).

INDRA

Indra, la qual pertany en un 18,7% a l'Estat espanyol (Market Screener, n.d), és un dels principals beneficiats de la militarització de fronteres a Europa (Akkerman, 2016). Posteriorment al seu treball a les tanques de Ceuta i Melilla, l'empresa va desenvolupar el sistema de control fronterer SIVE, amb radars, sensors i sistemes de visió. Aquest sistema està instal·lat a la majoria de les fronteres marítimes espanyoles, incloent Ceuta, i a Romania i Portugal. El juliol de 2018 Indra va guanyar un contracte valorat en 10 milions d'€ per al manteniment del SIVE en diferents localitzacions, incloent Ceuta, per als següents dos anys (El Poble de Ceuta, 2018). Altres clients dels sistemes de vigilància fronterera d'Indra són Hong Kong, Letònia, el Marroc, Polònia i el Regne Unit (Indra, n.d).

Indra és molt actiu fent lobby a la UE en qüestions de seguretat fronterera, també agafant el lideratge en la plataforma de lobby EOS (European Organisation for Security). L'empresa és una de les majors beneficiàries del finançament en R+D per a projectes de seguretat fronterera. Va coordinar també el projecte PERSEUS per al desenvolupament d'Eurosur, el sistema de vigilància fronterera de la UE, i està involucrat en l'OCEAN2020, el primer projecte finançat pel Fons Europeu de Defensa, el qual té l'objectiu d'integrar plataformes navals no tripulades (drons) en la vigilància marítima i en les missions d'intercepció, utilitzant satèl·lits per connectar els drons i comandar i controlar els vaixells des de centres terrestres (Indra, 2011; Leonardo, 2018).

La UE també ha finançat parts d'altres projectes d'Indra, com el desenvolupament de la Xarxa "Seahorse" entre forces policials de països mediterranis d'Europa i Nord d'Àfrica per parar la migració, incloent la compra d'equipament per part de països nord-africans per a les connexions per satèl·lit, i d'un sistema de vigilància infraroja i de càmeres amb sensor de moviment per a les tanques de la frontera entre Bulgària i Turquia (Indra, 2010; European Parlament, 2013).

ÍNDIA

La multinacional índia Tata Steel i l'empresa irlandesa AON Fencing & Gates van ser contractades (Gurung, 2017; Singh, 2020) per a la construcció de tanques a les fronteres índies, entre altres. J.R Construction (Índia) va construir part de les tanques a la frontera amb Bangladesh, no obstant això, la companyia va abandonar el projecte l'any 2008 després de dos anys, en acusar un alt funcionari de la National Building Construction Corporation (NBCC), una agència governamental, d'assetjament continuat per a l'obtenció de suborns (Rakesh, 2011).

El 2017 es van concedir a Tata Power (l'Índia) i DAT-AMB (Eslovènia) contractes d'un projecte pilot de "tanques intel·ligents" a la frontera entre el Pakistan i la regió ocupada de Caixmir, anomenat Sistema Integral i Integrat de Gestió de Fronteres (CIBMS en les seves sigles angleses), "per a la instal·lació d'un sistema de seguretat fronterer integrat per testar la tecnologia per prevenir infiltració, especialment mitjançant la detecció de túnels transfronterers així com possibles entrades mitjançant rutes aèries o submarines" (Karanbir, 2017). Blighter (Regne Unit) va proveir radars de vigilància terrestre tant a Tata Power com a DAT-CON per al projecte pilot. Els radars de Blighter també estan implementats a la frontera entre Mèxic i els EUA (Blighter, 2018). Athena Security Solutions (Índia) està també involucrat en el projecte pilot CIBMS, en el camp de la detecció d'intrusió. El març del 2019 Athena va anunciar que s'ajuntaria amb l'empresa estatunidenca de tecnologia Quanenergy per promoure els seus sensors de Detecció Lleugera i d'Abast (LIDAR en les seves sigles angleses) i solucions de detecció intel·ligent per a la seguretat fronterera per al mercat indi (Quanenergy, 2019). Aquests sensors ja estan en ús a la frontera entre Mèxic i els EUA (Athena Security Solutions, n.d).

Tata Power és la companyia elèctrica més gran de l'Índia i part de la multinacional Tata Group, la qual abasta una gamma de diferents empreses. El 2016 Tata Power va lliurar Sistemes de Càmeres Termogràfiques per a BSF, mentre que Tata Motors va ser contractat aquest mateix any per subministrar tot terrenys 500 Xenon per a patrullatge fronterer (Tata Power, 2016). Tata Steel, una altra empresa del conglomerat, va ser originalment seleccionada, al costat de Reliance Infrastructure, per a dos projectes pilot dins del projecte CIBMS. No obstant això, aquests projectes van ser suspesos a causa dels alts costos i els dubtes sobre les qualificacions de les empreses (Basu, 2018).

Al llarg de les seves fronteres, l'any 2017, l'Índia també va començar a testar el Kavach, un sistema de tanques amb làser i infraroig per detectar intrusions. Els

MÓN EMMURALLAT, CAP A L'APART

La construcció de murs en les fronteres del món entre 1968 i 2018

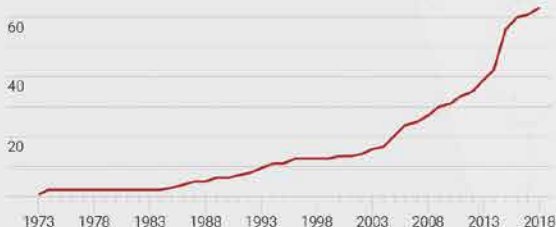
*Font: Informe "Món emmurallat, cap a l'Apartheid Global" (2020). Consulta i descarrega l'informe complet a: <http://centredelas.org/publicacions/mundomurallado/>

RAONS APORTADES PER A LA CONSTRUCCIÓ DE MURS

CONSTRUCCIÓ DE MURS PER ANY

MURS PER REGIÓ

PAÏSOS CONSTRUCTORS DE MURS en les seves fronteres en el període 1968-2018

6 MURS 3 MURS 2 MURS 1 MUR

EUROPA

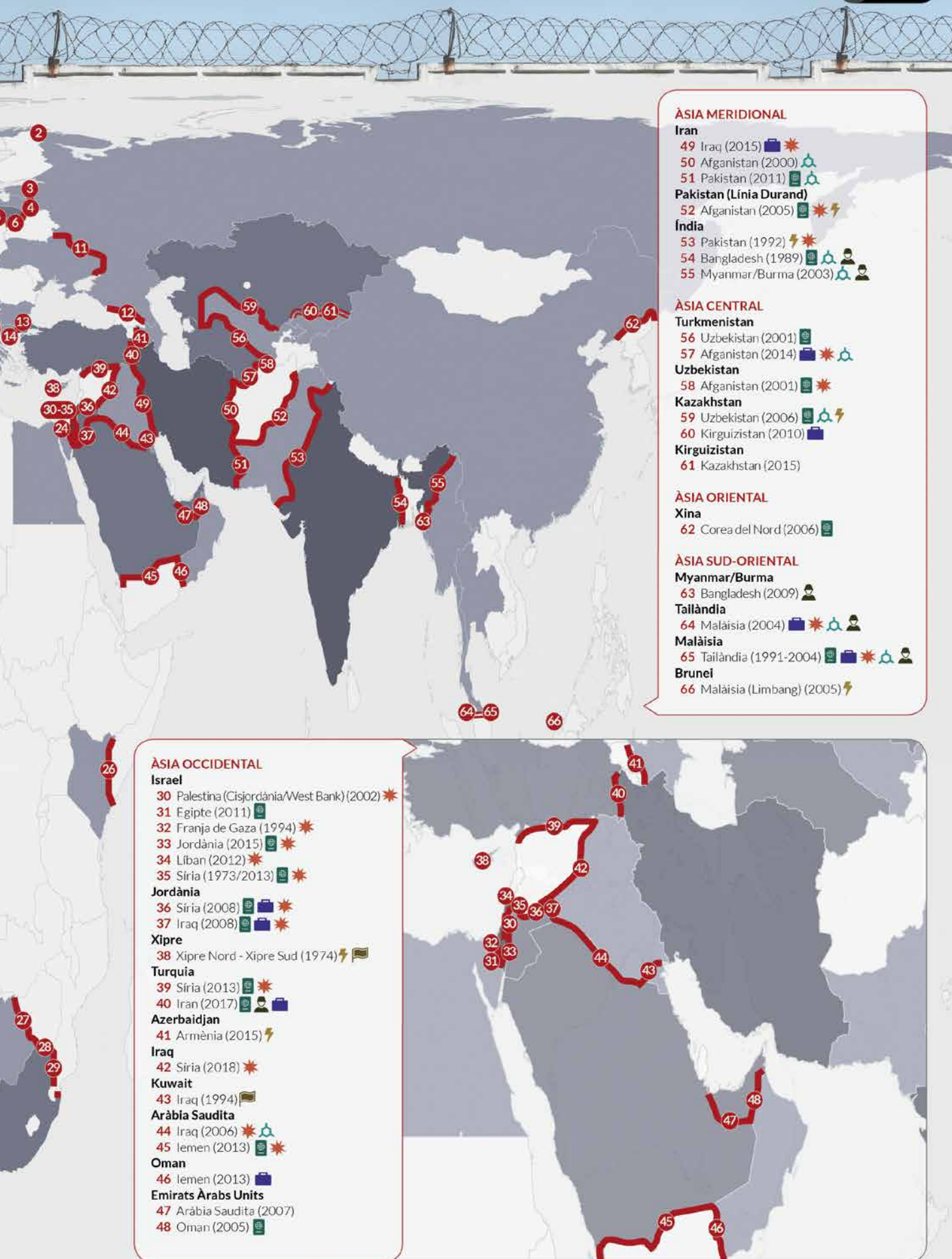
- Noruega**
- 2 Rússia (2016)
- Estònia**
- 3 Rússia (2018)
- Letònia**
- 4 Rússia (2015)
- Lituània**
- 5 Rússia (Kaliningrad) (2015)
- 6 Bielorrússia (2015)
- Regne Unit**
- 7 França (Port de Calais) (2016)
- Austria**
- 8 Eslovènia (2015)
- Hongria**
- 9 Croàcia (2015)
- 10 Sèrbia (2015)
- Ucraïna**
- 11 Rússia (2015)
- Rússia**
- 12 Geòrgia (2009)
- Bulgària**
- 13 Turquia (2013)
- Grècia**
- 14 Turquia (2012)
- Macedònia**
- 15 Grècia (2016)
- Eslovènia**
- 16 Croàcia (2015)
- Espanya**
- 17 Ceuta-Marroc (1993)
- 18 Melilla-Marroc (1996)

ÀFRICA

- Marroc**
- 19 Espanya (Melilla) (2014)
- 20 Territoris saharauis (1987)
- 21 Argèlia (2015)
- Argèlia**
- 22 Marroc (2015)
- Tunísia**
- 23 Líbia (2015)
- Egipte**
- 24 Franja de Gaza (2009)
- Nigèria**
- 25 Camerun (2014)
- Kenya**
- 26 Somàlia (2016)
- Botswana**
- 27 Zimbàbue (2003)
- Sud-àfrica**
- 28 Zimbàbue (1985)
- 29 Moçambic (1986)

ALGUNES DE LES PRINCIPALS EMPRESSES QUE S'HAN BENEFICIAT DEL NEGOCI DE LA MILITARITZACIÓ DE FRONTERES

pals estan situats cada 200 metres i la informació recollida per Kavach i mitjançant altres mitjans és gestionada des de la plataforma de Control i Comando Micron. Tots dos dispositius els produeix la start up militar de tecnologies de la informació Cron Systems (Khajuria, 2017).

Al costat d'aquestes empreses, les companyies estatals i agències governamentals sovint s'encarreguen de la construcció de tanques frontereres. Per exemple, la substitució de gran part de la tanca fronterera amb Bangladesh va ser assignada al Departament Central de Treball públic (CPWD en les seves sigles en anglès), National Buildings Construction Corporation and National Project Construction Corporation, que la van finalitzar l'any 2010 (South Asia Terrorism Portal, n.d). El 2010 CPWD va treballar de nou en la substitució de les tanques de filferro de pues a la frontera amb el Pakistan i Bangladesh per una tanca de malla d'acer (Singh, 2020). L'experiència de l'agència fins i tot va atreure l'atenció internacional: el 2013 es va informar que Oman contractaria a CWPD, per 300 milions de \$, per construir una tanca a la frontera amb el Iemen (Bambridge, 2013). Finalment, no obstant això, va ser atorgat a l'únic candidat, la companyia estatal índia Engineer Projects India Ltd. (EPIL) (Khan, 2018). A l'Índia, EPIL també va treballar en la tanca i en els punts avançats fronterers a la frontera amb Bangladesh (Engineering Projects, 2020).

Al llarg de la frontera amb el Pakistan, l'Índia va instal·lar dotzenes d'unitats de sistemes de tanques làser, desenvolupades per Laser Science and Technology Centri (LASTEC) de l'Organització de Recerca i desenvolupament en Defensa. Les unitats poden gravar imatges i vídeos (dia i nit) i s'usen principalment en punts vulnerables de la frontera (Ticku, 2019).

DAT-CON

L'empresa eslovena DAT-CON és un conegut proveïdor de sistemes i equipament per a la seguretat fronterera, sobretot a la seva regió (Akkerman, 2019). Va subministrar un "centre local desplegable de coordinació i comunicació i un sistema de vigilància mòbil equipat amb càmeres EO-IR i radar" a Macedònia, en un contracte de 2,14 milions de € amb IOM en el context del projecte finançat per la UE "Mesures especials de suport a l'Antiga República Iugoslava de Macedònia per gestionar la seva frontera sud en el context de la Crisi de Migració Europea" (International Organization for Migration, n.d). La UE també va finançar el projecte de la IOM "Reforçant les capacitats del Govern de Geòrgia en gestió de la frontera i la migració", en el qual se li va pagar a DAT-CON 1,17 milions d'€ per

lliurar els sistemes Multisensor LIR de Vigilància de llum diürna i termal (P/T/Z) (International Organization for Migration, n.d). A més, el març del 2020 Frontex va atorgar un contracte marc de 8 milions d'€ a DAT-CON i a l'empresa búlgara Opticon Electrogrup per subministrar un Sistema de Vigilància Mòbil amb càmera termal i radar.

DAT-CON ha venut també sistemes fixos d'imatges tèrmiques a Croàcia que estan col·locats a tres localitzacions de la frontera, un sistema de vigilància costal a Xipre, vehicles de vigilància amb càmeres tèrmiques a la guàrdia costanera de Grècia, al Servei Estatal de Guàrdia Fronterera de Lituània i a la policia fronterera de Moldàvia, sistemes optoelectrònics per a la seguretat fronterera a Polònia, equipament de vigilància tèrmica a Croàcia, Eslovàquia, Eslovènia i al Servei Estatal de Guàrdia Fronterera d'Ucraïna i equipament de control fronterer sense especificar a Albània (Data-Amb, n.d). Algunes d'aquestes compres van ser també subvencionades per la UE en el marc de l'Instrument d'Assistència Pre-accés o mecanisme Schengen.

MÈXIC

Gran part de l'equipament de seguretat que Mèxic ha desplegat a la seva frontera amb Guatemala i Belize ha estat donat o finançat pels EUA en el context del programa "Frontera Sud" - que forma part de la Iniciativa Mèrida-, incloent vaixells patrulla, helicòpters, furgonetes de raigs X, equips de detecció de contraban i fons per a la construcció d'instal·lacions, vaixells de patrulla, visió nocturna, equips de comunicació, sensors marítims i gossos. Les autoritats estatunidenques també proporcionen entrenament a les forces frontereres mexicanes (Isacson, Meyer and Morals, 2014). El 2014 Mèxic va comprar 18 helicòpters UH-60M Black Hawk, produïts per l'empresa militar estatunidenca Sikorsky (subsidiària de Lockheed Martin) i General Electric Aircraft, per un cost estimat de 680 milions de dòlars, "per donar suport a l'Estratègia de la Frontera Sud del Govern de Mèxic per millorar la seguretat a la seva frontera amb Guatemala i Belize", segons el cap del Comandament del Nord dels EUA, el General Lori Robinson (Defence Security Cooperation Agency, 2014).

L'Oficina de Responsabilitat del Govern exposa els projectes finançats en el marc de la Iniciativa Mèrida des del 2014 al 2018, la majoria d'ells en el camp de la biometria (United States Government Accountability Office, 2019). Tot el finançament va ser a empreses estatunidenques.

Taula 6. Empreses finançades a la línia d'esforç "Ports i Fronteres Segures" de la Iniciativa Mérida

Empresa	Projectes	Finançament (milions \$)
Alutiiq (Technical Services / Information Management / Advance Security Solutions)	5	75,01
American Science Engineering	1	16,19
CSRA	2	64,36
Leidos	1	9,91
Thermo Scientific Portable Analytical Instruments	1	3,51

Alutiiq és una subsidiària de la Afognak Native Corporation d'Alaska. Aprofitant-se de la legislació per a les empreses natives d'Alaska les quals són elegibles per als contractes federals sense la necessitat de licitar per ells, l'empresa diu que "va proveir intercanvis d'informació biomètrica i biogràfica valuosa entre els EUA i Mèxic. Això va reforçar la infraestructura de l'Institut Nacional d'Immigració per a la identificació precisa de persones d'interès mitjançant el registre biomètric i quioscos autoservei de verificació, en els tres aeroports mexicans situats a Ciutat de Mèxic, Cancun i Los Cabos" (Alutiiq, n.d).

La involucració d'Afognak en serveis de migració no es limita a les fronteres mexicanes. També va obtenir contractes de l'ICE per a treballs de detenció, encara que no assumeix "responsabilitat directa per la custòdia i detenció d'adults o nens", segons Malia Villegas, vicepresidenta d'assumptes corporatius d'Afognak Native (Martinson, 2018).

American Science & Engineering (AS&E) és un productor de raigs X i equipament relacionat. L'última dècada l'empresa ha rebut un total de 377,2 milions de dòlars en diferents contractes de la CBP i l'ICE. A diversos passos fronterers la CBP ha desplegat vehicles de raigs X "Z Portal" de l'empresa AS&E, generant múltiples imatges per detectar el contraban i els migrants irregulars (Makan, 2020). El 2008, AS&E va obtenir un contracte de 55,1 milions de \$ Abu Dhabi Customs per subministrar sistemes de detecció de raigs X per escanejar camions de càrrega, vehicles de passatgers i contenidors en punts fronterers estratègics, seguit per un altre de 8,6 milions de dòlars del mateix caràcter l'any següent (American Science and Engineering, 2008).

El 2016, AS&E va ser adquirit per OSI Systems, del qual n'és actualment una subsidiària (OSI Systems, 2016). El juliol del 2018 la CBP va atorgar a OSI Systems un contracte de cinc anys, valorat en 140 milions de \$, "pel servei i manteniment dels sistemes d'inspecció de mercaderies, vehicles i parcel·les" (OSI Systems,

2018). Una altra subsidiària d'OSI Systems, Rapiscan, produeix la majoria de maquinària d'escàner per equipatge de passatgers per a punts de control fronterers en aeroports i ports, incloent els controvertits escàners de tot el cos (White, 2019).

L'assistència estatunidenca a Mèxic en el marc de la Iniciativa Mérida es va materialitzar no només en equipament o donacions financeres, sinó també, en entrenament, per exemple: "Customs i Border Patrol van proveir mentors i entrenament a oficials de frontera de GOM per millorar la seva capacitat de frenar el flux de migrants cap al nord entrant des de Mèxic al llarg de la frontera sud" (United States Government Accountability Office, 2019).

CSRA

CSRA va ser el resultat de la fusió de Computer Sciences Corporation's del North American Public Sector business i SRA International el 2015 (Budik, 2015). L'any 2018, el productor d'armes General Dynamics (número 5 a la llista global del SIPRI de les majors empreses productores d'armes), va comprar CSRA, el qual actualment forma part de General Dynamics Information Technology (General Dynamics, 2018).

Els grans contractes de CSRA a Mèxic guarden relació amb l'Acord Digitus entre Mèxic i els EUA, per donar suport a la recopilació biomètrica de persones centreamericanes en centres de detenció de Mèxic. Oficialment el govern estatunidenc emmarca aquest treball amb l'objectiu de compartir dades en relació a les activitats criminals transnacionals i de narcotràfic, però el seu abast va més enllà, i és que el contracte parla de proveir "serveis permanents de gestió d'identitat basats en la biometria al Govern de Mèxic i els seus socis de missió que permetran fer una presa de decisió informada mitjançant la producció d'informació d'identitat concreta, actualitzada i fiable i anàlisi en conformitat de l'Acord Digitus en el marc de la Iniciativa Mérida" (National Immigration Project, 2018). Als EUA durant la dècada del 2011-2020 la CBP i l'ICE van gastar 626 milions de \$ en contractes amb l'empresa. Això inclou un contracte de novembre del 2016, valorat en 45 milions de \$, per fer costat a la CBP a "determinar les torres, sensors de càmera i sistemes de radar més òptims per ajudar a la detecció i classificació de les amenaces a la seguretat a les fronteres nacionals" (CSRA, 2018). Així com un contracte de 31 milions de \$ de maig del 2019 de l'ICE per al monitoratge mitjançant xarxes socials per a la recerca de la immigració (USA Spending, n.d). Moltes ONG van criticar aquesta pràctica, argumentant que afectaria la llibertat d'expressió i que "revelaria informació privada de viatgers que és irrellevant pel que fa a la seva idoneïtat d'entrar als

EUA", ahora que el context i mètodes utilitzats "sugereixen que seran implementats de manera que es discrimini sobre la base de l'origen nacional, la religió o la ideologia", "a canvi de beneficis especulatius per a la seguretat nacional" (Letter to the US Department of State, 2018).

L'empresa matriu, General Dynamics, és per se una de les grans beneficiàries de la despesa estatunidenca en control i seguretat fronterers (Miller, 2019). Un gran contracte que abasta un Sistema de Videovigilància Remota per a la CBP, amb càmeres "situades a torres fixes elevades i estructures de construcció" per a proveir "als agents de patrullatge fronterer amb vigilància terrestre persistent i anàlisi de vídeo a temps real per, d'una forma efectiva, detectar, rastrejar, identificar, classificar i respondre a missions al llarg de les fronteres estatunidenques"; així com dotzenes de sistemes en torres fixes a les fronteres amb Mèxic i el Canadà, dels quals la companyia també en va construir una versió relocaltzable (General Dynamics, 2015). General Dynamics també va subministrar càmeres de seguretat per a la construcció de prototips per al mur fronterer de l'Administració Trump (Habiten, 2019).

Encara que no construeix o gestiona centres de detenció, l'empresa ha estat altament involucrada en la gestió dels nens que migren als EUA. Des de 2010 a 2014 la seva divisió de Tecnologia de la Informació, de la qual forma part CSRA actualment, va guanyar prop de 13 milions de \$ en contractes per coordinar la ubicació dels menors no acompanyats (Rosenberg, 2014). En aquest mateix sentit, General Dynamics va ser també contractat per proporcionar entrenament i assistència tècnica per al ja tancat centre de detenció Homestead, on els nens migrants no acompanyats eren empresonats (Freedman and Roach, 2018).

LEIDOS

Leidos (anteriorment conegut com Science Application International Corporation (SAIC)³) és una empresa de tecnologies de la informació en defensa. El 2016, es va fusionar amb la divisió de TI de Lockheed Martin, el productor d'armes més gran del món (Lockheed, 2016). Segons l'empresa, "com a soci durador dels governs del Regne Unit i els EUA", proveeix "equipament d'escàner mòbil i fix, sistemes de vigilància multisensor i serveis integrats que inclouen biometria multimodal, al Regne Unit i als EUA" (Kerrigan, 2020). Leidos ha estat entre els 15 grans beneficiats de la despesa de la CBP del 2008 al 2019, guanyant 476,4 milions de \$ per una sèrie de contractes incloent el subministrament de raigs X o altres tecnologies

de detecció i el manteniment de serveis per a aquests equips (Miller, 2019).

Com altres empreses militars, Leidos va veure en les polítiques anti-immigració anunciades per l'Administració Trump una nova oportunitat de benefici, esperant un augment en la despesa de seguretat fronterera (Fang, 2016). Va ser després que Trump presentés noves polítiques contra la immigració, incloent un mur a la frontera amb Mèxic, el gener de 2017, que el CEO Roger Krone va dir als inversors que la immigració i el control de fronteres representa una "forta àrea per a nosaltres", presumint de bones relacions amb el Departament de Seguretat Nacional (Bach, 2017). De manera similar al Regne Unit, l'empresa s'ha mostrat entusiasta quant al Brexit i a l'augment de "la necessitat de revisar i revitalitzar la infraestructura de fronteres i duanes del país" (Wiles, 2019).

En tots dos països Leidos ha obtingut grans contractes en l'àmbit de la migració en els últims anys. L'octubre de 2019, el Ministeri d'Interior del Regne Unit va contractar Leidos per traslladar les bases de dades biomètriques del Regne Unit des del Sistema Biomètric d'Immigració i Asil (IABS en les seves sigles en anglès) de quatre centres de dades a una plataforma en núvol públic. El contracte de deu anys té un valor de 96,4 milions de lliures (Williams, 2019), i el juliol de 2020 l'agència estatunidenca CBP va concedir a l'empresa dos grans contractes, amb un valor total al voltant de 1.300 milions de dòlars. El primer és un Acord de Compra General (BPA en les seves sigles en anglès), amb un valor estimat de 960 milions de dòlars, "per proporcionar serveis de desenvolupament de programari i equips relacionats especialitzats", incloent "quioscos, oficines, dispositius de captura biomètrics, lectors de documents i equips de telecomunicacions" per a "donar suport a la inscripció i el processament del viatger" (Leidos, 2020). El segon és un contracte "per proveir un sistema d'inspecció no intrusiva (INI) per a infraestructures de vies d'alta energia", amb un valor total de 379 milions de dòlars per a cinc anys, per detectar immigrants i contraban d'entrada al país (Leidos, 2020).

MURS CONTRA SÍRIA

Les barreres que els països veïns de Síria han aixecat a les seves fronteres difereixen enormement, així com la involucració (publicada) de les empreses. Les empreses relacionades amb els murs d'Israel, un d'aquests països, ja han estat analitzades anteriorment.

El mur de formigó a la frontera entre Turquia i Síria va ser construït per TOKI, l'empresa estatal turca de construcció. Per a una part de 95 quilòmetres

3. Una escissió de Leidos continua dient-se Science Applications International Corporation (SAIC).

en terreny irregular a les muntanyes de la província de Hatay, l'empresa militar Alp Çelik va proporcionar la seva Accordion Barrier System, gàbies de filferro alineades amb tela de polipropilè, farcides amb pedres, enderrocs, sorra, grava o fang (Pitel, 2017). Una part de 40 quilòmetres del mur ha estat millorada amb un Sistema Intelligent de Seguretat Fronterera, desenvolupat per un equip d'enginyers turcs. Quan el sistema detecta una violació de la frontera, les càmeres apunten el lloc i remeten l'escena a la policia i a centres d'operacions (Hürriyet Daily News, 2019). La premsa va informar que estaven equipats amb sistemes automàtics d'armes, la qual cosa va ser negada per les autoritats turques i, amb tota probabilitat, no sembla ser veritat.⁴

La Unió Europea va finançar la compra per 35,6 milions d'euros dels vehicles blindats Cobra II de l'empresa militar turca Otokar per patrullar el mur (Popp, 2018) i el 2020 Turquia va començar a desplegar els globus de vigilància de 17 metres Doruk per escanejar la frontera amb Síria. Els globus aerostàtics van ser desenvolupats per l'empresa de tecnologia turca Otonom Teknoloji i produïts dins de la família de productes Karagöz de la major empresa d'armes turca Aselsan, que també va integrar càmeres d'alta resolució al sistema (Çobanoğlu and Böke, 2019).

A Jordània, els Estats Units ha finançat el Programa de Seguretat de la Frontera de Jordània amb uns 234 milions de dòlars des de 2009 (Bureau of Political-Military Affairs, 2020). Després de la fase inicial del programa, que inclou la construcció de nombroses barreres a la frontera amb Síria i que va ser executada per DRS Technologies (ara part de l'empresa armamentista italiana Leonardo), el fabricant d'armes Raytheon ha estat el principal contractista (Kertscher, 2019). DRS Technologies va seleccionar el programari High Resolution Situational Awareness (HIRSA) de 21st Century Systems per a proporcionar la informàtica de vigilància i consciència situacional per al programa (21st Century Systems, 2008). Després que el braç de defensa d'aquesta empresa derivés a una nova empresa, Persistent Sentinel, es va mantenir activa en el programa de Jordània. El 2017, es va atorgar a Persistent Sentinel un nou contracte per ampliar les capacitats del sistema de seguretat fronterera (America's Seed Fund, 2020: Sentinel Persistent, 2017).

RAYTHEON

Com molts altres actors importants en el mercat de la seguretat fronterera, Raytheon també és un gran fabricant d'armes, classificat com el quart més important del món segons la llista dels top 100 globals de

SIPRI (Fleurant, 2014). L'empresa és sovint contractada pel govern dels Estats Units per proporcionar equips de seguretat fronterera i serveis a tercers països.

El contracte per al Programa de Seguretat de la Frontera de Jordània en constitueix l'exemple més destacable. Sota una sèrie de contractes, per un valor d'uns 150 milions de dòlars, Raytheon va construir barreres a les fronteres, senders de patrullatge i torres de vigilància. El sistema està integrat amb càmeres de nit i de dia, radars terrestres, i un conjunt de comando, control i comunicació. L'empresa i els seus subcontractistes jordans també van entrenar a les Forces Armades Jordanes per mantenir i operar el sistema (Opall-Rome, 2016).

L'empresa també va proporcionar, de nou via DTRA, sistemes de vigilància per a seguretat fronterera per a Moldàvia i va rebre un contracte per "dissenyar i construir un Centre de Vigilància de la Costa Nacional (NCWC en les seves sigles en anglès); assistència d'integració de dades de diverses agències de la NCWC; i proporcionar adquisició, instal·lació i entrenament a un sistema automàtic d'identificació així com comunicacions per ràdio" per a Filipines (Raytheon, 2019). El 2019, Raytheon va informar que proporcionaria torres de vigilància avançades, tant per a la seguretat fronterera com per a protecció d'instal·lacions militars, a un país d'Orient Mitjà, sota un contracte amb l'Exèrcit dels Estats Units (Raytheon, 2019).

Entre 2005 i 2019, l'Oficina de Duanes i de Protecció de Fronteres dels Estats Units va concedir a Raytheon 35 contractes per un valor de 37 milions de dòlars, entre altres, per proporcionar sistemes de vigilància i radars per a drons marítims. L'empresa està gastant grans quantitats de diners en contribucions a candidats polítics i membres del Congrés (Miller, 2019).

Al Regne Unit, es va atorgar a Raytheon un contracte de 750 milions de lliures per proporcionar un sistema de e-Boder el 2007. Tres anys després, entre molts problemes, retards i acusacions mútues, el govern del Regne Unit va cancellar el contracte. Va seguir un llarg any de disputes legals, resultant en un acord de 150 milions de lliures, pagats a l'empresa el 2015 (Hall, 2015).

NOUS DESENVOLUPAMENTS: SISTEMES AUTÒNOMS

Un desenvolupament en curs en tot el camp de les aplicacions militars i de seguretat és l'ús de sistemes autònoms i robòtics, que també s'estan utilitzant (o testant) cada vegada més per a la seguretat fronterera, incloent-los en la lògica de la construcció de murs i tanques (Worcester, 2014).

4. Correspondència del Ministeri d'Exterior de Turquia a la campanya Stop Killer Robots.

L'ús de vehicles autònoms, incloent els UAVs (drons o RPAS) i robots, a les fronteres és probablement la part més coneguda d'aquesta tendència. En molts casos, l'ús de UAVs està encara en la seva primera fase i, fins ara, ha estat sovint limitat (geogràficament) per les regulacions de l'espai aeri. Encara així, han estat utilitzats a la frontera entre Mèxic i els Estats Units durant molt de temps, estan sent usats cada vegada més per Frontex per a missions al Mediterrani i han estat vistos a l'Eurotúnel cap al Regne Unit a Calais. El maig de 2020, Grècia va signar un acord amb les Indústries Aeroespacials d'Israel pel lloguer dels seus drons Heron per a seguretat fronterera (Frantzman, 2020).

Com en molts altres nous desenvolupaments tecnològics, Israel lidera el sector, tant amb les seves forces armades com amb la seva indústria. Durant una exhibició i conferència sobre sistemes no tripulats a Tel Aviv, el tinent coronel Leon Altarac va presumir que "les Forces Armades Israelianes són el primer exèrcit en el món que desplega operacionalment robots per a securitzar la frontera [...]", referint-se a equips com el Guardium i els vehicles terrestres no tripulats SEGEV (Miller, 2019). Les torres intel·ligents a la frontera de Turquia amb Síria també han estat descrites en apartats anteriors. Encara que han estat presentades erròniament en alguns mitjans de comunicació com a sistemes autònoms de tret, les armes autònomes a les fronteres per frenar la migració no són del tot una fantasia. En un correu de promoció a Frontex, l'empresa búlgara Prono, que pertany completament a l'Estat búlgar, va suggerir l'ús de "un sistema d'amplificació de la protecció de les fronteres estatals", per "gravar i reportar intents de penetració il·legal a través de les fronteres estatals". La seva oferta terriblement inclou "impacte no letal gestionable o automàtic i impacte no letal i influència letal gestionable als infractors sense requeriment de monitoratge constant per part de personal qualificat". La proposta també esmentava que "la munició requerida amb efectes no letals podria ser reemplaçada per munició amb efectes letals".

Malgrat no arribar tan lluny, desenvolupaments recents a la frontera entre Mèxic i els Estats Units, en relació amb el mur que està sent construït, fan un pas endavant cap a operacions de seguretat fronterera més autònomes. El març de 2017, la Universitat d'Arizona va començar un projecte de tres anys, finançat per una subvenció de 750.000 dòlars adjudicada pel Departament de Recerca Científica de les Forces Aèries, per a la construcció d'un sistema de vigilància integrat i autònom per a vehicles terrestres i aeris en aquesta frontera, basat en intel·ligència artificial (University of Arizona College of Engineering, 2017).

La startup de tecnologia Anduril Industries, fundada el 2017, va rebre respostes entusiastes per part de la CBP després de testar les seves torres portables amb càmeres i radars, combinant alhora Realitat Virtual i eines de vigilància a través d'un sistema basat en Intel·ligència Artificial (anomenat Lattice (Anduril, n.d)) per a detectar aquelles persones que creuen sense autorització (Levy, 2018). Com a resultat, l'empresa va guanyar un contracte de cinc anys el juny de 2020 per instal·lar centenars de torres de vigilància autònomes que funcionen amb energia solar al llarg de la frontera amb Mèxic, especialment a les àrees més remotes. La CBP va dir que "el seu personal és capaç de reubicar una torre en dues hores, proporcionant agents a primera línia amb un sistema autònom i altament flexible que augmenta la consciència situacional, efectivitat dels agents i seguretat" (US CBP, 2020). Segons els directius de l'empresa, el contracte val diversos centenars de milions de dòlars (Mirroff, 2020).

Mentrestant, Elbit Systems of America va anunciar a l'agost de 2020 que havia integrat sensors acústics, vibratoris i visuals amb algorismes d'intel·ligència artificial al seu Sistema Lineal de Direcció Terrestre, que "proporciona vigilància de superfície i subterrània així com detecció d'amenaques com a suport al Sistema de Mur Fronterer (BWS en les seves sigles en anglès)" i consegüentment és "una capa afegida de seguretat al mur fronterer físic construït d'acer i formigó" (Elbit Systems of America, 2020).

4. CONCLUSIONS

La cultura de la por, generalitzada, és un mecanisme pervers l'objectiu del qual és el manteniment i increment del poder i patrimoni de les elits. La por interessada, que es promou perquè sense por no hi ha mercat de seguretat, fomenta i justifica les polítiques de securització que acaben construint murs en lloc de cuidar totes les persones, amb objectius de seguretat humana i justícia global.

De l'anàlisi realitzada en aquesta investigació és possible concloure els següents punts:

- Després de la caiguda del mur de Berlín, el món ha passat de construir 6 murs a aixecar un total de 63 murs fronterers fins al 2018, que es mantenen a data de publicació d'aquesta investigació.
- La construcció de murs es manté i va en augment al llarg del període estudiat. Destaca l'any 2005, moment en què es passa de 17 murs el 2004 a 21 el 2005, el que marca una pujada destacable en comparació amb els anys anteriors. Però serà en l'any 2015 on es manifesti el major augment, passant de 42 murs el 2014 a 56 el 2015, any en el qual es construeixen un total de 14 murs al món.
- 6 de cada deu persones al món viuen en un país que ha construït murs en les seves fronteres.⁵
- L'anàlisi mostra que Àsia destaca com a regió amb major nombre de murs construïts amb un 56%, seguida per Europa amb un 26%, amb un percentatge menor ve Àfrica amb un 16%, mentre que Amèrica només presenta un mur, el construït pels Estats Units a la frontera amb Mèxic, representant l'1% restant.
- Les principals raons exposades pels governs per a la construcció de murs fronterers són; la immigració amb un 32%, el terrorisme amb un 18%, el contraban de béns i persones en un 16%, el narcotràfic amb un 10%, les disputes i tensions territorials amb un 11% i l'entrada de militants d'altres països amb un 5%. La resta de raons no presenten massa rellevància com són que el país es trobi a la frontera exterior de la Unió Europea, la conquesta territorial, la salubritat animal i la caça furtiva.
- La immigració i el terrorisme són les principals raons per les quals es construeixen murs en el món, les dues raons juntes representen el 50%, és a dir, la meitat dels murs del món.
- Per motius migratoris s'han construït un total de 38 murs de 1968 a 2018, 22 per raons de terrorisme, 19 per contraban, 12 per narcotràfic i 13 per tensions territorials o territoris en disputa.
- Israel és el país que encapçala la llista amb més murs fronterers construïts, amb un total de 6, el segueixen el Marroc, l'Iran i l'Índia amb 3 murs construïts. Els països amb 2 murs fronterers aixecats són; Sud-àfrica, Aràbia Saudita, Emirats Àrabs, Jordània, Turquia, Turkmenistan, Kazakhstan, Hongria i Lituània.

5. Les dades s'han calculat sobre la base de la població total de cada país que ha construït murs i el total de població mundial. A partir de la font: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

ISRAEL:

- Israel s'ha convertit en el major país emmurallat del món, ha construït murs a les fronteres amb tots els seus veïns, presenta greus vulneracions de drets humans amb les construccions el 1994 a Gaza i el 2002 en els Territoris Ocupats, utilitzant els murs com un sistema d'annexió territorial.

MÈXIC:

- A part del mur a la seva frontera amb Mèxic, Estats Units ha impulsat la militarització de les fronteres del sud de Mèxic, amb Guatemala i en menor mesura amb Belize. Encara que no equival a un mur en un sentit literal, l'extensa infraestructura de seguretat que s'ha construït en i al voltant d'aquesta frontera té conseqüències similars per als refugiats i migrants.
- Sota l'acord de cooperació en matèria de seguretat de la Iniciativa Mèrida, Estats Units ha proporcionat equips i fons per al programa Frontera Sud de Mèxic des de 2014. Això ha empès els migrants a prendre rutes més perilloses.

SÍRIA:

- Fins a 4 països d'un total de 5 han construït murs a la frontera contra Síria en alguns dels seus trams, Israel el 1973, amb una ampliació el 2013, Turquia el 2013, Jordània el 2008 i l'Iraq el 2018. L'únic país limítrof amb Síria que no ha construït murs fronterers és el Líban. Aquestes barreres poden estar dificultant la fugida de persones de la violència de la guerra.

ESPANYA:

- L'Estat espanyol és el paradigma de desplegament de militarització fronterera de la Unió Europea, el que inclou ser el primer país europeu (Xipre entra a la UE el 2004) en construir murs a les seves fronteres (1993 i 1996).

ÍNDIA:

- De 7 fronteres que comparteix l'Índia amb altres països (la Xina, Bhutan, Bangla Desh, Nepal, Pakistan, Myanmar i uns pocs quilòmetres amb l'Afganistan) 3 d'elles es troben amb barreres gairebé en la totalitat del tram fronterer.

- D'un total de 15.106 quilòmetres de frontera terrestre que té l'Índia amb altres països, s'estima que s'han aixecat més de 6.540,7 quilòmetres de barreres, el 43,29% de les fronteres del país es troben emmurallades.

Austràlia:

- Si bé Austràlia no té un mur literal en les seves fronteres, ha construït un mur marítim per mantenir allunyats a tots els migrants que arriben en vaixell. Les forces armades d'Austràlia i el Comando de Fronteres Marítimes de la Força Fronterera d'Austràlia utilitzen una gamma de patrulleres i avions per protegir les fronteres marítimes. Això se suma un sistema de detenció fora de les seves fronteres molt controvertit i que viola els drets humans, un exemple destacable d'externalització de fronteres.
- Austràlia ha gastat una xifra estimada de 5.000 milions (dòlars australians) en polítiques de seguretat fronterera entre 2013 i 2019, amb més diners que entraran per el seu Projecte de Capacitat de Vigilància Marítima Futura (FMSC).

LA INDÚSTRIA DARRERE DE LA CONSTRUCCIÓ DE L'APARTHEID GLOBAL:

- La indústria militar i de seguretat és una de les forces impulsores de la militarització de les fronteres, inclosa la construcció de murs i tanques. Per a això, ha impulsat una narrativa en què la migració i altres desafiaments polítics i/o humanitaris a la frontera són tractats principalment com un problema de seguretat, per al qual la construcció de murs i tanques, juntament amb l'ús d'equips militars i de seguretat, és presentada com la solució.
- Molts murs i tanques són construïts per empreses de construcció locals o per forces governamentals, com les pròpies forces armades. La indústria militar i de seguretat després intervé per proporcionar tecnologia de monitorització, detecció i identificació, vehicles, avions, armes i altres equips per millorar i protegir les barreres frontereres. Els sistemes autònoms i robòtics, com els drons i les torres intel·ligents, també s'utilitzen (o es proven) cada vegada més per a la seguretat fronterera, fins i tot com a part de o connectats a murs i tanques.

- La nostra investigació anterior va identificar a grans empreses armamentistes com Airbus, Thales, Leonardo, Lockheed Martin, General Dynamics, Northrop Grumman i L3 Technologies com les principals guanyadores de contractes relacionats amb la construcció de murs fronterers i tanques a Europa i els Estats Units. Els casos descrits en aquest informe mostren que altres empreses com Elbit, Indra, Dat-Con, CSRA, Leidos i Raytheon, també són actors importants en el mercat global de murs i tanques.
- Les empreses israelianes sovint promouen seu treball en el mercat internacional assenyalant la seva participació en la construcció de l'extensa infraestructura de murs i tanques d'Israel. Per exemple, Elbit ha exportat amb èxit els seus productes als EE. UU. i Europa basant-se en les seves afirmacions que han estat "provats sobre el terreny".

BIBLIOGRAFIA

- 21st Century Systems (2008): «21st Century Systems Inc.'s HiRSA Technology Selected for Jordan Border Security Program», press release, disponible en <https://www.businesswire.com/news/home/20080715005978/en/21st-Century-Systems-Inc.s-HiRSA-Technology-Selected> Data de consulta 5 setembre 2020.
- Abad, Rocío y Rodríguez, Jorge (2005): «Cinco inmigrantes mueren tiroteados en Ceuta tras intentar saltar la valla 600 subsaharianos», disponible en: https://elpais.com/diario/2005/09/30/espana/1128031201_850215.html Data de consulta 8 d'octubre de 2020.
- Abi-Saab, Rosemary (2004): «Consecuencias jurídicas de la construcción de un muro en el territorio palestino ocupado», Revista Internacional de la Cruz Roja, disponible en <https://www.icrc.org/es/doc/resources/documents/misc/6bvkl8.htm> Data de consulta 3 d'octubre de 2020
- ACNUR (2019): «Tendencias Globales, desplazamiento forzado 2019», disponible en <https://www.acnur.org/stats/globaltrends/5eeaf5664/tendencias-globales-de-desplazamiento-forzado-en-2019.html> Data de consulta 7 d'octubre de 2020.
- ACNUR (2020): «Refugiados sirios, 9 años huyendo de una guerra sin fin», disponible en <https://eacnur.org/es/refugiados-sirios> Data de consulta 9 d'octubre de 2020.
- Advance ADS (2012): «Cobham clinches £105m Australian Aerial Maritime Surveillance contract», disponible en <https://www.adsadvance.co.uk/cobham-clinches-105m-australian-aerial-maritime-surveillance-contract.html> Data de consulta 21 d'abril 2020.
- Advent International (2020): «Advent completes £4 billion takeover of Cobham», disponible en <https://www.adventinternational.com/advent-completes-4-billion-takeover-of-cobham/> Data de consulta 14 d'abril de 2020.
- AFP and Times of Israel Staff (2004): «Elbit Systems' Hermes 450 Unmanned Air Vehicle to Support US Homeland Security on Arizona's Southern Border», press release, disponible en [http://www.defense-aerospace.com/articles-view/release/3/41494/elbit-uavs-to-patrol-arizona-border-\(juny-30.html](http://www.defense-aerospace.com/articles-view/release/3/41494/elbit-uavs-to-patrol-arizona-border-(juny-30.html) Data de consulta 20 agost 2020.
- Agren, David (2019): «Mexico tightens southern border security as another day passes with no tariff deal», *The Guardian*.
- Air Force (n.d): «MQ-4C Triton Unmanned Aircraft System», disponible en: <https://www.airforce.gov.au/technology/aircraft/intelligence-surveillance-and-reconnaissance/mq-4c-triton-unmanned-aircraft> Data d'accés 10 agost 2020.
- Air Force (n.d): «P-8A Poseidon», disponible en <https://www.airforce.gov.au/technology/aircraft/intelligence-surveillance-and-reconnaissance/p-8a-poseidon> Data de consulta 10 agost 2020.
- Akkerman Mark (2018): *Expanding the fortress*. Transnational Institute, disponible en <https://www.tni.org/en/publication/expanding-the-fortress> Data de consulta 12 de gener de 2020
- Akkerman, Mark (2016): «Border Wars: The arms dealers profiting from Europe's refugee tragedy», Amsterdam: TNI and Stop Wapenhandel, juliol.
- Akkerman, Mark (2016): «Border Wars: The arms dealers profiting from Europe's refugee tragedy», Amsterdam: TNI and Stop Wapenhandel, juliol.
- Akkerman, Mark (2018): «Expanding the Fortress: The policies, the profiteers and the people shaped by EU's border externalisation programme», Amsterdam: TNI and Stop Wapenhandel, maig; Miller, Todd (2019): 'Empire of Borders: The Expansion of the U.S. Border Around the World', London/New York: Verso.

- Akkerman, Mark (2019): «The Business of Building Walls», Amsterdam/Barcelona: Stop Wapenhandel, TNI, Centre Delàs, novembre.
- Al-Haq (2020): «Global Response to Israeli apartheid: A call to the UNGA from Palestinian and international Civil Society Organizations», disponible en <https://www.alhaq.org/advocacy/17305.html> Data de consulta 4 d'octubre de 2020
- Alutiiq (n.d): «International Services», disponible en https://www.alutiiq.com/wp-content/uploads/2013/09/International_10_5_2016.pdf Data de consulta 2 setembre 2020.
- America Science and Engineering (2009): «American Science and Engineering gains \$8.6 million order for Z Portal screening systems from Abu Dhabi Customs», Military & Aerospace Electronics, disponible en <https://www.militaryaerospace.com/home/article/16721568/american-science-and-engineering-gains-86-million-order-for-z-portal-screening-systems-from-abu-dhabi-customs> Data de consulta 1 setembre 2020.
- America's Seed Fund (2020): «SBIR-STTR-Success: 21st Century Systems, Inc», disponible en <https://www.sbir.gov/node/1664587>
- American Friends Service Committee (2013): «Ferrovia SA», disponible en <https://investigate.afsc.org/company/ferrovial> Data de consulta 13 d'agost de 2020.
- American Friends Service Committee (2019): «Elbit System», disponible en <https://investigate.afsc.org/company/elbit-systems> Data de consulta 20 agosto 2020.
- American Science and Engineering (2008): «American Science and Engineering wins \$55.1 million order from Abu Dhabi Customs», Military & Aerospace Electronics, disponible en <https://www.militaryaerospace.com/home/article/16706854/american-science-and-engineering-wins-551-million-order-from-abu-dhmoreabi-customs> Data de consulta 13 d'agost de 2020.
- Amin, Samir (2001): «¿Globalización o apartheid a escala global?», *Texto presentado en la Conferencia Mundial Contra el Racismo de Durban (Sudáfrica, 28 agosto–1 setembre 2001)*, disponible en <http://www.gobernabilidad.cl> Data de consulta 15 de setembre de 2020.
- Amnesty International (2017): «Australian firm Canstruct takes up toxic contract profiting from the abuse of refugees», 18 d'octubre, disponible en <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/10/australian-firm-canstruct-takes-up-toxic-contract-profiting-from-the-abuse-of-refugees/> Data de consulta 21 febrer 2020.
- Amnesty International (n.d): «Australia 2019», disponible en <https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/australia/report-australia/> Data de consulta 22 febrer 2020.
- Amnistía Internacional (2004): «El muro vulnera el derecho internacional», disponible en <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/el-muro-vulnera-el-derecho-internacional/> Data de consulta 12 de setembre de 2020.
- AMTIL (2015): «Could naval building replace automotive? », disponible en <https://amtil.com.au/could-naval-building-replace-automotive> Data de consulta 6 agost 2020.
- Anderson, Tom and Eliza Egret (2018): «Equipment Manufactured By European, US And Asian Companies Being Used To Fortify Gaza Apartheid Wall», Corporate Occupation, disponible en <https://corporateoccupation.org/2018/06/08/equipment-manufactured-by-european-us-and-asian-companies-being-used-to-fortify-gaza-apartheid-walla> Data de consulta 25 agost 2020.
- Andersson, Ruben (2015): «Hardwiring the frontier? The politics of security technology in Europe's 'fight against illegal migration'», *Security Dialogue*, 47(1), pp.22-39.

- Anduril (n.d): «Lattice Platform», disponible en <https://www.anduril.com/work#lattice> Data de consulta 8 maig 2020.
- Arieli, Tamar (2016): «Borders, conflict and security», *International Journal of Conflict Management*, 27, 4, pp: 487–504.
- Arriola Vega, Luis Alfredo (2017): «Policy Adrift: Mexico's Southern Border Program», James A. Baker III Institute for Public Policy of Rice University, disponible en <https://www.bakerinstitute.org/media/files/files/fa7ac127/MEX-pub-FronteraSur-062317.pdf> Data de consulta 1 octubre 2020.
- Ashawi, Khalil (2020): «For Syrians fleeing Idlib, Turkish border wall becomes symbol of their plight», Reuters, disponible en <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-wall-idUSKCN20K2MQ> Data de consulta 6 d'octubre de 2020.
- Asher Hirsch (25 juny 2019): «The symbolic frontiers of border externalisation: Interceptions, information campaigns, and refugee policies», University of Melbourne, School of Social and Political Sciences, disponible en <https://arts.unimelb.edu.au/school-of-social-and-political-sciences/research/comparative-network-on-refugee-externalisation-policies/blog/symbolic-frontiers> Data de consulta 7 setembre 2020.
- AST Oceanics (2014): «ABFC Thaiyak delivered to Customs», disponible en <https://www.astoceanics.com.au/abfc-thaiyak-delivered-to-customs> Data de consulta 6 agost 2020.
- AST Oceanics (2017): «ABFC Thaiyak ISS Extension», disponible en <https://www.astoceanics.com.au/abfc-thaiyak-iss-extension/> Data de consulta 6 agost 2020.
- Athena Security Solutions (n.d): «Qortex™ Mobile Solution», disponible en <http://www.athenasecurity.in/assets/images/case-studies/Athena-Border-Case-Study.pdf> Data de consulta 12 agost 2020.
- Austal (2015): «Final Cape Class Patrol Boat Officially Named Cape York as Eight Vessel Programme is Completed on Schedule», press release, disponible en <https://www.austal.com/news/final-cape-class-patrol-boat-officially-named-cape-york-eight-vessel-programme-completed> Data de consulta 6 d'agost 2020.
- Austal (2020): «Austal Australia Awarded a A\$324 Million Contract to Build Six Cape-Class Patrol Boats», press release, disponible en <https://www.austal.com/news/austal-australia-awarded-a324-million-contract-build-six-cape-class-patrol-boats> Data de consulta 6 agost 2020.
- Australian Border Force (2020): «Patrol Vessels», disponible en <https://www.abf.gov.au/about-us/what-we-do/border-protection/maritime/patrol-vessels> Data de consulta 6 d'agost 2020.
- Australian Government (2020): «Future Maritime Surveillance Capability», 29 de juny 2020, disponible en <https://www.homeaffairs.gov.au/how-to-engage-us-subsite/Pages/maritime-surveillance-capability-project.aspx> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Australian Government (n.d) «Australia's borders are closed to illegal maritime migration», disponible en <https://osb.homeaffairs.gov.au/in-australia> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Australian Government - Department of Defence (2020): «Growing Australia's defence industry through innovation», media release, 16 juny, disponible en <https://www.minister.defence.gov.au/minister/melissa-price/media-releases/growing-australias-defence-industry-through-innovation> Data de consulta 4 agost 2020.
- Avdan, Nazli and Gelpi, Christopher F. (2017): «Do good fences make good neighbors? Border barriers and the transnational flow of terrorist violence», *International Studies Quarterly*, 61(1), pp. 14–27.

- Bach, James (2017): «Leidos juggernaut ready for Trump's immigration, veteran's health and NASA agenda», *Washington Business Journal*, 10 de febrer.
- Baker, Nick (2019): «Manus Island has shut - but hundreds of asylum seekers say they're now stranded», SBS News, disponible en <https://www.sbs.com.au/news/manus-island-has-shut-but-hundreds-of-asylum-seekers-say-they-re-now-stranded> Data de consulta 21 febrer 2020.
- Bambridge, John (7 febrer 2013): «India to bag Oman-Yemen border fencing contract», *Construction Week*, disponible en <https://www.constructionweekonline.com/article-20809-india-to-bag-oman-yemen-border-fencing-contract> Data de consulta 13 d'agost 2020.
- Basu, Nayanima (15 gener 2018): «BSF's border management plan runs into rough weather», *The Hindu Business Line*, disponible en <https://www.thehindubusinessline.com/news/bsfs-border-management-plan-runs-into-rough-weather/article9604967.ece>
- Bauman, Zygmunt (2016): *Extraños llamando a la puerta*, Barcelona. Paidós Ibérica.
- Beck, Ulrich (2006): *La sociedad del riesgo: Hacia una nueva modernidad*, Barcelona. Paidós.
- Benth, Morgan (2020): «ND construction firm receives \$1.28 billion border wall contract», KFYR, disponible en <https://www.kfyrtv.com/content/news/ND-construction-firm-receives-128-billion-border-wall-contract-570628281.html> Data de consulta 27 juliol 2020.
- Bescherer, Kelly (2017): «Borders, Industry, Logistics: Reflections on the Securitization of Calais». Masterarbeit, Institut für Sozialwissenschaften, Humboldt-Universität zu Berlin, abril.
- Blighter (2019): «Blighter's E-scan Radar Selected by Dat-Con Defence for Indian Border Security Pilot», press release, disponible en <https://www.blighter.com/blighters-e-scan-radar-selected-by-dat-con-defence-for-indian-border-security-pilot/> Data de consulta 10 agost 2020.
- Blighter, 24 abril 2018: 'Blighter Secures First E-scan Radar Sale into India for Border Security Pilot', press release, disponible en <https://www.blighter.com/blighter-secures-first-e-scan-radar-sale-into-india-for-bord333er-security-pilot/> Data de consulta 10 agost 2020.
- Booker, Salih y William Minter, William (2001): «Global Apartheid: the concept captures fundamental characteristics of today's world order», *The Nation*, disponible en <https://www.thenation.com/article/archive/global-apartheid/> Data de consulta 15 de setembre de 2020.
- Bridge Initiative Team (2019): «Factsheet: Operation Sovereign Borders», Georgetown University, disponible en <https://bridge.georgetown.edu/research/factsheet-operation-sovereign-borders/> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Brooks, Nick (2007): «Cultural heritage and conflict: The threatened archaeology of Western Sahara», *The Journal of North African Studies*, 10(34), pp. 413-439.
- Brunet, Pere (2017): «Terrorisme: baix risc», *La Directa*, disponible en: <http://centredelas.org/actualitat/terrorisme-baix-risc/> Data de consulta 13 d'agost de 2020.
- Budik, Lauren (2015): «CSRA Inc. Completes Separation from CSC, Merges with SRA International», *WashingtonExec*, disponible en <https://washingtonexec.com/2015/12/62668/> Data de consulta 31 agost 2020.
- Bureau of Political-Military Affairs (2020): «U.S. Security Cooperation With Jordan», fact sheet, US Department of State, disponible en <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-jordan/> Data de consulta 24 agost 2020.

- Burt, Peter (2018): «Off the leash: the development of autonomous military drones in the UK», Drone Wars UK, disponible en <https://dronewars.net/wp-content/uploads/2018/11/dw-leash-web.pdf> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Callahan, William (2018): «The politics of walls: Barriers, flows, and the sublime», *Review of International Studies*, 44, 3, pp: 456–481.
- Carter, David, y Poast, Paul (2017): «Why Do States Build Walls?» *Political Economy, Security, and Border Stability, Journal of Conflict Resolution*, 61(2), pp. 239–270.
- Clifford, Jessica (2020): «Eco-friendly ocean drones to patrol Australian waters for illegal vessels», ABC Illawarra, ABC News (Australia), disponible en <https://www.abc.net.au/news/2020-07-08/domestically-made-ocean-drones-to-patrol-australian-waters/12420318> Data de consulta 6 agost 2020.
- Çobanoğlu, Osman and Selçuk Böke (2019): «Sınıra 'Doruk' maigina 'Ozan'», disponible en <https://www.otonomteknoloji.com/otonom-teknoloji/sinira-doruk-maigina-ozan/> Data de consulta 6 d'agost de 2020
- Cobham (2013): «Cobham Receives AUD\$ 7 million Additional Contract Extension from Australian Customs and Border Protection Service», news release, disponible en <https://www.cobham.com/aviation-services-uk/news/cobham-receives-aud-7-million-additional-contract-extension-from-australian-customs-and-border-protection-service/docview/> Data de consulta 21 abril 2020.
- Cobham (2020): «Cobham and GA-ASI extend partnership for five more years», disponible en <https://www.cobham.com.au/news/news-media-releases/cobham-and-ga-asi-extend-partnership-for-five-more-years> Data de consulta 21 abril 2020.
- Cobham (n.d): «Airbone Surveillance», disponible en <https://www.cobham.com.au/what-we-do/surveillance> Data de consulta 14 abril 2020.
- Congressional Research Service (20 juliol 2020): «Mexico: Evolution of the Mérida Initiative, 2007–2020», disponible en <https://fas.org/sgp/crs/row/IF10578.pdf> Data de consulta 1 octubre 2020.
- CORDIS (2010): «An interOPERABLE approach to the European Union Maritime Security Management», disponible en <https://cordis.europa.eu/project/rcn/86254/reporting/en> Data de consulta 1 octubre 2020.
- Crowder, Nicole (2014): «The line in the sand: Fighting 40 years of exile in the desert of western Sahara», *The Washington Post*, 10 de desembre, disponible en: <https://www.washingtonpost.com/news/in-sight/wp/2014/12/10/a-line-in-the-sand-fighting-40-years-of-exile-in-the-desert-of-western-sahara/> Data de consulta 4 de juliol de 2020.
- CSRA (2016): «CSRA Assists Customs and Border Protection in Defining Equipment Essentials», press release, disponible en <https://www.prnewswire.com/news-releases/csra-assists-customs-and-border-protection-in-defining-equipment-essentials-300357828.html> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Ctech (2018): «Classified Anti-Tunnel Systems Earns Developers Israel's Top Military Award», disponible en <https://www.calcalistech.com/ctech/articles/0,7340,L-3741203,00.html> Data de consulta 20 agost 2020)
- Cho Zin Mar Win (2017). Kumundra news. <https://www.kumudranews.com/news/%25e1%2580%25b%25e1%2580%2599%25e1%2580%2594%25e1%2580%25b9%25e1%2580%2599%25e1%2580%25ac-%25e1%2580%2598%25e1%2580%2582%25e1%2581%25a4%25e1%2580%259c%25e1%2580%25a%25e1%2580%25b8%25e1%2580%25b1%25e1%2580%2592%25e1%2580%25b7%25e1%2580%259b%25e1%2580%25bd%25e1%2580%25b9-%25e2%2580%2588-%25e1%2581%25bf%25e1%2580%2581> Data de consulta 2 agost 2020.

- Chomsky, Noam (1996): «The Culture of Fear», En: *Colombia: The Genocidal Democracy*, Giraldo, Javier, Common Courage Press, July 1996.
- Chomsky, Noam (2016): «Crises of Immigration», *UNU-GCM, 2016 Annual Guest Lecture* on Saturday, November 5th 2016, Barcelona, disponible en <http://gcm.unu.edu/events/upcoming/crises-of-immigration-annual-guest-lecture-by-noam-chomsky.html#overview> Data de consulta 10 d'agost de 2020.
- Daniel (2018): «High Tech Surveillance: Critical for Effective Border Control», RealClearDefense, disponible en https://www.realcleardefense.com/articles/2018/03/19/high_tech_surveillance_critical_for_effective_border_control_113214.html Data de consulta 2 setembre 2020.
- Daniel, Alex (2019): «Serco extends controversial Australian detention centre contract», City A.M, disponible en <https://www.cityam.com/serco-extends-controversial-australian-migrant-detention-centre-contract/> Data de consulta 23 abril 2020.
- Dat Con (n.d): «References», disponible en <http://www.dat-con-defence.com/references/> Data de consulta 12 agost 2020.
- Defense Security Cooperation Agency (2014): «Mexico – UH-60M Black Hawk Helicopters», news release, disponible en [https://www.dsca.mil/sites/default/files/mas/mexico_14-10\).pdf](https://www.dsca.mil/sites/default/files/mas/mexico_14-10).pdf) Data de consulta 20 agost 2020.
- Deutsche Welle (2015): «Hungary removes razor wire at Slovenian border», 26 setembre.
- Drummond, Michael (2020): «Army's Watchkeeper drone to fly over Channel to help tackle migrant crossings», PA Media, disponible en <https://uk.news.yahoo.com/army-watchkeeper-drone-fly-over-080933199.html> Data de consulta 5 octubre 2020.
- Doherty, Ben y Davidson, Helen (2016): «Reza Barati: men convicted of asylum seeker's murder to be free in less than four years», The Guardian, disponible en <https://www.theguardian.com/australia-news/2016/apr/19/reza-barati-men-convicted-of-asylum-seekers-to-be-free-in-less-than-four-years> Data de consulta 5 d'octubre de 2020
- Echarri, Carmen (2019): «La frontera inteligente: 35 cámaras para el reconocimiento facial en Ceuta y Melilla», El Faro Ceuta, 23 setembre.
- EEAS (2016): «Joint Declaration on Ghana-EU Cooperation on Migration», disponible en <https://www.government.nl/binaries/government/documents/publications/2016/04/16/joint-declaration-on-ghana-eu-cooperation-on-migration/joint-declaration-on-ghana-eu-cooperation-on-migration1.pdf> Data de consulta 2 setembre 2020.
- El Pueblo de Ceuta (2018): «La Guardia Civil contrata por 17,7 millones el mantenimiento del SIVE para los próximos dos años», 29 juliol.
- Elbit Systems of America (2020): «Elbit Systems of America integrates Linear Ground Detection System into TORCH™ Command & Control Center for border security», press release, disponible en <http://ir.elbitsystems.com/news-releases/news-release-details/elbit-systems-america-integrates-linear-ground-detection-system> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Elbit Systems of America (24 agost 2020): «Elbit Systems of America Adding Sensor and AI Technology to the Border Wall to Enable Autonomous Operations», Officer.com, disponible en <https://www.officer.com/command-hq/technology/security-surveillance/access-control/press-release/21151893/elbit-systems-of-america-llc-elbit-systems-of-america-adding-sensor-and-ai-technology-to-the-border-wall-to-enable-autonomous-operations> Data de consulta 7 setembre 2020.

- Ellery, David (2012): «Defence buys boat bound for Customs», Canberra Times, 20 març; <https://www.defenseindustrydaily.com/amphibious-ship-for-sale-rfa-largs-bay-06808> Data de consulta 6 agost 2020.
- Engineering Projects (2020): «Major Current Projects», disponible en <https://epi.gov.in/content/innerpage/major-current-project.php> Data de consulta 13 agost 2020.
- Estatuto de Roma de la Corte Penal Internacional (1976): «Convención Internacional sobre la Represión y el Castigo del Crimen de Apartheid», 3068 (Xxviii), pp. 1–6.
- European Center for Constitutional and Human Rights (2020): «The Spanish-Moroccan land border in Melilla – A lawless zone of automatic expulsions», case report, disponible en https://www.ecchr.eu/fileadmin/Fallbeschreibungen/CaseReport_ECtHR_Melilla_EN_Jan2020.pdf Data de consulta 15 agost 2020.
- European Parliament (2013): «Fact-finding delegation of the Budgetary Control Committee to Bulgaria border with Greece and Turkey, 18–20 setembre 2013», disponible en <https://www.indracompany.com/en/surveillance-bulgarian-turkish-border> Data de consulta 24 agost 2020.
- European Security Fencing (2013): «Valla fronteriza de Melilla», disponible en <http://concertina.es/instalacion-de-concertina-en-la-valla-fronteriza-de-melilla/> Data de consulta 25 agost 2020.
- European Security Fencing (n.d): «Mora Salazar», disponible en <http://concertina.es/en/company/mora-salazar-group/> Data de consulta 25 agost 2020.
- Falk, Richard (2011): «Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967, Richard Falk», General Assembly of the United Nations, disponible en <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/A72012A31C1116EC8525782C00547DD4> Data de consulta 5 d'octubre de 2020
- Fang, Lee (2016): «Surveillance and Border Security Contractors See Big Money in Donald Trump's Immigration Agenda», The Intercept, disponible en <https://theintercept.com/2016/12/06/defense-companies-trump/> Data de consulta 1 setembre 2020.
- Fleurant, Aude y otros (2019): «The SIPRI Top 100 Arms-Producing and Military Services Companies, 2018», Stockholm: SIPRI, desembre, disponible en https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-12/1912_fs_top_100_2018.pdf Data de consulta 24 agost 2020.
- Frantzman, Seth J. (2020): «Greece and Israel deal spotlight leasing model for military UAVs», Defense News, 8 maig.
- Freed, Jamie (2019): «Eyes on the sea: companies compete for Australian maritime surveillance contract», Reuters, disponible en <https://www.reuters.com/article/us-australia-airshow-security/eyes-on-the-sea-companies-compete-for-australian-maritime-surveillance-contract-idUSKCN1QL0FT> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Freed, Jamie (2020): «Northrop Grumman pushes for Australia to hasten Triton drone buy as U.S. eyes pause», Reuters, disponible en <https://www.reuters.com/article/northrop-grumman-australia-idUSL4N2AX1M9> Data de consulta 10 agost 2020.
- Freedman, Dan and Sarah Roach (2018): «Defense contractor General Dynamics tied to border family separation», CT Post, disponible en <https://www.ctpost.com/local/article/Defense-contractor-General-Dynamics-tied-to-13008540.php> Data de consulta 10 agost 2020.
- Frye, David (2019): *Muros. La civilización a través de sus fronteras*, Madrid. Alianza Editorial.

- Gain, Nathan (2020): «Australia Investing US\$932 Million in New Maritime UAS», Naval News, disponible en <https://www.navalnews.com/naval-news/2020/08/australia-investing-us932-million-in-new-maritime-uas/> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Gemalto (2013): «Ghana's e-Immigration solution: Controlling borders to shape a bright future».
- Gemalto (2017): «Uganda speeds visa issuance and strengthens border security with Gemalto Visa Management System», press release, disponible en <http://www.gemalto.com/govt/travel/> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Gemalto (2018) «Trust in a connected world: Annual Report 2017».
- Gemalto (2019) «Eurodac: the European Union's first multinational biometric system». Data de consulta 7 setembre 2020.
- Gemalto (22 maig 2014): «Gemalto selected for Algerian ePassport», press release, disponible <http://www.gemalto.com/govt/customer-cases/nigeria-eid>
- Genco, Cem and Faruk Zorlu (2020): «Turkish surveillance balloon patrolling Syria border», disponible en <https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkish-surveillance-balloon-patrolling-syria-border/1917008> Data de consulta 24 agost 2020.
- General Dynamics (2015): «General Dynamics Upgrades Remote Video Surveillance System for Customs and Border Protection», press release, disponible en <https://www.gd.com/Articles/2015/10/14/general-dynamics-upgrades-remote-video-surveillance-system-customs-and#> Data de consulta 31 agost 2020.
- General Dynamics (2018): «General Dynamics Completes Acquisition of CSRA», press release, disponible en <https://www.gd.com/Articles/2018/04/02/general-dynamics-completes-acquisition-csra> Data de consulta 31 agost 2020.
- Geneva Call (2017), «Western Sahara: monitoring the destruction of 2,446 stockpiled anti-personnel mines by the Polisario Front», disponible en <https://www.genevacall.org/western-sahara-polisario-front-destroys-2446-stockpiled-anti-personnel-mines/#:~:text=According%20to%20the%20Landmine%20Monitor,the%20AP%20Mine%20Ban%20Treaty> Data de consulta 23 de setembre de 2020.
- Global Reports Store (2019): «Global Border Security System Industry is Estimated to Grow at a CAGR of 8.6 and Reach Up to 67.81 Bllion by 2025». Data de consulta 25 agost 2020.
- Global Security (n.d): «Myanmar/Bangladesh Fence» Disponible en: <https://www.globalsecurity.org/military/world/myanmar/myanmar-bangladesh-fence.htm> Data de consulta 25 agost 2020.
- Gurung, Shaurya Karanbi (2017): «Tata on Indo-Pak border: Using tech to detect tunnels, check infiltration», The Economic Times, disponible en <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/tata-on-indo-pak-border-using-tech-to-detect-tunnels-check-infiltration/articleshow/59272213.cms>
- Guthrie, G. & Kawi, J. (2004): «PNG Border Management /Security: Situation Analysis, Educo, Canberra; Musarò, Pierluigi». Data de consulta 25 agost 2020.
- Hall, Kat (2015): «Home Office awards Raytheon £150m over e-borders cancellation», The Register, disponible en https://www.theregister.com/2015/03/27/home_office_awards_raytheon_150m_over_eborders/ Data de consulta 7 setembre 2020.
- Hansenyunken (n.d): «Vilawood detention centre», disponible en <https://www.hansenyunken.com.au/projects/justice-and-police/137-villawood-detention-centre> Data de consulta 13 agost 2020.

- Harris, Chris (2018): «How many migrants in your country? Probably fewer than you think», en Euronews, resultados del Eurobarómetro 2017, disponible en <https://www.euronews.com/2018/04/17/italians-and-much-of-the-eu-heavily-over-estimate-immigrant-numbers> Data de consulta 13 d'agost de 2020.
- Hayes, Ben, Steve Wright and Abril Humble (2015): «From refugee protection to militarised exclusion: what future for 'climate refugees'», in: Nick Buxton and Ben Hayes (eds.): *The Secure and the Dispossessed: How the military and corporations are shaping a climate changed world*. London: Pluto Press, London.
- Higgins, Hannah (2019): «Is Bob the Bluebottle Australia's saviour? », Canberra Times, 25 juliol 2019.
- Homeland Security News Wire (2006): «Ortek selected for Israel's border security monitoring project», 27 març.
- Homeland Security Research (2017): «Smart Borders, Immigration Enforcement & Border Security Markets in Europe – 2017–2022», maig.
- Hürriyet Daily News (2019): «Turkey improves border security with smart system», disponible en <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-improves-border-security-with-smart-system-140290> Data de consulta 24 agost 2020.
- Hyndman, Jennifer y Mountz, Alison (2008): «Another brick in the wall? Neo-refoulement and the externalization of asylum by Australia and Europe», *Government and Opposition*, 43, 2, pp: 249–269.
- Iannelli, Jerry (2019): «Here's a List of Companies Making Money From Miami's Child-Migrant Detention Camp», *Miami New Times*, disponible en <https://www.miaminewtimes.com/news/these-companies-make-money-from-the-homestead-miami-migrant-camp-11060995> Data de consulta 2 setembre 2020.
- IANS (23 desembre 2016): «Xenon, Safari Stormes to be used by security forces: Tata», disponible en https://www.business-standard.com/article/news-ians/xenon-safari-stormes-to-be-used-by-security-forces-tata-116122301219_1.html Data de consulta 11 agost 2020.
- ICJ (n.d): «Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory», disponible en <https://www.icj-cij.org/en/case/131> Data de consulta 7 de maig de 2020.
- Inbar, Tal (2013): «IDF Constructing a Smart System at Northern Border», Israel Defense, disponible en <https://www.israeldefense.co.il/en/content/idf-constructing-smart-system-northern-border> Data de consulta 20 agost 2020.
- Indra (2010): «Indra expands communication channels of illegal immigration and drug traffick between Spain, Portugal and Northern African countries», disponible en <https://www.indracompany.com/en/noticia/indra-expands-communication-channel-illegal-immigration-drug-traffic-spain-portugal-north> Data de consulta 25 agost 2020.
- Indra (2011): «PERSEUS», disponible en <https://www.indracompany.com/en/indra/perseus-protection-european-seas-borders-intelligent-use-surveillance> Data de consulta 24 agost 2020)
- Indra (n.d): «Integrated Border Surveillance Sytem», disponible en https://www.indracompany.com/sites/default/files/indra_integrated_border_surveillance_systems_0.pdf Data de consulta 24 agost 2020.
- International Organization for Migration (n.d): «Reinforcing the capacities of the Government of Georgia in Border and Migration Management», disponible en <https://www.iom.int/proc/Reinforcing%20the%20capacities%20of%20the%20Government%20of%20Georgia%20in%20Border%20and%20Migration%20Management> Data de consulta 12 agost 2020.

- International Organization for Migration (n.d): «Special Measure supporting the former Yugoslav Republic of Macedonia to manage its southern border in the context of the European Migration Crisis», disponible en <https://www.iom.int/proc/Special%20Measure%20supporting%20the%20former%20Yugoslav%20Republic%20of%20Macedonia%20to%20manage%20its%20southern%20border%20in%20the%20context%20of%20the%20European%20Migration%20Crisis> Data de consulta 12 agost 2020.
- Isacson, Adam, Maureen Meyer and Gabriela Morales, (2014): «Mexico's Other Border: Security, Migration, and the Humanitarian Crisis at the Line with Central America», Washington Office on Latin America.
- Jackman, Robert (2018): «Brexit Britain needs 21st century borders», The Spectator, 20 novembre.
- Jensen, Geoffrey (2013): «War and Insurgency in The western Sahara», *U.S. Army War College Press*, pp. 47- 51.
- *Jerusalem Post* (2019): «Israeli company wins bid to help secure US border», 27 juny.
- Karanbir Gurung, Shaurya (2017): «Tata on Indo-Pak border: Using tech to detect tunnels, check infiltration», The Economic Times (India): 22 juny.
- Kerrigan, Shannon (2020): «The border management paradox», Leidos, disponible en <https://www.leidos.com/insights/border-management-paradox> Data de consulta 1 setembre 2020.
- Kertscher, Tom. (2019) «US-backed Jordan-Syria barriers to fight ISIS aren't border-to-border 'wall'». *Polifact*, disponible en <https://www.politifact.com/factchecks/2019/nov/01/facebook-posts/some-truth-claim-facebook-us-paid-jordan-syria-wall/> Data de consulta 24 agost 2020.
- Khajuria, Ravi Krishnan (2017): «'Invisible' laser walls to bolster security along border with Pakistan in J-K», Hindustan Times, 13 maig; Murali, Anand (24 maig 2017): *Infiltrators beware: Autonomous rovers, drones maig soon be safeguarding India's border*, Factor Daily, disponible en <https://factordaily.com/autonomous-rovers-drones-india-border-army-terrorism/> Data de consulta 12 agost 2020.
- Khajuria, Ravi Krishnan (2018): «Rajnath Singh inaugurates 2 pilot projects of 'smart' border fence in Jammu and Kashmir», Hindustan Times, 17 setembre.
- Khan, Maryam (2018): «A female reporter's journey to Yemen | Oman's take on Yemen», Truth Tracker, disponible en <https://truthtracker.com.pk/2018/11/01/a-female-reporters-journey-to-yemen-part-1/> Data de consulta 13 agost 2020.
- Köhler, Gernot (1995): «The Three Meanings of Global Apartheid: Empirical, Normative, Existential», *Alternatives: Global, Local, Political*, 20(3), pp. 403-413.
- Kripa, Ersela & Stephen Mueller (2019): «Products of border wall research maig expand to the rest of the construction industry», The Architect's Newspaper, disponible en <https://www.archpaper.com/2019/07/border-wall-research-construction-industry/> Data de consulta 6 juliol 2020.
- Kuper, Stephen (2019): «Controlling our maritime approaches and projecting presence throughout the Indo-Pacific (Part 2)», Defence Connect, disponible en <https://www.defenceconnect.com.au/maritime-antisub/5114-controlling-our-maritime-approaches-and-projecting-presence-throughout-the-indo-pacific> Data de consulta 6 agost 2020.
- La Información (2015): «Las vallas de Ceuta y Melilla han costado más de 60 millones de euros desde 2005», 8 de setembre de 2020.
- Lancho, Lourdes (2017): «España modelo en control de fronteras», *Cadena SER*, disponible en http://cadenaser.com/programa/2017/05/26/a_vivir_que_son_dos_dias/1495811780_650799.html Data de consulta 3 d'octubre de 2020.

- Lappin, Yakoov (2014): «Elbit to build surveillance towers on Arizona's border with Mexico. *Jerusalem Post*, 2 març.
- Leidos (2020): «Leidos Awarded Traveler Processing and Vetting Software Contract», press release, disponible en <https://investors.leidos.com/news-and-events/news-releases/press-release-details/2020/Leidos-Awarded-Traveler-Processing-and-Vetting-Software-Contract/default.aspx> Data de consulta 1 setembre 2020.
- Leidos (2020): «U.S. Customs and Border Protection Awards Leidos High-Energy Rail Inspection Contract», press release, disponible en <https://investors.leidos.com/news-and-events/news-releases/press-release-details/2020/US-Customs-and-Border-Protection-Awards-Leidos-High-Energy-Rail-Inspection-Contract/default.aspx> Data de consulta 1 setembre 2020.
- Léonard, Sarah (2010): «EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices», *European Security*. Taylor & Francis, 19(2), pp. 231–254.
- Leonardo (2018): «Leonardo to lead OCEAN2020 program, the first and most important European Defence Agency research tender for naval surveillance technology», press release, 12 gener.
- Letter to the US Department of State (2018), disponible en: <https://www.brennancenter.org/sites/default/files/analysis/Comments%20-%20Department%20of%20State%20-Visa%20Applicant%20Social%20Media%20Collections%20-%20Public%20Notices%2010260%20-%2010261.pdf> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Levine, A. and Stremlau, J. J. (2001): «Apartheid», *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, pp. 576–579.
- Levy, Steven (2018): «Inside Palmer Luckey's Bid to Build a Border Wall», *Wired*, disponible en <https://www.wired.com/story/palmer-luckey-anduril-border-wall/> Data de consulta 8 maig 2020.
- Lockheed, Martin (2016): «Lockheed Martin Successfully Closes Transaction To Separate And Combine IT And Technical Services Businesses With Leidos», press release, disponible en <https://news.lockheedmartin.com/2016-08-16-Lockheed-Martin-Successfully-Closes-Transaction-to-Separate-and-Combine-IT-and-Technical-Services-Businesses-with-Leidos> Data de consulta 1 setembre 2020.
- Makan, Jami (2020): «CBP using new vehicle X-ray machine at Peace Arch border crossing», *The Northern Light*, disponible en <https://www.thenorthernlight.com/stories/cbp-using-new-vehicle-x-ray-machine-at-peace-arch-border-crossing,10257> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Marcus (2017) «Drones Along Borders: Border Security UAVs in the United States and the European Union», *International Studies Perspectives* 19(4): juliol.
- Marengoni, Valeria (2016): «El desplazamiento de personas: refugiados y principio de non refoulement», disponible en [https://reunir.unir.net/bitstream/handle/123456789/4844/Valeria Marengoni.pdf?sequence=1](https://reunir.unir.net/bitstream/handle/123456789/4844/Valeria%20Marengoni.pdf?sequence=1). Data de consulta 5 d'octubre de 2020.
- Marizo, Michel (2020): «Border Patrol Turns To Private Industry For Ideas To Stop Border Wall Breaches», *Fronteras Desk*, disponible en <https://fronterasdesk.org/content/1588631/border-patrol-turns-private-industry-ideas-stop-border-wall-breaches> Data de consulta 6 juliol 2020.
- Market Research Future (2019): «Border Security Market Research Report - Global Forecast till 2025», setembre.
- Market Screener (n.d): «Indra Sistemas», disponible en <https://www.marketscreener.com/quote/stock/INDRA-SISTEMAS-SA-413470/company/> Data de consulta 24 agost 2020.

- Marot, Jan (2016): «Flüchtlinge sorgen für gute Geschäfte bei Drahtzaunhersteller», Der Standard, 6 maig.
- Martín, María (2019): «España empezará a retirar en menos de dos semanas las concertinas de la valla de Ceuta y Melilla», El País, 16 novembre.
- Martinson, Erica (2018): «Alaska Native corporations are a billion dollars deep in border control contracts», Anchorage Daily News, disponible en <https://www.adn.com/business-economy/2018/07/24/alaska-native-corporations-are-a-billion-dollars-deep-in-border-control-contracts/> Data de consulta 1 setembre 2020.
- maighew, Stephen (2018): «Korea Airport Corporation selects Gunnebo biometric access gates», Biometricupdate.com, disponible en <https://www.biometricupdate.com/201811/korea-airport-corporation-selects-gunnebo-biometric-access-gates> Data de consulta 15 agost 2020.
- Melgaço, Lucas y Nelson A. Botello (2015): «Introduction: the securitization of Latin American cities», *urbe. Revista Brasileira de Gestão Urbana*, 7, 2, pp:149–153.
- Meyer, Maureen and Adam Isacson (2019): «The 'Wall' Before The Wall: Mexico's Crackdown on Migration at its Southern Border», WOLA, disponible en <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2019/12/Mexicos-Southern-Border-2019-FULL-Report.pdf> Data de consulta 29 setembre 2020.
- Meyer, Maureen and Adam Isacson (2019): «The 'Wall' Before The Wall: Mexico's Crackdown on Migration at its Southern Border», WOLA, disponible en <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2019/12/Mexicos-Southern-Border-2019-FULL-Report.pdf> Data de consulta 29 setembre 2020.
- Milne, Chris (2018): «Cobham Aviation Services finding green shoots in resources sector», Australian Aviation, desembre.
- Miller, Todd (2019): «More Than a Wall: Corporate profiteering and the militarization of US borders», Amsterdam: TNI and No More Deaths/No Más Muertes, setembre.
- Miller, Todd (2019): «The US Is Wrapping Its Border Wall Around the World», The Nation, 24 setembre.
- Miller, Todd (2019): «Why climate action needs to target the border industrial complex», Al Jazeera, disponible en <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/climate-action-target-border-industrial-complex-191029104800226.html> Data de consulta 6 maig 2020.
- Miller, Todd (2019): *Empire of Borders: The Expansion of the U.S. Border Around the World*, London/New York: Verso.
- Ministerio del Interior (2019): «Las obras de modernización y refuerzo de la valla fronteriza en Ceuta y Melilla comenzarán antes de que acabe noviembre», press release, disponible en http://www.interior.gob.es/prensa/noticias/-/asset_publisher/GHU8Ap6ztgsg/content/id/11144953 Data de consulta 24 agost 2020.
- Miroff, Nick (2020): «People are sawing through and climbing over Trump's border wall» Now contractors are being asked for ideas to make it less vulnerable», The Washington Post, 4 juny.
- Miroff, Nick (2020): «Trump administration hires tech firm to build a virtual border wall, an idea Democrats have praised», The Washington Post, 2 juliol.
- Mirrof, Nick and Adrian Blanco (2020): «Trump ramps up border-wall construction ahead of 2020 vote», The Washington Post, 6 febrer.
- Monroy, Matthias (2015): «Klingendraht 22» aus Spanien: Das Symbol der Festung Europa», Telepolis, Heise online, 14 setembre.

- Moran, Greg (2019): «Federal cameras keep eye on border wall project», San Diego Union-Tribune, 12 desembre.
- Mubi, Andrea y Kärrholm, Mattias (2019): «The life of walls – in urban, spatial and political theory». En: *Urban Walls. Political and Cultural Meanings of Vertical Structures and Surfaces*, Routledge, London, pp: 1-15.
- Mundy, Jacob (2009): «The Morocco-Polisario war for Western Sahara 1975-1991» en Rubin, Barry (ed.) *Conflict and Insurgency in the Contemporary Middle East*. London: Routledge.
- Mundy, Jacob (2012): «Moroccan Settlers in Western Sahara: Colonists or Fifth Column?», *The Arab World Geographer*, 15(2), pp. 95-126.
- Mutasa, Charles (2004): «Global Apartheid», *Global Policy Forum*, disponible en <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/210/44769.html> Data de consulta 15 de setembre de 2020.
- Naciones Unidas (2009): «Declaración del Presidente de la Asamblea General de las Naciones Unidas en la 32ª sesión plenaria del décimo período extraordinario de sesiones de emergencia sobre las medidas ilegales israelíes en la Jerusalén Oriental ocupada y el resto del Territorio Palestino Ocupado», disponible en <https://www.un.org/es/ga/president/63/statements/palestine15jan09.shtml> Data de consulta 3 d'octubre de 2020.
- Naciones Unidas (2014): «La ONU destaca los graves efectos del muro de separación para los palestinos», disponible en <https://news.un.org/es/story/2014/07/1306131> Data de consulta 30 de setembre de 2020.
- Naciones Unidas (2020): «Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid», disponible en <https://legal.un.org/avl/ha/cspca/cspca.html> Data de consulta 18 de setembre de 2020.
- National Immigration Project, Immigrant Defense Project and Mijente (2018): «Who's Behind ICE?: The Tech and Data Companies Fueling Deportations», disponible en https://mijente.net/wp-content/uploads/2018/10/WHO'S-BEHIND-ICE_-The-Tech-and-Data-Companies-Fueling-Deportations_v3-.pdf Data de consulta 2 setembre 2020.
- Nevins, Joseph (2008): *Dying to Live: A Story of U.S. Immigration in an Age of Global Apartheid*, San Francisco. Open Media/City Lights Books.
- Northrop Grumman (2017): «Northrop Grumman Australia Awarded Contract to Deliver Next-Generation Satellite Communications for the Australian Defence Force», press release, disponible en <https://news.northropgrumman.com/news/releases/northrop-grumman-australia-awarded-contract-to-deliver-next-generation-satellite-communications-for-the-australian-defence-force> Data de consulta 13 agost 2020.
- Ocius (n.d): «Innovative Autonomous Systems», disponible en <https://ocius.com.au/about/our-story> Data de consulta 4 agost 2020.
- Opall-Rome, Barbara (2016): «Raytheon-Jordan Border Defense Against ISIS Enters Final Phase», Defense News, 26 maig, disponible en <https://govtribe.com/opportunity/federal-contract-opportunity/jordan-border-security-project-jbsp-phase-4-dot> Data de consulta 7 setembre 2020.
- OSI Systems (2016): «OSI Systems Completes Acquisition of American Science and Engineering», press release, disponible en <https://investors.osi-systems.com/news-releases/news-release-details/osi-systems-completes-acquisition-american-science-and> Data de consulta 31 agost 2020.

- OSI Systems (2018): «OSI Systems Awarded IDIQ Service & Maintenance Contract Valued Up to \$140 Million from U.S. Customs & Border Protection», press release, disponible en <https://investors.osi-systems.com/news-releases/news-release-details/osi-systems-awarded-idiq-service-and-maintenance-contract-valued> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Pallister-Wilkins, Polly (2016): «How walls do work: Security barriers as devices of interruption and data capture», *Security Dialogue*, 47(2), pp. 151–164.
- Parliament of Australia (2014): «Incident at the Manus Island Detention Centre from 16 febrer to 18 febrer 2014», disponible en: https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Legal_and_Constitutional_Affairs/Manus_Island/Report Data de consulta 7 setembre 2020.
- Parrish, Will (2019): «The U.S. Border Patrol and an Israeli Military Contractor Are Putting a Native American Reservation Under Persistent Surveillance», *The Intercept*, disponible en <https://theintercept.com/2019/08/25/border-patrol-israel-elbit-surveillance/> Data de consulta 16 abril 2020.
- Paz, Moria (2017): «The law of walls», *European Journal of International Law*, 28, 2, pp: 601–624.
- Perceval, José M. (2018): «Vivir sin miedo». En *Políticas de seguridad para la paz: otra seguridad es posible y necesaria*, Jordi Calvo, Barcelona. Icaria Editorial.
- Persistent Sentinel (2017): «HiRSA™ Case Study: Kingdom of Jordan Border Security System (JBSS)» <https://www.persistentsentinel.com/wp-content/uploads/2017/04/HiRSA-Case-Study-Kingdom-of-Jordan-1.pdf> Data de consulta 5 setembre 2020.
- Pitel, Laura (2017): «Turkey Continues Construction of Wall Along Border With Syria», *ENR*, disponible en <https://www.enr.com/articles/41851-turkey-continues-construction-of-wall-along-border-with-syria> Data de consulta 27 juliol 2020.
- Planet Biometrics (2013): «Ghana readies for biometric border controls», disponible en <https://www.planetbiometrics.com/article-details/i/1539/desc/ghana-readies-for-biometric-border-controls/> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Popp, Maximilian (2018): «EU Money Helped Fortify Turkey's Border», *Der Spiegel*, 29 març.
- Preston, Julia (2011): «Homeland Security Cancels 'Virtual Fence' after \$1 Billion Is Spent», *New York Times*.
- Privacy International (n.d): «Peter Noorlander», disponible en <https://www.privacyinternational.org/node/971>
- Quanenergy (2019): «Quanenergy Partners With Athena to Offer LiDAR Technology to Indian Market», press release, disponible en <https://quanenergy.com/pressrel/quanenergy-partners-with-athena-to-offer-lidar-technology-to-indian-market-2/> Data de consulta 12 agost 2020.
- Quirk, Vanessa (2013): «¿Cuál será el legado de Mandela en términos de espacio?», disponible en <https://www.plataformaarquitectura.cl/cl/02-316828/cual-sera-el-legado-espacial-de-mandela> Data de consulta 12 de setembre de 2020
- Rakesh, Kumar (2011): «Bribe and rip-off barb over Mizoram fence», *India Today*, 25 desembre.
- Ramsbotham, Oliver, Woodhouse, Tom y Miall, Hugh (2011): *Resolución de conflictos*, Barcelona. Institut Català Internacional per la Pau
- Raytheon (2013): «Raytheon awarded its first DTRA border security contract in Southeast Asia», news release, disponible en <http://investor.raytheon.com/news-releases/news-release-details/raytheon-awarded-its-first-dtra-border-security-contract> Data de consulta 7 setembre 2020.

- Raytheon (2014): «Raytheon delivering border security solutions to the Republic of Moldova», news release, disponible en <http://investor.raytheon.com/news-releases/news-release-details/raytheon-delivering-border-security-solutions-republic-moldova> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Raytheon (2019): «Raytheon delivering mobile surveillance system to secure Middle Eastern nation», media release, disponible en <https://raytheon.mediaroom.com/2019-03-04-Raytheon-delivering-mobile-surveillance-system-to-secure-Middle-Eastern-nation> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Refugee Council of Australia (2020): «Offshore processing statistics», disponible en <https://www.refugeecouncil.org.au/operation-sovereign-borders-offshore-detention-statistics/> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Refugee Council of Australia (2020): «Offshore processing statistics», disponible en <https://www.refugeecouncil.org.au/operation-sovereign-borders-offshore-detention-statistics/> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Regan, Emily (2016): «Constructing a "Wall": Discursive Fields, Social Movements, and the Politics of the [Wall/Barrier/Fence]», *Journal of Borderlands Studies*, 31:3, 305-318.
- Remove the wall (n.d), «Impacts of the wall», disponible en: <http://removethewall.org/the-wall/impacts-of-the-wall/> Data de consulta: 9 de febrer de 2020.
- Remove the Wall (n.d): «Construction of the Moroccan walls». Disponible en <http://removethewall.org/the-wall/construction-of-the-moroccan-walls/> Data de consulta: 17 de maig de 2020.
- Reuters (2002): «Elbit Systems Wins Deal to Build Jerusalem Electronic Fence», Haaretz, disponible en <https://www.haaretz.com/1.5113359> Data de consulta 20 agost 2020.
- Rivera, Málaga (2020): «Interior acelera los trabajos de retirada de las concertinas de Ceuta y Melilla», *El confidencial*, disponible en https://www.elconfidencial.com/espana/andalucia/2020-01-22/ministerio-interior-retira-concertinas-vallas-cueta-melilla_2421884/ Data de consulta 5 d'octubre de 2020
- Riya Al'Sanah y Hala Marshood (2019): «Palestine: A Laboratory for Israeli militarized walls», *Stop the Wall*, disponible en <https://book.stophthewall.org/palestine-a-laboratory/> Data de consulta 5 d'octubre de 2020
- Rodríguez, Virginia and Gonzalo Fanjul (2017) «La industria del control migratorio: ¿Quién gana en España con las políticas fronterizas de la Unión Europea?», *Por Causa*. Data de consulta 24 agost 2020.
- Rosenberg, Mica (2014): «For some companies, influx of migrant children into U.S. means business», Reuters, disponible en <https://www.reuters.com/article/us-usa-immigration-contracts-insight/for-some-companies-influx-of-migrant-children-into-u-s-means-business-idUSKBN0G13A320140801> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Rosière, Stephanie y Reece Jones (2012); «Teichopolitics: Re-considering globalization through the role of walls and fences», *Geopolitics*, 17, 1, pp: 217-234.
- Ruiz Benedicto, Ainhoa (2019): «The role of Frontex in the militarisation and securitisation of migration flows in the European Union», Barcelona: Centre Delàs/TNI/Stop Wapenhandel, Novembre.
- Ruiz Soto, Ariel G. (2020)): «One Year after the U.S.-Mexico Agreement: Reshaping Mexico's Migration Policies», Migration Policy Institute, disponible en <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/OneYearAfterUS-MexAgreement-EN-FINAL.pdf> Data de consulta 1 octubre 2020.

- Saarinen, Juha (2017): «Govt shells out \$233m on new Defence satellite station», itnews, disponible en <https://www.itnews.com.au/news/govt-shells-out-233m-on-new-defence-satellite-station-467966> Data de consulta 13 agost 2020.
- Saddiki, Said (2016): «Border Fencing in India: Between Colonial Legacy and changing security challenges», *International Journal of Arts & Sciences*, 07(05), pp. 111–123.
- SBS News (2017): «Bluebottle drone new weapon in defence», disponible en <https://www.sbs.com.au/news/bluebottle-drone-new-weapon-in-defence> Data de consulta 7 agost 2020.
- Sexton-Mcgrath, Kristy and Brendan Mounter (2018): «Suspected asylum seekers found in Daintree taken to Christmas Island, Minister's office says», ABC News (Australia), disponible en <https://www.abc.net.au/news/2018-08-28/suspected-asylum-seekers-daintree-christmas-island/10171996> Data de consulta 7 setembre 2020.
- Sieff, Kevin and Mary Beth Sheridan (2019): «Mexico is sending its new national guard to the Guatemala border. The mission is unclear» The Washington Post, 10 juny.
- Singh, Vijaita (2020): «Steel mesh to replace border fences», The Hindu, disponible en <https://www.thehindu.com/news/national/steel-mesh-to-replace-border-fences/article30537174.ece> Data de consulta 27 juliol 2020.
- Slijper, Frank (2019): «Slippery Slope: The arms industry and increasingly autonomous weapons», Utrecht: PAX, novembre; Koslowski, Rey & Schulzke,
- South Asia Terrorism Portal (n.d): «Country Report: India», disponible en <https://www.satp.org/satporgtp/countries/india/document/papers/MHA09-10/3.pdf> Data de consulta 12 agost 2020.
- South Australia: The Defence State (n.d) «AP-3C Orion Maritime Patro», disponible en <https://defencesa.com/projects/ap-3c-orion-maritime-patrol-aircraft> Data de consulta 10 agost 2020.
- Stop the Wall (2009): «Companies building the Apartheid Wall», fact sheet, disponible en <https://www.stophthewall.org/downloads/pdf/companiesbuildingwall.pdf> Data de consulta 25 agost 2020.
- Swami, Praveen (2018): «LoC Fences Are Failing to Stop the Rising Tide of Infiltrators», The Wire, disponible en <https://thewire.in/security/loc-fences-are-failing-to-stop-the-rising-tide-of-infiltrators> Data de consulta 12 agost 2020.
- Tata Power (2016): «Tata Power's Strategic Engineering Division (Tata Power SED) wins a Night Vision order from MHA for supply of Hand Held Thermal Imagers», press release, disponible en <http://www.tatapowersed.in/newsroom/press-releases-02maig16.html>
- Tenders Electronic Daily (2018): «Spain-Madrid: Repair and maintenance services of security and defence materials», disponible en <https://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:126469-2018:TEXT:EN:HTML> Data de consulta 24 agost 2020.
- Tenix (2005): «L-3 Communications and Tenix Deliver Last Sea Sentinel Aircraft», disponible en <http://www.aero-news.net/index.cfm?do=main.textpost&id=c26aa5d1-5a2b-4eae-92b8-a32b91b79645> Data de consulta 10 agost 2020.
- Thales (n.d) «Security in Africa», disponible en <https://www.thalesgroup.com/en/countries/middle-east-africa/africa/security-africa> Data de consulta 10 agost 2020.
- Thales (n.d): «Defence Netherlands», disponible en <https://www.thalesgroup.com/en/countries/europe/netherlands/defence-netherlands> Data de consulta 10 agost 2020.

- Thales (n.d): «Defence Portugal», disponible en <https://www.thalesgroup.com/en/countries/europe/portugal/defence-portugal> Data de consulta 10 agost 2020.
- Ticku. N. (2019): «Laser Fences Installed at Highly Vulnerable, Challenging Terrains on India-Pakistan Border», EurAsian Times, 5 gener.
- Tillet, Andrew (2020): «Clouds gather over Dutton's plan for eyes in the sky», Financial Review, disponible en <https://www.afr.com/politics/federal/clouds-gather-over-dutton-s-plan-for-eyes-in-the-sky-20200227-p544th>
- Tlozek, Eric (2016): «Two men found guilty of murdering Reza Barati sentenced to 10 years jail», PM, disponible en <https://www.abc.net.au/pm/content/2016/s4446119.htm> Data de consulta 5 d'octubre de 2020
- Todd (2019): *Empire of Borders: The Expansion of the U.S. Border Around the World*, London/New York, Verso.
- Tyner, James e Inwood, Joshua (2014): «Violence as fetish: Geography, Marxism, and dialectics», *Progress in Human Geography*, 38(6), pp. 771–784.
- United Nations (n.d): «A/RES/34/37», disponible en <https://undocs.org/en/A/RES/34/37> Data de consulta 4 de març de 2020.
- United States Government Accountability Office (2019): «U.S. Assistance to Mexico: State and USAID Allocated over \$700 Million to Support Criminal Justice, Border Security, and Related Efforts from Fiscal Year 2014 through 2018», Report to Congressional Requesters, GAO-19-647, setembre.
- United States Government Accountability Office (2019): «U.S. Assistance to Mexico: State and USAID Allocated over \$700 Million to Support Criminal Justice, Border Security, and Related Efforts from Fiscal Year 2014 through 2018», Report to Congressional Requesters, GAO-19-647, setembre.
- University of Arizona College of Engineering (2017): «Smarter control for border patrol», ScienceDaily, disponible en www.sciencedaily.com/releases/2017/07/170707070534.htm Data de consulta 7 setembre 2020.
- UNMAS (n.d), «Western Sahara», disponible en <https://www.unmas.org/en/programmes/westernsahara> Data de consulta 30 d'abril de 2020.
- US CBP (2020): «'CBP's Autonomous Surveillance Towers Declared a Program of Record along the Southwest Border», media release, disponible en <https://www.cbp.gov/newsroom/national-media-release/cbp-s-autonomous-surveillance-towers-declared-program-record-along> Data de consulta 7 setembre 2020.
- US Embassies and Consulates in Mexico (n.d): «The Merida Initiative», disponible en <https://mx.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/the-merida-initiative/> Data de consulta 29 setembre 2020.
- USA Spending (n.d): «Blanket Purchase Agreement», disponible en <https://www.usaspending.gov/#/award/81011540> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Vanguardia, La (2017): «La India refuerza su frontera con Birmania para evitar entrada de rohinyás», Redacción, disponible en <https://www.lavanguardia.com/vida/20170915/431298497119/la-india-refuerza-su-frontera-con-birmania-para-evitar-entrada-de-rohinyas.html> Data de consulta 7 d'octubre de 2020

- White, Ronald D. (2019): «This Hawthorne company finds security in border protection», The San Diego Union-Tribune, 6 juliol.
- Who Profits (n.d): «White Snow (Sheleg Lavan) », disponible en <https://whoprofits.org/company/white-snow-sheleg-lavan/> Data de consulta 26 agost 2020.
- Who Profits (2020): «The Israel Occupation Industry», disponible en <https://whoprofits.org/involvement/the-wall-and-checkpoints/> Data de consulta 17 d'agost de 2020
- Wiggins, Jenny (2016): «Ferrovia forced to run Nauru, Manus detention centres until late 2017», Financial Review, disponible en <https://www.afr.com/companies/ferrovial-forced-to-run-nauru-manus-detention-centres-until-late-2017-20160805-gqlr2i> Data de consulta 2 setembre 2020.
- Wiles, Matt (2019): «Brexit will push UK borders to the brink... unless we get smarter with data», *Border Security Report*, maig/juny.
- Williams, Michelle y Satgar, Vishwas (2020): *Challenging Inequality in South Africa: Transitional Compasses*, (1), Taylor y Francis.
- Williams, Dan (2015): «Exclusive: Migrant crisis spurs European interest in Israeli border barriers». Reuters, 3 setembre.
- Williams, Oscar (2019): «Revealed: UK pays Leidos £96m to migrate biometrics data to the cloud», *New Statesman Tech*, disponible en <https://tech.newstatesman.com/cloud/leidos-home-office> Data de consulta 1 setembre 2020.
- Worcester, Maxim (2014): «Autonomous Warfare - A Revolution in Military Affairs», ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security, No. 340, Abril.
- Young, Alison (2019): «On wall in the open city». En: *Urban Walls. Political and Cultural Meanings of Vertical Structures and Surfaces*, Routledge, London, pp: 17-34.
- Zeveloff, Naomi (2016): «Israeli builders behind Gaza Wall see growth in Europe, Africa – and Trump», *Forward*, 3 agost.
- Zunes, Stephen and Mundy, Jacob (2010): *Western Sahara*. New York, Syracuse university press.

ANNEX

BIBLIOGRAFIA DELS MURS

- (1) Noack, Rick (2014): «These 14 walls continue to separate the world», *The Washington Post*, disponible a https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/11/11/these-14-walls-continue-to-separate-the-world/?utm_term=.d1de0df76f18 Data de consulta 3 de juliol de 2020
- (3) Waldam, Amy (2004): «India and Pakistan: Good Fences Make Good Neighbors», *The New York Times*, disponible a <https://www.nytimes.com/2004/07/04/world/india-and-pakistan-good-fences-make-good-neighbors.html> Data de consulta 20 de juliol de 2020
- (4) Jean Guerrero, Leo Castañeda (2017): «Decades-Long Struggle To Secure US-Mexico Border», *America's Wall*, disponible a <https://www.kpbs.org/news/2017/nov/13/americas-wall/> Data de consulta 4 de juliol de 2020
- (5) Hjeltnaard, Kim (2019): «From 7 to 77: There's been an explosion in building border walls since World War II», *USA TODAY*, disponible a <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2018/05/24/border-walls-berlin-wall-donald-trump-wall/553250002/> Data de consulta 20 de juliol de 2020
- (6) Tomlinson, Simon (2015): «World of walls: How 65 countries have erected fences on their borders – four times as many as when the Berlin Wall was toppled – as governments try to hold back the tide of migrants», *DailyMail*, disponible a <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3205724/How-65-countries-erected-security-walls-borders.html> Data de consulta 20 de juliol de 2020
- (7) Kasraoui, Safaa (2017): «Algeria Launches Construction of 'High-Tech' Border Wall at Moroccan Border», *Morocco World News*, Disponible a <https://www.moroccoworldnews.com/2017/10/232543/algeria-construction-high-tech-border-wall-moroccan-border-morocco/> Data de consulta 15 de juliol 2020
- (8) Nzegwu, n.d. (2018): «Algeria erected a 6,000-km barbed wire wall on its border with Morocco», *Afrinik news*, disponible a <https://www.afrinik.com/algeria-erected-a-6000-km-barbed-wire-wall-on-its-border-with-morocco/> Data de consulta 10 de juliol de 2020
- (9) Jabrane, Ezzoubeir (2016): «Algeria Erects a Fence Along Border with Morocco», *Morocco World News*, disponible a <https://www.moroccoworldnews.com/2016/08/194702/algeria-erects-fence-along-border-morocco/> Data de consulta 10 de juliol de 2020
- (10) World Bulletin (2015): «Morocco builds 100-Km wall on Algeria border», disponible a <https://www.worldbulletin.net/africa/morocco-builds-100-km-wall-on-algeria-border-h159913.html> Data de consulta 10 de juliol de 2020
- (11) Middle East Monitor (2014): «Morocco and Algeria build separation fences along their borders», disponible a <https://www.middleeastmonitor.com/20140909-morocco-and-algeria-build-separation-fences-along-their-borders/> Data de consulta 11 de juliol de 2020
- (12) Ben Mhid, Marsa (2017): «Morocco and Algeria keep building more barriers», *The Economist*, Disponible a <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2017/07/27/morocco-and-algeria-keep-building-more-barriers> Data de consulta 5 de juliol de 2020
- (13) Nkala, Oskar (2012): «Algeria seeks new border security systems as war clouds gather over Mali», *Defenceweb*, disponible a http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=28619:algeria-seeks-new-border-security-systems-as-war-clouds-gather-over-mali Data de consulta 30 de juny de 2020
- (14) Libyan Express (2016): «After Tunisia, Algeria moves to build a separation barrier on border with Libya», disponible a <https://www.libyanexpress.com/after-tunisia-algeria-moves-to-build-a-separation-barrier-on-border-with-libya/> Data de consulta 30 de juny de 2020
- (15) Amara, Tarek (2016): «Tunisia finishes Libya border fence intended to keep out militants», *Reuters*, disponible a <https://www.reuters.com/article/us-tunisia-security-idUSKCN0VF0VR> Data de consulta 1 de juliol de 2020
- (16) BBC (2016): «Tunisia builds anti-terror barrier along Libya border», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-africa-35515229> Data de consulta 1 de juliol de 2020
- (17) Nkala, Oskar (2018): «Tunisia getting \$20 million sensor package for border security», *Defence Web*, disponible a http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=50895:tunisia-getting-20-million-sensor-package-for-border-security&catid=87:border-security&Itemid=188 Data de consulta 15 de juny de 2020
- (18) North Africa Post, The (2018): «Algeria Seals Land Borders with Morocco», disponible a <https://northafricapost.com/26507-algeria-seals-land-borders-with-morocco.html> Data de consulta 20 de octubre de 2020
- (19) González, Elena (2015): «Marruecos levanta una valla con Argelia: "Es más peligroso llegar a Europa, hay heridos y muertos"», *eldiario.es*, disponible a https://www.eldiario.es/desalambre/Marruecos-blinda-frontera-Argelia_0_406660121.html Data de consulta 13 de juliol de 2020
- (20) Cabaleiro Larrán, Jesús (2018): «La tensión fronteriza entre Argelia y Marruecos se blinda», *Periodistas en español*, disponible a <https://periodistas-es.com/la-tension-fronteriza-argelia-marruecos-se-blinda-97751> Data de consulta 13 de juliol de 2020
- (22) Europapress (2016): «Noruega levanta una valla en su frontera con Rusia para disuadir a los refugiados», disponible a <https://www.europapress.es/internacional/noticia-noruega-levanta-valla-frontera-rusia-disuadir-refugiados-20160824170643.html> Data de consulta 13 de juliol de 2020

- (24) Periódico, El (2017): «Hungria empieza a construir una segunda valla en la frontera para frenar el flujo migratorio», disponible a <https://www.elperiodico.com/es/internacional/20170227/hungria-empieza-construir-segunda-valla-frontera-para-frenar-flujo-migratorio-5863554> Data de consulta 13 de juliol de 2020
- (25) González, Ricard (2017): «La valla que refuerza el cerco israelí entre Egipto y Gaza», *El País*, disponible a https://elpais.com/internacional/2017/03/16/actualidad/1489681998_800608.html Data de consulta 13 de juliol de 2020
- (26) Redacción (2009): «Egipto construye un muro de hierro en su frontera con Gaza», *La Vanguardia*, disponible a <https://www.lavanguardia.com/internacional/20091209/53840766219/egipto-construye-un-muro-de-hierro-en-su-frontera-con-gaza.html> Data de consulta 13 de juliol de 2020
- (27) Harel, Amos (2017): «Israel's Walls, Do They Work?» *Foreign Affairs*, disponible a <https://www.foreignaffairs.com/articles/israel/2017-02-17/israels-walls> Data de consulta 10 de juliol de 2020
- (28) Kershner, Isabel (2017): «Trump Cites Israel's 'Wall' as Model. The Analogy Is Iffy», *The New York Times*, disponible a <https://www.nytimes.com/2017/01/27/world/middleeast/trump-mexico-wall-israel-west-bank.html> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (29) Times of Israel, The (2019): «Lebanon to file complaint at UN over Israel's building of border wall», disponible a <https://www.timesofisrael.com/lebanon-to-file-complaint-at-un-over-israels-building-of-border-wall/> Data de consulta 30 de juny de 2020
- (30) Ben Zion, Ilan (2018): «Israeli wall rising near border with Lebanon stokes tensions», *AP News*, disponible a <https://www.apnews.com/2600a66acb394520b7713fc6cd3a0da7> Data de consulta 29 de juny de 2020
- (31) Press Tv (2019): «Lebanon to lodge complaint with UNSC against Israeli 'border wall'» <https://www.presstv.com/Detail/2019/01/11/585475/Israel-settlement-Lebanon-UNSC> Data de consulta 28 de juny de 2020
- (32) Euronews (2016): «Israel anuncia la construcción de un muro de seguridad en su frontera con Jordania, la cuarta separación de este tipo a lo largo de todo el país», disponible a <https://es.euronews.com/2016/02/10/israel-anuncia-la-construccion-de-un-muro-de-seguridad-en-su-frontera-con> Data de consulta 28 de juny de 2020
- (33) Wootliff, Raoul (2016): «Israel starts massive fence on southern border with Jordan», *Times of Israel*, disponible a <https://www.timesofisrael.com/israel-starts-massive-fence-on-southern-border-with-jordan/> Decha de consulta 23 de maig de 2020
- (34) Payne, Ed (2015): «Netanyahu: Israel starts building fence along border with Jordan», *CNN*, disponible a <https://edition.cnn.com/2015/09/07/middleeast/israel-jordan-border-fence/index.html> Data de consulta 23 de maig de 2020
- (35) Carbajosa, Ana (2012): «Israel se convierte en una fortaleza amurallada», *El País*, disponible a https://elpais.com/internacional/2012/05/13/actualidad/1336925819_016030.html Data de consulta 15 de juny de 2020
- (36) Garralda, Ana (2017): «Las empresas israelíes se frotran las manos con el muro de Trump», *El Español*, disponible a https://www.elespanol.com/mundo/oriente-proximo/20170130/189981808_0.html Data de consulta 15 de juny de 2020
- (37) RT (2013): «Israel levanta un muro en la frontera con Siria y lo somete a pruebas antimisil», disponible a <https://actualidad.rt.com/actualidad/view/107236-israel-construye-muro-fronteras-siria> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (39) InfoBae (2018): «Israel construye un nuevo muro en la frontera con Líbano para evitar la filtración de terroristas de Hezbollah», disponible a <https://www.infobae.com/america/mundo/2018/09/07/israel-construye-un-nuevo-muro-en-la-frontera-con-libano-para-evitar-la-filtracion-de-terroristas-de-hezbollah/> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (41) Sherwood, Harriet (2013): «Israel to build border fence between Golan Heights and Syria», *The Guardian*, disponible a <https://www.theguardian.com/world/2013/jan/06/israel-fence-golan-heights-syria> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (42) Booth, William (2013): «With Golan fence, Israel closer to surrounding itself with barriers», *The Washington Post*, disponible a https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/with-golan-fence-israel-closer-to-surrounding-itself-with-barriers/2013/06/06/0b91768a-c3ab-11e2-914f-a7aba60512a7_story.html?utm_term=.30d9dd9d63e1 Data de consulta 15 de juny de 2020
- (43) TeleSur (2015): «Arabia Saudita construye muro en frontera con Irak» disponible a <https://www.telesurtv.net/news/Arabia-Saudita-construye-muro-en-frontera-con-Irak-20150115-0058.html> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (44) InfoBae (2015): «Arabia Saudita levanta un muro de 1.000 km en su frontera con Irak para aislarse del ISIS», disponible a <https://www.infobae.com/2015/01/15/1620975-arabia-saudita-levanta-un-muro-1000-km-su-frontera-irak-aislarse-del-isis/> Data de consulta 10 de juny de 2020
- (45) BBC (2013): «Saudi Arabia builds giant Yemen border fence» disponible a <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-22086231> Data de consulta 10 de juny de 2020
- (46) Gardner, Frank (2013): «Saudis build 1,000-mile Yemen border fence Saudis build 1,000-mile Yemen border fence», *BBC*, disponible a <https://www.bbc.com/news/av/world-middle-east-22086938/saudis-build-1000-mile-yemen-border-fence> Data de consulta 10 de juny de 2020
- (47) Gill, Joe (2018): «'Salalah forever': Oman's security wall can't dent deep Yemeni ties», *Middle East Eye*, disponible a <https://www.middleeasteye.net/news/salalah-forever-yemeni-home-oman-across-troubled-border-815508113> Data de consulta 13 de juny de 2020
- (48) Kiprop, Joseph (2018): «Which Countries Border Oman?», *WorldAtlas*, disponible a <https://www.worldatlas.com/articles/what-countries-border-oman.html> Data de consulta 13 de juny de 2020

- (49) Bambridge, John (2013): «India to bag Oman-Yemen border fencing contract», *Construction Week*, disponible a <https://www.constructionweekonline.com/article-20809-india-to-bag-oman-yemen-border-fencing-contract> Data de consulta 13 de juny de 2020
- (50) Alba, Ana (2015): «Arabia Saudí erige un muro contra el EI», *El Periódico*, disponible a <https://www.elperiodico.com/es/internacional/20150118/arabia-saudi-erige-un-muro-contra-el-ei-3862446> Data de consulta el 13 de juny de 2020
- (51) Arias, Guillermo y otros (2017): «Los muros del mundo: 21 fronteras históricas», *El País*, disponible a https://elpais.com/elpais/2017/02/27/album/1488207932_438823.html#foto_gal_2 Data de consulta el 13 de juny de 2020
- (52) Mourenza, Andrés (2017): «La frontera oriental de Europa entre Bulgaria y Turquía», *El País*, disponible a https://elpais.com/internacional/2017/03/16/actualidad/1489686063_777862.html Data de consulta 15 de maig de 2020
- (54) Espinosa, Ángeles (2017): «Un muro iraní para cortar las rutas de la droga», *El País*, disponible a https://elpais.com/internacional/2017/03/17/actualidad/1489768767_262315.html Data de consulta 15 de maig de 2020
- (55) Borger, Julian (2017): «Security fences or barriers to peace?», *The Guardian*, disponible a <https://www.theguardian.com/world/2007/apr/24/iraq.julianborger> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (56) Economist, The (2015): «Instability in Yemen fuelling concern in Oman», disponible a http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1492901733&Country=Oman&topic=Politics_1 Data de consulta 20 de maig de 2020
- (58) Defense Industry Daily (2016): «Jordan's JBSP Border Security Program», disponible a <https://www.defenseindustrydaily.com/jordans-jbsp-border-security-program-05072/> Data de consulta 20 de maig de 2020
- (60) Munro, Neil (2018): «GOP and Democrats fully fund a border wall – In Jordan» *Breitbart*, disponible a <https://www.breitbart.com/immigration/2018/03/22/gop-democrats-fully-fund-border-wall-jordanians/> Data de consulta 2 de maig del 2020
- (61) Arkin M., William (2018): «The Great Wall of Jordan: How the US Wants to Keep the Islamic State Out» *Vice News*, disponible a https://news.vice.com/en_us/article/pa4vqz/the-great-wall-of-jordan-how-the-us-wants-to-keep-the-islamic-state-out Data de consulta 2 de maig de 2020
- (62) Opal-Rome, Barbara (2016): «Raytheon-Jordan Border Defense Against ISIS Enters Final Phase» *Defense News*, disponible a <https://www.defensenews.com/global/mideast-africa/2016/05/26/raytheon-jordan-border-defense-against-isis-enters-final-phase/> Data de consulta el 26 d'abril del 2020
- (63) Haswer, Anita (2017): «Middle East countries beef up border security» *Defence Procurement International*, disponible a <https://www.defenceprocurementinternational.com/features/land/middle-east-countries-use-blimps-and-sensors-to-beef-up-border-security> Data de consulta el 14 d'abril del 2020
- (64) Coskun, Orhan (2018): «Turkey to complete wall on Iranian border by spring 2019», *Reuters*, disponible a <https://uk.reuters.com/article/uk-turkey-construction-toki-interview/turkey-to-complete-wall-on-iranian-border-by-spring-2019-idUKKBN1EZ179> Data de consulta el 18 de maig del 2020
- (65) Fairs, Marcus (2017): «Turkey completes first phase of 900km wall along Syrian border», *Dezeen*, disponible a <https://www.dezeen.com/2017/04/25/turkey-completes-first-phase-900-kilometre-wall-syrian-border/> Data de consulta el 26 de maig del 2020
- (66) Sputnik News (2017): «Turkey building "Great Wall" on borders with Syria, Iran and Iraq» disponible a <https://sputniknews.com/middleeast/201706031054275116-turkey-border-wall/> Data de consulta el 18 de maig del 2020
- (67) O'Connor, Tom (2018): «Build the Wall: Will Iraq's New Syria Border Fence Keep ISIS Fighters Out?», *News Week*, disponible a <https://www.newsweek.com/build-wall-iraq-begins-syria-border-fence-keep-out-isis-fighters-1005018> Data de consulta 2 d'abril del 2020
- (68) Arab News (2018): «Bagdad begins sealing Syria border to block Daesh», disponible a <http://www.arabnews.com/node/1331571/middle-east> Data de consulta el 22 de maig del 2020
- (69) Middle East Monitor (2018): «Iraq builds security fence along border with Syria», disponible a <https://www.middleeastmonitor.com/20180702-iraq-builds-security-fence-along-border-with-syria/> Data de consulta el 24 de maig del 2020
- (71) Nkala, Oscar (2015) «Tunisia, Egypt boost Libyan border security»: *Defense news*, disponible a <https://www.defensenews.com/global/mideast-africa/2015/07/26/tunisia-egypt-boost-libyan-border-security/> Data de consulta el 8 de juny del 2020
- (72) Associated Press (2016): «Tunisia unveils anti-jihadi fence on Libyan border», *Business insider*, disponible a <https://www.businessinsider.com/ap-tunisia-unveils-anti-jihadi-fence-on-libyan-border-2016-2?IR=T> Data de consulta el 12 de juny del 2020
- (74) AAP (2016): «Tunisia builds Libya border fence to keep out IS militants», *SBS News*, disponible a <https://www.sbs.com.au/news/tunisia-builds-libya-border-fence-to-keep-out-is-militants> Data de consulta el 28 de maig del 2020
- (75) Atkinson, Mary (2016): «Barbed-wire borders in the Middle East», *Middle East Eye*, disponible a <https://www.middleeasteye.net/culture/barbed-wire-borders-middle-east-193160856> Data de consulta el 16 de maig del 2020
- (76) Merabti, Sarah (2017): «Chaotic borderlands: Libya's porous borders after Qadhafi», *Allegra Lab*, disponible a <http://allegralaboratory.net/chaotic-borderlands-libyas-porous-borders-after-qadhafi/> Data de consulta el 18 de maig del 2020
- (77) PBS (2005): «The world's most complex borders: Iraq/Kuwait», *Wide Angle*, disponible a <https://www.pbs.org/wnet/wideangle/uncategorized/the-worlds-most-complex-borders-iraqukuwait/2326/> Data de consulta el 12 de juny del 2020
- (78) PBS (2005): «The world's most complex borders: EEUU/Mexico», *Wide Angle*, disponible a <https://www.pbs.org/wnet/wideangle/uncategorized/the-worlds-most-complex-borders-united-statesmexico/2345/> Data de consulta el 12 de juny del 2020

- (79) Staff and agencies (2003): « Marines cut through border fence », The Guardian, disponible a <https://www.dewallingtheworld.org/walls/iraq-kuwait-wall/> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (80) Rippingale, James (2014): « Russia Is Still Building a 'Rural Berlin Wall' Through Georgia », Vice News, disponible a https://www.vice.com/en_us/article/wd4nv9/russia-are-building-a-rural-berlin-wall-through-georgia Data de consulta el 16 d'abril del 2020
- (82) Smith, Alexander (2018): « A decade after war, Putin-backed "borderization" costs Georgia land », NBC News, disponible a <https://www.nbcnews.com/news/world/decade-after-war-putin-backed-borderization-costs-georgia-land-n892321> Data de consulta el 21 de maig del 2020
- (83) Coffey, Luke (2015): « The creeping Russian border in Georgia », Aljazeera, disponible a <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2015/07/creeping-russian-border-georgia-south-ossetia-abkhazia-150722111452829.html> Data de consulta el 14 de maig del 2020
- (84) BBC News (2018): « Ukraine conflict: Russia completes Crimea security fence », disponible a <https://www.bbc.com/news/world-europe-46699807> Data de consulta el 29 de maig del 2020
- (89) Gul, Ayaz (2018): « Pakistan's Fencing of Afghan Border Remains Source of Mutual Tensions », VOA News, disponible a <https://www.voanews.com/a/pakistan-s-fencing-of-afghan-border-remains-source-of-mutual-tensions/4614787.html> Data de consulta el 20 de juny del 2020
- (90) Ghalzai, Rizwan (2018): « Pakistan-Afghan border: Army completes fencing of 482km border strip », Tribune, disponible a <https://tribune.com.pk/story/1876834/1-pakistan-afghan-border-army-completes-fencing-482km-patch/> Data de consulta el 19 d'abril del 2020
- (91) Tribune News (2018): « Pak-Afghan border fencing to be completed by end of 2019: DG ISPR », disponible a <https://tribune.com.pk/story/1867668/1-pak-afghan-border-fencing-completed-end-2019-dg-ispr/> Data de consulta el 16 de maig del 2020
- (92) W. Lewis, Martin (2011): « The Iran-Pakistan border barrier », GeoCurrents, disponible a <http://www.geocurrents.info/geopolitics/the-iran-pakistan-border-barrier> Data de consulta el 11 de juny del 2020
- (93) Tribune (2011): « Iran constructing fence on Pakistan border », disponible a <https://tribune.com.pk/story/150669/iran-constructing-fence-on-pakistan-border/> Data de consulta el 28 de maig del 2020
- (94) BIA News desk (2017): « 144 Km Long Wall to Be Built on Iranian Border », disponible a <https://bianet.org/english/politics/188982-144-km-long-wall-to-be-built-on-iranian-border> Data de consulta el 8 de juny del 2020
- (95) Mogelson, Luke (2012): « The scariest Little corner of the world », The New York Times, disponible a <https://www.nytimes.com/2012/10/21/magazine/the-corner-where-afghanistan-iran-and-pakistan-meet.html> Data de consulta el 6 de maig del 2020
- (96) Fiske, Phillip (2000): « Border patrol's with Iran's drugbusters », BBC News, disponible a http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/755532.stm Data de consulta el 2 de maig del 2020
- (98) Lee, Jena (2012): « A brief history of border walls » Incendiary Traces », Incendiary traces, disponible a <http://www.incendiarytraces.org/articles/2012/12/04/a-brief-history-of-border-walls> Data de consulta el 8 d'abril del 2020
- (99) Piven, Ben (2015): « Walls of the world aim to keep unwanted foreigners out, hold prosperity in », Aljazeera America, disponible a <http://america.aljazeera.com/articles/2015/9/5/walls-world-keep-foreigners-out.html> Data de consulta el 8 d'abril del 2020
- (101) Kucera, Joshua (2014): « Turkmenistan Armed Forces Reportedly Cross Afghanistan Border », Eurasianet, disponible a <https://eurasianet.org/turkmenistan-armed-forces-reportedly-cross-afghanistan-border> Data de consulta el 2 de maig del 2020
- (102) Karshi (2005): « Cross border movement remains problematic », The New Humanitarian, disponible a <http://www.irinnews.org/fr/node/197599> Data de consulta el 2 de maig del 2020
- (103) M, Ruslan (2014): « The turkmen border », Chronicles of Turkmenistan, disponible a <https://en.hronikatm.com/2014/05/the-turkmen-border/> Data de consulta el 16 d'abril del 2020
- (104) Andreev, Semyon (2005): « Uzbek-Turkmen border: Crossing the wire », Global voices, disponible a <https://iwpr.net/global-voices/uzbek-turkmen-border-crossing-wire> Data de consulta el 30 de maig del 2020
- (105) Kucera, Joshua (2012) « Kazakhstan Fortifying Its Border With Uzbekistan, Turkmenistan » Eurasianet, disponible a <https://eurasianet.org/kazakhstan-fortifying-its-border-with-uzbekistan-turkmenistan> Data de consulta el 1 de juny del 2020
- (106) Tengrinews (2012): « Kazakhstan to strengthen borders with Uzbekistan and Turkmenistan », disponible a <https://en.tengrinews.kz/military/Kazakhstan-to-strengthen-borders-with-Uzbekistan-and-9546/> Data de consulta el 6 de maig del 2020
- (107) Greenberg, Ilian (2006): « Kazakhstan: Fence for Part of Uzbek Border », The New York Times, disponible a <https://www.nytimes.com/2006/10/20/world/asia/20briefs-008.html> Data de consulta el 6 de maig del 2020
- (108) Severny, Vladimir (2010): « Barrera de coral: Kazajistán estará separada de Kirguistán por una valla de dos metros », Meta KZ, disponible a <http://www.meta.kz/163380-barernyyi-rif-kazakhstan-ot-kirgizii-budet.html> Data de consulta el 10 de juny del 2020
- (109) Trilling, David (2010): « Astana fencing off Kyrgyzstan », Eurasianet, disponible a <https://eurasianet.org/astana-fencing-off-kyrgyzstan> Data de consulta el 30 d'abril del 2020
- (111) Gurfinkel, Michel (2017): « Border Walls Are All the Rage Worldwide Because They Work », Middle East Forum, disponible a <https://www.meforum.org/7002/border-walls-are-all-the-rage-worldwide> Data de consulta el 1 d'abril del 2020
- (112) Le Point (2017): « Un #monde de murs. 40 000km de séparation ont ou vont être édifiés », disponible a <https://www.instagram.com/p/BYAyV93HzdR/?taken-by=lepointfr> Data de consulta el 1 d'abril del 2020

- (114) McElroy, Damien (2001): «Tashkent urged to allow UN aid across bridge», *The Telegraph*, disponible a <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/uzbekistan/1362221/Tashkent-urged-to-allow-UN-aid-across-bridge.html> Data de consulta el 1 d'abril del 2020
- (115) Iqbal, Khalid (2019): «Pakistan-Afghanistan Borderlands, Contemporary Border Management Models and their Relevance to these Borderlands», *Criterion Quarterly*, disponible a <https://criterion-quarterly.com/pakistan-afghanistan-borderlands-contemporary-border-management-models-relevance-borderlands/>, Data de consulta el 1 d'abril del 2020
- (116) Elisha, Benjamin (2018): «Which countries border Uzbekistan? » *World Atlas*, disponible a <https://www.worldatlas.com/articles/what-countries-border-uzbekistan.html> Data de consulta el 20 de maig del 2020
- (117) Reuters (2017): «Pakistan Says Afghan Border Fence A 'Paradigm Change', *RadioFreeEurope*, disponible a <https://www.rferl.org/a/pakistan-afghanistan-border-fence/28804563.html> Data de consulta el 20 de maig del 2020
- (118) Biger, Gideon (2013): «Walls, fences and international borders», *Studia z Geografii Politycznej i Historycznej*, 2, pp. 87-108.
- (119) Economic Times (2018): «95 per cent work on new fence along Bangladesh border complete: BSF DG», disponible a <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/95-per-cent-work-on-new-fence-along-bangladesh-border-complete-bsf-dg/articleshow/60378098.cms> Data de consulta el 2 de maig del 2020
- (120) Fosco, Molly (2015): «Why India Is Building The Longest Border Wall In The World», *Seeker*, disponible a <https://www.seeker.com/why-india-is-building-the-longest-border-wall-in-the-world-1501495427.html> Data de consulta el 30 d'abril del 2020
- (121) Asri, Vivek (2018): «India launches first "smart fence" project along India-Pakistan border», *SBS Hindi*, disponible a <https://www.sbs.com.au/yourlanguage/hindi/en/article/2018/09/18/india-launches-first-smart-fence-project-along-india-pakistan-border> Data de consulta el 4 de maig del 2020
- (122) Express News Service (2018): «West Bengal CM Mamata Banerjee gives nod to fencing India-Bangladesh border», *The New Indian Express*, disponible a <http://www.newindianexpress.com/nation/2018/nov/10/west-bengal-cm-mamata-banerjee-gives-nod-to-fencing-india-bangladesh-border-1896121.html> Data de consulta el 1 d'abril del 2020
- (123) Ramachandran, Sudha (2017): «The India-Bangladesh wall: Lessons for Trump», *The Diplomat*, disponible a <https://thediplomat.com/2017/02/the-india-bangladesh-wall-lessons-for-trump/> Data de consulta el 28 d'abril del 2020
- (124) Saddiki, Said (2017): *World of Walls: The Structure, Roles and Effectiveness of Separation Barriers*. Cambridge. Open Book Publishers.
- (125) Das, Shaswati (2017): «India plans tech-backed border fencing to prevent infiltration, boost security», *Mint*, disponible a <https://www.livemint.com/Politics/QbVM6oYnv3PGI1ACQPBWl/India-plans-techbacked-border-fencing-to-prevent-infiltrati.html>
- (128) Straits Times, The (2018): «China boosts security at N. Korean border», disponible a <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/china-boosts-security-at-n-korean-border> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (130) Chang G., Gordon (2016): «China's Building A Wall. Any Lessons For Trump?», *Forbes*, disponible a <https://www.forbes.com/sites/gordonchang/2016/11/13/chinas-building-a-wall-any-lessons-for-trump/#7613ca2b4e27> Data de consulta 10 de maig de 2020
- (131) Foster, Peter (2011): «China builds higher fences over fears of instability in North Korea», *The Telegraph*, disponible a <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/8415490/China-builds-higher-fences-over-fears-of-instability-in-North-Korea.html> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (136) BBC (2018): «Rohingya crisis: Military build-up on Myanmar border with Bangladesh», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-asia-43248015> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (137) Mahmud, Tarek (2018): «Myanmar building bunkers, fences at the border», *Dhaka Tribune*, disponible a <https://www.dhakatribune.com/bangladesh/2018/03/08/myanmar-building-bunkers-barbed-wire-fences-border-area> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (138) Phyto, Pyae Thet (2018): «k20 billion to be spent on fourth phase of Myanmar-Bangladesh border fence project» *Myanmar Times*, disponible a <https://www.mmtimes.com/news/k20-billion-be-spent-fourth-phase-myanmar-bangladesh-border-fence-project.html> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (139) Associated Press (2018): «Correction: Myanmar-Border Fence story», *National Post*, disponible a <https://nationalpost.com/pmn/news-pmn/myanmar-parliament-approves-15m-for-rakhine-border-fence> Data de consulta 15 de maig de 2020.
- (140) Xinhua (2017): «Myanmar allocates fund to repair Rakhine border fence», *China Daily*, disponible a <https://www.chinadailyhk.com/articles/223/58/131/1505817314601.html> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (141) AseanPlus News (2018): «Myanmar approves US\$15mil for border fence», *The Star*, disponible a <https://www.thestar.com.my/news/regional/2018/02/25/myanmar-approves-us15mil-for-border-fence/> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (142) Maierbrugger, Arno (2016): «Malaysia, Thailand to build border fence», *investvine*, disponible a <http://investvine.com/malaysia-thailand-build-border-fence/> Data de consulta 20 de maig de 2020
- (143) Reuters Staff (2016): «Thailand, Malaysia consider border wall to boost security», *Reuters*, disponible a <https://www.reuters.com/article/us-thailand-malaysia-idUSKCN11F10F> Data de consulta 15 de maig de 2020
- (144) Fuller, Thomas (1997): «8-Foot Barrier Closes Part of Thai Border : Malaysia Slams the Door On a Troubled Neighbour», *The New York Times*, disponible a <https://www.nytimes.com/1997/09/22/news/8foot-barrier-closes-part-of-thai-border-malaysia-slams-the-door-on-a.html> <https://www.nytimes.com/1997/09/22/news/8foot-barrier-closes-part-of-thai-border-malaysia-slams-the-door-on-a.html>

- (145) Bernama (2018): «Run-down border fence susceptible to trespass», *New Straits Times*, disponible a <https://www.nst.com.my/news/nation/2018/05/375010/run-down-border-fence-susceptible-trespass>
- (147) Then, Stephen (2015): «Malaysia-Brunei checkpoint opening hours to be extended», *The Star*, disponible a <https://www.thestar.com.my/news/nation/2015/08/11/sarawak-brunei-extend-two-hours/> Data de consulta 20 de maig de 2020
- (148) Reece, Jones (2012): «Why Build a Border Wall?», *Nacla Report on the Americas*, disponible a <https://nacla.org/sites/default/files/21-Jones.pdf> Data de consulta 20 de maig de 2020
- (150) Asean Today (2018): «The Thai-Malaysia wall is more of a political matter than a security matter», disponible a <http://www.aseantoday.com/2018/03/the-thai-malaysia-wall-is-more-of-a-political-matter-than-a-security-matter/> Data de consulta 13 de maig de 2020
- (151) Shen Li, Leong (2009): «Brunei drops claim over Limbang in Sarawak», *The Star*, disponible a <https://www.thestar.com.my/news/nation/2009/03/16/brunei-drops-claim-over-limbang-in-sarawak-update3/> Data de consulta 30 de maig de 2020
- (157) Sambu, Amos, (2018): «Construction of 400KM Kenya-Somalia border wall still on», *Citizen Digital*, disponible a <https://citizentv.co.ke/news/construction-of-400km-kenya-somalia-border-wall-still-on-189480/> Data de consulta 30 de maig de 2020
- (158) Dalsan, Radio (2016): «Kenya Completes Border Fence with Somalia», *AllAfrica*, disponible a <https://allafrica.com/view/group/main/main/id/00047685.html> Data de consulta 30 de maig de 2020
- (159) Uduor, Erick (2018): «Porous Somalia border costing Kenya \$20m yearly», *The East Africa*, disponible a <https://www.theeastafrican.co.ke/business/Porous-Somalia-border-costing-Kenya-20m-yearly/2560-4688728-suvvh7/index.html> Data de consulta 30 de maig de 2020
- (160) New York Times, The (1985): «South Africa Puts Wall On Zimbabwe Border», disponible a <https://www.nytimes.com/1985/03/21/world/south-africa-puts-wall-on-zimbabwe-border.html> Data de consulta 30 de maig de 2020
- (161) Monteiro, Tania (1990): «'Hundreds killed' by South Africa's border fence», *New Scientist*, <https://www.newscientist.com/article/mg12517011-000-hundreds-killed-by-south-africas-border-fence/> Data de consulta 30 de maig de 2020
- (163) Carroll, Rory (2003): «Botswana erects 300-mile electrified fence to keep cattle (and Zimbabweans) out», *The Guardian*, disponible a <https://www.theguardian.com/world/2003/sep/10/southafrica.zimbabwe> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (164) UPI (1985): «South Africa building electrified wall on Zimbabwean border», disponible a <https://www.upi.com/Archives/1985/03/20/South-Africa-building-electrified-wall-on-Zimbabwean-border/4931480142800/> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (165) Taylor, Oliver (2018): «10 Border Walls No One Talks About», *Listverse*, disponible a <http://listverse.com/2018/08/19/10-border-walls-no-one-talks-about/> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (166) Nel, Retha (2016): «Mozambique-SA 'border fence' is a complete joke», *The Citizen*, disponible a <https://citizen.co.za/news/south-africa/1308017/mozambique-sa-border-fence-is-a-complete-joke/> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (167) Global Security (2020): «Mozambique Border Fence» disponible a <https://www.globalsecurity.org/military/world/rsa/fence-mozambique.htm> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (168) Mitchley, Alex (2018): «Protecting South Africa's borders: Rocky roads and unrelenting conditions», *News24*, disponible a <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/protecting-south-africas-borders-rocky-roads-and-unrelenting-conditions-20181117> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (176) Johnson, Howard (2016): «Norwegians laugh at new fence on Russian border», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-europe-37577547> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (178) ACNUR (2017): «Border fences and internal border controls in Europe», disponible a: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/55249> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (179) BBC (2011): «Greece plans Turkey border fence to tackle migration», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-europe-12109595> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (180) Stroobants Jean-Pierre y Perrier, Guillaume (2011): «Plans for a wall on Greece's border with Turkey embarrass Brussels», *The Guardian*, disponible a <https://www.theguardian.com/world/2011/jan/11/greece-turkey-wall-immigration-stroobants> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (181) Waterfield, Bruno (2011): «Greece to build 128-mile anti-migrant wall», *The Telegraph*, disponible a <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/greece/8237331/Greece-to-build-128-mile-anti-migrant-wall.html> Data de consulta 12 de juny de 2020
- (182) Economist, The (2015): «Boundary walls and fences worldwide», disponible a infographics.economist.com/2015/fences/ Data de consulta 15 de juny de 2020
- (183) Gobierno de Bulgaria (2013): «Angel Naydenov: We are toughening the border regime», disponible a <http://old.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0137&n=19&g=> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (184) Lyman, Rick (2015): «Bulgaria Puts Up a New Wall, but This One Keeps People Out», *The New York Times*, disponible a <https://www.nytimes.com/2015/04/06/world/europe/bulgaria-puts-up-a-new-wall-but-this-one-keeps-people-out.html> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (185) Baczynska, Gabriela (2016): «How Europe built fences to keep people out», *Reuters*, disponible a <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-fences-insight/how-europe-built-fences-to-keep-people-out-idUSKCN0X10U7> Data de consulta el 8 de juny del 2020

- (186) BBC News (2016): «Migrants break down Macedonia fence on Greek border», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-europe-35687257> Data de consulta el 2 de maig del 2020
- (187) Mail Foreign Service (2016): «Europe builds another wall: Macedonia erects second barrier of razor wire to stem the human tide from Greece», *Daily Mail*, disponible a <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3437717/A-second-wall-razor-wire-stem-human-tide-Macedonia-builds-fence-border-Greece-send-message-migrants-attempts-cross-illegally.html> Data de consulta el 21 d'abril del 2020
- (188) News Agencies (2016): «Refugees tear-gassed at Macedonia-Greece border», *Aljazeera News*, disponible a <https://www.aljazeera.com/news/2016/04/refugees-tear-gassed-macedonia-greece-border-160410140009203.html> Data de consulta el 27 d'abril del 2020
- (201) Visegrad Post (2017): «Hungary: the border fence is two years old», disponible a <https://visegradpost.com/en/2017/09/18/hungary-the-border-fence-is-two-years-old/> Data de consulta el 21 de maig del 2020
- (203) Alberto Mora, Juan (2016): «African frontiers: walls to face threats», *Instituto Español de Estudios Estratégicos, Analysis Document*, disponible a http://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/docs_analisis/2016/DIEEEA012016_Muro_Fronteras_Africa_JAMT_ENGLISH.pdf Data de consulta 13 de juny de 2020
- (205) Reuters (2014): «Nigeria closes northern border with Cameroon to keep out Islamists», *Defence Web*, disponible a <https://www.defenceweb.co.za/security/border-security/nigeria-closes-northern-border-with-cameroon-to-keep-out-islamists/> Data de consulta el 4 de maig del 2020
- (207) Letzsch, Constance (2013): «Turkey's new border wall angers Kurds on both sides of Syrian divide», *The Guardian*, disponible a <https://www.theguardian.com/world/2013/nov/08/turkey-new-border-wall-kurds-syria> Data de consulta el 4 d'abril del 2020
- (208) Country Data (1991): «Nigeria», disponible a <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-9454.html> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (209) Avdan, Nazli y Gelpi, Christopher (2017): «Do good fences make good neighbors? Border barriers and the transnational flow of terrorist violence», *International Studies Quarterly*, 61(1), pp. 14–27.
- (210) Bender, Jeremy (2015): «A nation bordering Russia is building a fence along a third of its border», *Business insider*, disponible a <https://www.businessinsider.com/latvia-border-fence-russia-2015-12?IR=T> Data de consulta el 1 d'abril del 2020
- (211) Latvian Public Broadcasting (2016): «Why is Latvia building a fence?», *Latvian Public Broadcasting*, disponible a <https://eng.lsm.lv/article/society/society/why-is-latvia-building-a-fence.a174585/> Data de consulta el 16 de maig del 2020
- (212) Peat, Charlie (2017): «EUROPEAN FORTRESS: Baltic state completes 'anti-migrant fence' on RUSSIAN border», *Express News*, disponible a <https://www.express.co.uk/news/world/763298/Baltic-Latvia-illegal-migrants-wall-finish-fence-Russia-border-European-Union-EU-Brussels> Data de consulta del 2 de maig del 2020
- (213) Russia Today (2017) «Latvia completes 23km of 'anti-migrant wall' on Russian border», *Russia Today*, disponible a <https://www.rtt.com/news/376347-latvia-migrant-fence-russia/> Data de consulta el 30 d'abril del 2020
- (214) News (2015): «Azerbaijan builds large dividing walls on Armenia border», disponible a <https://news.am/eng/news/284964.html> Data de consulta 30 d'abril de 2020
- (216) Boffey, Daniel (2017): «We know how to live next to Russia': Lithuania builds border fence with Kaliningrad», *The Guardian*, disponible a <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/24/russia-lithuania-border-fence-kaliningrad-estonia-eston-kohver> Data de consulta el 6 de maig del 2020
- (217) Woody, Christopher (2017): «Lithuania is building a border fence amid Russia fears — even though it would do little to stop an invasion», *Bussiness Insider*, disponible a <https://www.businessinsider.com/lithuania-building-a-border-fence-amid-simmering-tension-with-russia-2017-8?IR=T> Data de consulta 15 d'abril de 2020
- (218) Baltic Times (2018): «Fence along Lithuania-Kaliningrad border almost complete», disponible a https://www.baltictimes.com/fence_along_lithuania-kaliningrad_border_almost_complete/ Data de consulta 3 de maig de 2020
- (219) DW (2017): «Lithuania's fence on Kaliningrad border», disponible a <https://www.dw.com/en/lithuanias-fence-on-kaliningrad-border/av-39731926> Data de consulta 20 d'abril de 2020
- (220) Digrytė, Eglė (2012): «Lithuanian-Belarusian border: Divided villages, divided lives», *15min*, disponible a <https://www.15min.lt/en/article/culture-society/lithuanian-belarusian-border-divided-villages-divided-lives-528-265884> Data de consulta 20 d'abril de 2020
- (221) Sytas, Andrius (2017): «Bracing for Russian military exercise, Lithuania puts up a border fence», *Reuters*, disponible a <https://uk.reuters.com/article/uk-lithuania-russia-fence-idUKKBN18W235> Data de consulta 20 d'abril de 2020
- (222) Roads and Kingdoms (2017): «Life in a Forgotten Corner of Europe», disponible a <https://roadsandkingdoms.com/2016/life-in-a-forgotten-corner-of-europe/> Data de consulta 20 d'abril de 2020
- (223) Sytas, Andrius y Mardiste, David (2016): « Worried over refugees, Baltics begin to erect border fences», *Reuters*, disponible a <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-baltics/worried-over-refugees-baltics-begin-to-erect-border-fences-idUSKCN0WA1JN> Data de consulta 20 de juny de 2020
- (224) Fowler, Jonathan (2012): «EU-Border-Lithuania-Belarus», *Swiatowidz*, disponible a <http://swiatowidz.pl/2012/08/wielka-geopolityka-w-mikroskali/eu-border-lithuania-belarus-6/> Data de consulta 12 de juny de 2020

- (225) Casper, Michael (2016): «A Corner of Europe Frozen in Time», *The New Yorker*, disponible a <https://www.newyorker.com/culture/photo-booth/a-corner-of-lithuania-frozen-in-time> Data de consulta 8 d'abril de 2020
- (226) Britton, Bianca (2016): «Reino Unido y Francia construyen un muro antiinmigrantes», *CNN*, disponible a <https://cnnespanol.cnn.com/2016/09/22/reino-unido-y-francia-construyen-un-muro-antiinmigrantes/> Data de consulta 8 d'abril de 2020
- (227) Desalambre (2016): «Reino Unido comienza a levantar un muro en Calais para impedir el paso de refugiados y migrantes», *eldiario.es*, disponible a https://www.eldiario.es/desalambre/comienzan-levantar-calais-dificultar-inmigrantes_1_3821178.html Data de consulta 6 de juny de 2020
- (228) BBC (2016): «El "gran muro de Calais", la polémica construcción con la que Reino Unido quiere frenar la entrada de inmigrantes», disponible a <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-37303711> Data de consulta 6 de juny de 2020
- (229) Rossignol, Pascal (2016): «Concluye la construcción de un muro en el puerto de Calais para detener la inmigración», *Europa Press*, disponible a <https://www.europapress.es/internacional/noticia-concluye-construccion-muro-puerto-calais-detener-inmigracion-20161214072910.html> Data de consulta 6 de juny de 2020
- (230) Taylor, Alan (2014): «Frozen In Time: The Cyprus Buffer Zone», *The Atlantic*, disponible a <https://www.theatlantic.com/photo/2014/04/frozen-in-time-the-cyprus-buffer-zone/100714/> Data de consulta 6 de juny de 2020
- (231) BBC (2018): «Cyprus opens first new border crossings in years», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-europe-46182370> Data de consulta 6 de juny de 2020
- (232) Surk, Barbara (2015): «Slovenia Builds Border Fence to Stem Flow of Migrants», *The New York Times*, disponible a <https://www.nytimes.com/2015/11/12/world/europe/slovenia-border-fence-migrants-refugees.html> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (233) Novak, Marja (2015) «Slovenia putting up fence along border with Croatia to control migrant flow», *Reuters*, disponible a <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-slovenia-idUSKCN0T00I120151111> Data de consulta 6 de juny de 2020
- (234) Milekic, Sven (2016) «Slovenia's Border Fence Alarms Migrant Experts in Croatia», *Balkan Insight*, disponible a <https://balkaninsight.com/2016/10/25/slovenian-migrant-border-fence-could-lead-to-violence-10-24-2016/> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (235) Osborne, Samuel (2016): «Norway to build border fence with Russia to keep out refugees», *Independent*, disponible a <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/norway-border-fence-russia-refugees-refugee-crisis-schengen-syria-war-a7208806.html> Data de consulta 6 de juny de 2020
- (237) Pancevski, Bojan (2016): «Norway builds Arctic border fence as it gives migrants the cold shoulder», *The Times*, disponible a <https://www.thetimes.co.uk/article/norway-builds-arctic-border-fence-as-it-gives-migrants-the-cold-shoulder-hf37jlwqq> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (238) BBC (2018): «Ukraine conflict: Russia completes Crimea security fence», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-europe-46699807> Data de consulta 3 de juny de 2020
- (239) Talant, Bermet (2018): «Avakov: Ukraine's wall along Russian border nearly half complete», *Kyiv Post*, disponible a <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/interior-minister-ukraines-wall-along-russian-border-nearly-half-complete.html> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (240) Pikulicka-Wilczewska, Agnieszka (2018): «What happened to Ukraine's border wall against Russia?», *Aljazeera*, disponible a <https://www.aljazeera.com/news/2018/03/happened-ukraine-border-wall-russia-180323174012391.html> Data de consulta 15 de juny de 2020
- (244) Blasco de Avellaneda, Jesús (2013): «12 kilómetros de alambre, cuchillas y mallas para contener el sueño europeo», *eldiario.es*, disponible a https://www.eldiario.es/desalambre/Inmigracion-inmigrantes-valla-Melilla-Marruecos-saltos_0_194580660.html Data de consulta 15 de juny de 2020
- (245) Ferrer-Gallardo, Xavier (2011): «Territorial (dis)continuity dynamics between ceuta and morocco: Conflictual fortification vis-à-vis co-operative interaction at the eu border in Africa», *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 102(1), pp. 24–38.
- (246) Efe (2016): «Mueren tres subsaharianos en un nuevo asalto a la valla ceutí», *Huffpost*, disponible a https://www.huffingtonpost.es/2016/01/04/salto-valla-ceuta_n_8911348.html?utm_hp_ref=es-valla-melilla Data de consulta 13 de juny de 2020
- (247) Alscher, Stefan (2005): «Knocking at the Doors of "Fortress Europe": Migration and Border Control in Southern Spain and Eastern Poland», *Working Papers*, 126. *The Center for Comparative Immigration Studies University of California*, San Diego.
- (248) Toal, Gerard y Merabishvili, Gela (2019): «10 years ago, Russia built a border wall, too. Here's the story», *The Washington Post*, disponible a https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2019/02/13/border-walls-make-for-complicated-geopolitics-just-look-at-georgias-borderization/?utm_term=.00a1030b2144 Data de consulta 13 de juny de 2020
- (253) Walker, Shaun (2013): «Russian 'borderisation': barricades erected in Georgia, say EU monitors», *The Guardian*, disponible a <https://www.theguardian.com/world/2013/oct/23/russia-borderisation-barricades-erected-georgia-eu> Data de consulta 13 de juny de 2020
- (254) Corso, Molly (2013): «Georgia: Russia Flashes Territorial Appetite», *Eurasianet*, disponible a <https://eurasianet.org/georgia-russia-flashes-territorial-appetite> Data de consulta 13 de juny de 2020

- (255) Numico, Sarah (2017): « New walls separating Baltic Countries from Russians. Bishop Grusas (Lithuania): we work for peace, but a people must be able to defend itself» *Sir Agenzia d'informazione*, disponible a <https://www.agensir.it/europa/2017/02/22/new-walls-separating-baltic-countries-from-russians-bishop-grusas-lithuania-we-work-for-peace-but-a-people-must-be-able-to-defend-itself/> Data de consulta 5 de octubre de 2020
- (256) BBC (2015): «Estonia 'plans Russia border fence' amid Ukraine tensions», disponible a <https://www.bbc.com/news/world-europe-34085926> Data de consulta 3 de maig de 2020
- (258) Vernon, Victoria y Zimmermann, Klaus F. (2019): «Walls and Fences: A Journey Through History and Economics», GLO Discussion Paper, No. 330, Global Labor Organization (GLO), Essen.

INFORME Núm. 36

**Gènere i polítiques de la inseguretat.
Una mirada feminista a los impactos
de la militarización de Occidente**

Nora Miralles
Gener de 2019

INFORME Núm. 37

Banca Armada a Espanya 2019

Jordi Calvo Rufanges
Març de 2019

INFORME Núm. 38

**Violència, seguretat i construcció de pau
a les ciutats**

Tica Font, Pere Ortega
Juliol de 2019

INFORME Núm. 39

**Noves armes contra l'ètica i les persones.
Drons armats i drons autònoms**

Joaquín Rodríguez, Xavi Mojal,
Tica Font, Pere Brunet
Novembre de 2019

INFORME Núm. 40

**Custodiar la fortalesa. El paper de FRONTEX en la
militarització i securització dels fluxos migratoris
en la Unió Europea**

Ainhoa Ruiz Benedicto
Novembre de 2019

INFORME Núm. 41

**Aculturació i purplewashing a l'exèrcit espanyol.
Un estudi sobre les dones símbol**

Maria de Lluc Bagur, Elisenda Ribes
Desembre de 2019

INFORME Núm. 42

**La indústria militar i de seguretat
de fronteres a Catalunya**

Nora Miralles, Pere Ortega
Gener de 2020

INFORME Núm. 43

**Crítica a la razón del presupuesto militar
(años 2019 y 2020). Pese a la crisis del COVID-19,
prosigue el desatino armamentista**

Pere Ortega
Maig de 2020

INFORME Núm. 44

**Oriente Medio y Asia, mercados lucrativos
para las armas españolas. Análisis del comercio
de armas 2018 y 2019**

Tica Font, Eduardo Melero, Edgard Vega
Juny de 2020

INFORME Núm. 45

**Asseguradores i fons de pensions que financen
empreses d'armes. Actualització de la Banca
Armada a Espanya 2020**

Jordi Calvo, Eduardo Aragón
Setembre de 2020

**Stop
Wapenhandel**

CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU

Amb el suport de:

